

taught

Alexand

Metaph

Metaphysicks

~~[illegible]~~

Ms:

Tractatus metaphy[sicus]

Inchoatus Die Septimo Mensis Julii
Anno millesimo Septingentessimo
Vigesimo Secundo.

Anderas Vilans

Caput Primum

De Metaphysicæ Definitione Genere, et Objecto.

Metaphysica est Philosophia Speculativa explicans naam Entis qua talis sive Entitatis Actualis prout e Attributa Singulis Individuis com.

Genus Metaphysicæ e Philosophia Speculativa. Obtum Metaphysicæ e Ens qua Ens: i.e. Ens in Coi, ut Prædicabile de uno quoque individuo vere et realiter existente. Metaphysica ē ea tradit Attributa et affectiones, quæ singulis individuis Entibq conveniunt: o e tamen ista reduplicatio ita Intelligenda quasi ea sola in hac Scia considerarentr quæ nerio ita ex natura Entis fluunt, ut Ens, ee o possit, nisi ipsi eadem convenirent; sed primo ut comprehendantr in hac Scia ea sola quæ unicuiq Enti, ut jam res conveniunt, et Excludantr quæ propria st partibus Entir Speciebus. 2ndo ut excludantur Entia mere possibilia qua talia quæ o st sub Metaphysices obto comprehendenda, cum sint o Entia, quibus nulla competunt Attributa, nullæ affectiones. Metaphysices Objectum in Se eta parte Rei considerata ab ipsis individuis quatenq coi notione Entis conveniunt; d distinguitr; Mens a hic ut in aliis Scis suo utitr compendio, quo, cu nequeat singula percurrere et seorsum considerare præscindit Attributa.

istud Ens tam a Caeteris Inferioribus Attributis, qm ab individuis ipsis: ita ut Entia d7 repraesentant3 per Ideam Urlem secund7 convenientiam suam. in isto Coi Attributo habeant3 pro uno quasi Ente Coi; quae Urlitas ō ē a parte Entis repraesentati sed a parte Mentis repraesentantis

Caput Secundum

De

Principiis Metaphysicis ---

Principium laxo Sensu sicat id ōe a quo aliquod est, fit ū cognoscit3

Hinc orit3 Distinctio Principii in Principia Essendi et Cognoscendi

Principia Cognoscendi st teri ū proies prius nota, quarum ope per Discursum ad aliorum minus notorum cognitions pervenimus.

Dividunt3 in Complexa et Incomplexa.

Complexa st Veritates ū Proies prignotae ex quibus, ū per quas aliae mingnotae innotescunt.

Incomplexa st Complexor7 Principior7 teri ex quibus componunt3

Complexor7 Principior7 alia st per se nota, alia per Demonstrations.

Haec Principia H7 dicunt3 alior7 Veritat7 quia ex ipsis demonstrari possunt; respectu vero alior7 Principior7 ex quibq ipsa deducunt3, st Contiones: illa vero et quatenq aliorum cognitioni acquirendae inserviunt, et quia nullius alterius ope indigent ut cognoscant3, Principia maxime proprie dicunt3.

Principia metaphysica Incomplexa sunt seri simplices, Ideae nempe et Subjecta ex quibus componitur Principium Complexum.
Principia Metaphysica Complexa varia enumerantur; qualia sunt Impossibile eidem simul esse et non esse, nihili nullae sunt affectiones, nihil est in effectu quod non prius fuit in Causa, agere supponit esse, nihil est causa sui ipsius. et hujus generis alia multa.

Caput Tertium
De
Principio Absolute Primo

Principium absolute primum est quod per se sine actu discursivo cognoscitur, et a quo reliquae omnes veritates ita dependent ut sine ejus auxilio intelligi nequeant.
Distinguendum est inter Veritates necessarias perpetuas sive immutabiles et Contingentes, sive mutabiles: Distinguendum etiam est inter Principium ex quo et Principium per quod: Illud est in quo Veritas deducenda continetur: Hoc est per quod eadem in Principio ex quo contineri ostenditur.
Etsi variae sint Contingentes et mutabiles veritates, sine Discursu clarae nobis et notae, una unica tamen est veritas necessaria cujus necessitas per se Innotescit.
Etsi plura sint principia per se nota ex quibus aliae Veritates deducuntur, unicum tamen est principium absolute primum, per quod necessitatem nexus inter veritatem deductam et illam ex qua deducitur cognoscimus.
Principium dicto sensu absolute primum est effatum istud, non potest aliquid simul esse et non esse vel Contradictoria non possunt esse simul verae.

Veritatis alicujus necessitatis investigantes sic argumentando progredimur. Hujus contradictorium ẽẽ ō potest, quia contradictio ē, ū contradictionem involvit, ō potest fieri, quia contradictoria ō possūt simul ẽẽ vera: aliq. ā contradictoria ō possit ẽẽ, ea ē veritas necessaria. Ut verbo dicam scimq necessitatis Primum ex eo quod earum contradictio impossibilis sit, scimus earum contradictionem impossibilem ẽẽ, quia in se contradictionem involvit et hoc quidem per dictum Principium Er: a primo ad ultimum scimus necessitatem prim. veri. earum per idem principium.

Caput Quartum
De
Natura Entis, Existentia & Essentia.

Vox Ens nunc laxiori nunc strictiori, nunc medio sensu usurpatur: laxo sensu sicat quicquid ē, aut concipi potest: ita ut comprehendat ō solum res realiter existentes, sed res Chimeras et figmenta a nobis fingibilia: Stricto sensu sicat solam substantiam sive id quod per se subsistit, ita ut accidentia sive modi ab ejus ambitu excludantur et ō tanquam entia, sed tanquam aliqd Entis considerentur. Medio denique sensu quo in tradita Metaphysicae definitione sumitur sicat id vel qd veram et realem habet existentiam. Praeter hanc vocis explicationem nulla alia requiritur Entis Defio. nec equidem res ipsa aliam admittit, quippe Ens ē ex earum numero quae adeo sunt clara et simplicia, ut clarius explicari nequeant.

Voces Essentia et Existentia sunt nonunqm Synonyma eandem rem significantes, et nec realis nec Rationis distinctio ē inter significatum unius et alterius nonunqm significantes Res Ratione ttr differentes nimirum Essentia aliquando sumitur pro complexione oium attributorum essentialium et graduum Metaphysicorum et vocatur Essentia quatenus Ens quodlibet in sua Specie constituit et ab oibus aliis primo: ordine distinguit, dicitur et Quidditas termino Scholastico et barbaro quatenus per Definitionem explicatur; dicitur etiam natura, quatenus ab eadem procedunt actiones, ipsique alia competunt affectiones: aliquando sumitur pro supremo ttr gradu Metaphysico prout praescinditur per Mentis operationem a reliquis Inferioribus ie scilicet Rei Entitatis abstracta ab haec vel ista specifica natura: quando Essentia hoc posteriori sensu usurpatur nulla, ne ū Rationis distinctio Intercedit inter ipsam et Existentiam: quando vero priori sensu accipitur intercedit distinctio sed rationis tantum.

Nullam ēē Realis Distinctionis inter Essentiam et existentiam, ita ut his tanqm ex duobus realiter diversis partibus Ens componatur, hoc Argumento probamus: si Essentia esset aliquid realiter distinctum ab Existentia, tunc erit Ens aliquod Integrum (quippe cui convenires integer Entis conceptus) distinctum ab Existentia, et vicissim Existentia erit Ens integrum et totum distinctum ab Essentia et sic ō partes erunt ad constituendam Entis ū Entitatis naturam concurrentes, cum singulae comprehenderent naturam totius, quod

facere nequit ulla pars Essentialis; nisi velimus tot7 o ee majqsua parte; qd vere singulæ seorsum sumptæ, tam Essentia qm Existentiæ, casu qd essent realiter distinctæ integram naam Entis comprehenderent, v inde clar7 e qd essent singulæ aliqd, o nihil: inter Ens a, quo sensu a nobis sumit, et nihil, vulgare acceptione, null7 dat3 Medium: v Ergo nullam ee reals distinctions inter Essentiam et Existentiam, v istas o ee Essales Entitatis partes, sed Entis distinctas species fatendum est.

Caput Quintum.

De Conceptu Entis in Ordine ad Inferiora et quo Sensu Rerum Essentiæ dicantur esse ab Æterno.

Dis tinguere solent Metaphysici conceptum Entis in Formals et Objectiv7: Objectivus nihil aliud est qm ipsius concepts objectum, sive id quod ab Intellectu concipit3: Formalis autem est ipsa Idea sive Forma sub qua obt7 aliquod repræsentat3

Datur unus Entis conceptus Formalis et objectivus.

Conceptus e Formalis, sive Idea Ens repræsentans quoad suam naturam et Entitats est (ut et omnia quæ existunt in rerum natura) unum quid est [illegible] singulare; unus etiam est repræsentative quatenus omnia Entia sub una Forma pro ut in uno communi Attributo conveniunt repræsentat. Conceptus etiam objectiv9, si objectum conceptus quatenus per Jllect7

a. Specificus Attributis et individuus ... ∧ præsino
[illegible], est unum quid singulis individuis commune, a parte rei vero est multiplex quoniam ab ipsis non distinguitur.
Analogia est Duplex, proportionis et Attributionis
Analogia Proportionis est Æquivocatio a Consilio. Analogia Attributionis ē Genus quoddam cujus una aliqua Species ab Altera quoad istam communem naturam dependit: quo modo Accidens dependet a Substantia, Creatura a Creatore quoad Suam Entitatem.
Conceptus Entis respectu inferiorū ē Analogicus Analogia Attributionis; quippe quorū Inferiorum alia ab aliis prædicto modo dependent.
Quæstio ē num rerū Essentiæ æternæ sint et Immutabiles nec ne: non quidem an res omnes ab æterno exstiterint, sed an prout potentia sunt, ū fuerunt in Causa prima, possunt pro ejus arbitrio mutari et fieri diversæ
notandum est per istam Phrasin. Potentia esse in causa nihil aliud significare quam quod causa potest res istas producere: sensus itaqz quæstionis erit an Deus pro Arbitrio possit efficere ut res quædam similes sint prorsus æternis in sua mente ideis, et tamen habeant plura ū pauciora attributa quam quæ peristas ideas repræsentantur: ū sic an Deus possit efficere ut res essent eædem plane et tamen haberent diversa attributa i: e: ut essent eædem et tamen diversæ,
Hanc Quæstionē claris tt[illegible] lēris proponere est controversiam determinare; nam quis non

videt rerum Essentias dicto sensu ee immutabiles nisi apertam admitterent contradictionem

Caput Sextum
De
Affectionibus Entis

Affectio in Genere dici solet quicquid de re aliqua extra essentiam prædicatur.
Affectiones Entis dividuntur in Notionales et Reales.
Notionales (quæ Attributa sive proprietates Entis potius sunt dicendæ) sunt proprietates quædam Entis naturam individuis inconcomitantes, et realiter cum eadem identificatæ: atque sunt v simplices, v disjunctæ sive combinatæ.
Affectiones Notionales Simplices sunt quæ possunt singulæ seorsim de unoquoque Ente vere affirmari.
Disjunctæ affectiones sunt quæ non nisi binæ conjunctione disjunctiva copulatæ Entis latitudinem metiuntur.
Reales Affectiones sunt Entia quoad realia sub respectu quodam ad alia relata, quæ realiter distinguuntur ab iis ad quæ referuntur.
Præcipuæ Affectionum Notionalium Simplicium Species sunt Unitas, Identitas, Veritas, Bonitas, Ubi et Quando.

Caput Septimum.
De
Unitate et Identitate

Vocabulum Unitas vel usurpatur pro conjunctione sive nexu partium ex quibus totum aliquod componitur, v pro Convenientia rerum inter sese, v pro Indivisione Rei in se.
Unitas primo Sensu competit rebus com-

positis, quæ dicunt Unæ, quatenus ex pluribus conjunctis componuntur: alias Tota propria vocabulo appellant.
Unitas 2ndo sensu significat convenientiam inter Res quasvis: et est vel Essentialis vel Accidentalis.
Convenientia sive Unitas Essentialis vel est ratione omnium Attributorum Essentialium, et vocatur Specifica vel ratione unius aut plurium, sed non omnium, et vocatur Generica. Convenientia sive Unitas Accidentalis subdividitur ratione diversæ naturæ sive conditionis Attributorum Accidentalium: quorum quædam magis Intrinseca quædam magis Extrinseca sunt.
Præcipuæ Convenientiæ Accidentalis ratione Accidentium magis Intrinsecorum species sunt ratione Qualitatis, Similitudo, ratione Quantitatis continuæ, Æqualitas ratione Quantitatis Discretæ sive Numeri, Paritas.
Unitas 3to sensu, quæ hujus loci est, est Entis Indivisio in se, vel Attributum cujus ratione Ens dicitur in se Indivisum. Quæ Indivisio excludit plures Essentias proprias totales: et hactenus omne Ens unum sive Indivisum in se dicitur, quatenus non habet plures Essentias Totales sive Proprias, quæ singulæ possunt cum ipsa reciprocari
Unde constat ad Unitatem Transcendentalem in rebus compositis sufficere qualemcunque partium unionem; quia quomodocunque Partes totum aliquod constituunt, ita saltem semper constituunt, ut non possit dividi in plures Essentias adæquatas i: e: quarum

Singulæ seors. sumptæ possunt cum Essentia Solius reciprocari.
Constat inde ō solum Ens dici unū, quia actu non dividitꝫ in plura, sed nexio unū ēē qm diu istud Ens manet; quia ne ista quidem dividi potest, ut maneat istud ipsū Ens et tamen sit plura: siquidem ēē plura, et habere sive comprehendere plura toto cælo differunt.
Unitas et unicitas aliqdo sͭ diversæ significationis; Unicitas ē denotat rē aliqm talis ū talis naā solam ēē ū existere, et nullam aliam.
Unitas Transcendentalis est numerica, singulis individuis Entibus in se spectatis conveniens, cujus ratione unumquodqꝫ hoc unum indivisum est, ō plura.
Ut Ens sit Numerice unum ō requiruntur aliqua Principia Individuationis ab ipso Ente distincta, cum unūquodqꝫ Ens per suam Essentiam sit unū qūd et Individuum.
Notio Unitatis aliqd positivū involvit, sed etiam aliquo modo negativa ē: unitas nimirū spr in sua notione involvit essentiā sive aliquid de Essentia affirmat: sed ut aliquid spr involvit, sic aliquid semper excludit, nempe pluralitatē sive entiū multitudinē
Hoc Attributū Singulis Entibꝫ convenire ita probatur:
Omne Ens ū ē unū ū plura: si sit plura, ō erit Ens in singli, verū Entia in plurali numero: sin supponatꝫ nec unū nec plura, utique nihil, ū nullū Ens erit, quia unū minimū

est quod differt a nihilo.
Unitas nihil reale praeter Essentiam Enti superaddit; quod ita apparet: Si unitas Entis Essentiae aliquid superadderet, illud superadditum esset Ens; nam quicquid realiter existit Ens ē: Si esset Ens, ipsi iterum sua competeret Unitas; (cum Unitas sit Catholicum Entis Attributum ut supra demonstratum ē) cui iterum Unitati (cum et ipsa Ens esset) sua competeret Unitas, et sic in Infinitum, qd ē absurdum.
Quemadmodum omne Ens ratione Indivisionis in se unum demonstratur, sic quoque ratione Divisionis ab omni alio dicitur Idem.
Identitas est Attributum quo unumquodque Ens id ipsum quod ē, et n̄ aliud ēē dicitur.

Caput Octavum.
De
Pluralitate et Diversitate.

Pluralitas uni alicui Enti seorsum sumpto competere nequit, verum multitudini plurium attribuitur: et vocatur alias numerus qui considerari potest v̄ ut in rebus numeratis, et dicitur numerus Concretus, Materialis numeratus; v̄ ut ab iis ds separatus, et dicitur Numerus abstractus, Formalis, numerans, qui iterum v̄ determinatus ēst v̄ Indeterminatus sive Indefinitus.
Diversitas, Distinctio, et Differentia aliquando voces sunt Synonymae, aliquando diverso sensu usurpantur: nonunquam oēs denotant ipsam istam relationem quae inter res.

varias intercedit: nonunqm diversitas sicats precise distinctionem Realem, ō vero rationis; et differentia fundamentiq quo nititz distinctio aut diversitas, ū id cujus ratione res dicuntz diversæ aut Distinctæ.
Distinctio prout rebus ipsis competit, et ō ē actus Mentis distinguentis, ē affectio pluribus rebus inter sese comparatis competens, cujus ratione una ō ē altera: ab aliis dicitz negatio Identitatis.
+ Distinctio dividitz imprimis ū ratione fundamenti, ū ratione extremorum.
Distinctio ratione fundamenti ē ū Realis ū Rationis. Distinctio Realis ratione fundamenti ē ubi res a re aut Ens a ō Ente realiter differt, et ō per Mentis operationem ttm; dicitz hæc distinctio Realis ratione Fundamenti, quia ratio ob quam unū concipitz diversū ab alio est diversitas Prædicatorum, sive essentialiū sive Accidentaliū, sive utrorumqz uniqa Prædicatis sive Attributis alterius.
Distinctio Rationis ratione fundamenti ē modus quo quæ realiter eadem sunt tanquam diversa concipiuntz: et dicitz distinctio rationis ratione fundamenti, quia fundamentum ejq ō ē aliquid realiter diversū in uno et in alio, sed diversq ttū uniq ejusdemqz respectus, aut sileqd
Ratione Extremorū dividitz Distinctio in Realem, Modalem et Rationis
Distinctio Realis ratione Extremorū ē ubi termini distinctæ sunt res sive substant...
vel quæ

vel quae intercedit inter unam substantiam et aliam, ū inter substantiam et modū, ū inter substantiam et ō Ens: vocat͡ʒ a) Distinctio Realis ratione Extremor̄, quia alterutr̄, ū utriq͡ʒ extrem̄ Substantia ē, sive res strictissimo sensu. ʔdo utrumq͡ʒ Distinctionis hujusmodi Extrem̄ Ens ē reale, et positiv̄, vocat͡ʒ Distinctio positiva: qdo vere alter̄ Extrem̄ ē ō Ens, vocatur negativa: quae differentia competit etiam distinctionibus Modalibus.

Distinctio Modalis ē quae intercedit inter plures modos sive Accidentia, ū inter modū et ō Ens. Distinctio Rationis ratione Extremor̄ ē inter plura Entia Rationis sive ō Entia: quae quamvis nullum habeant Attributum, nec ullam affectionem realem, qua ab invicem distinguant͡ʒ, quasi tamen habentia concipiantur. Dispescitur Distinctio in Mutuam et ō Mutuam. Mutua intercedit inter ea, quorum unum existere potest sine altero, et vice versa.

Distinctio ō Mutua ē inter ea quorum un̄ existere potest sine altero, ast ō vice versa, alterum sine isto.

Distinguit͡ʒ adhuc Distinctio in Adaequatam et Inadaequatam.

Adaequata ē ubi nullū membr̄ distinctionis continetur sub altero

Inadaequata est ubi alterutr̄ membr̄ sub alio continet͡ʒ

[illegible] fundament̄ distinctionis sunt Attributa [illegible]entalia, vocat͡ʒ Essentialis Distinctio qdo [illegible]st Attributa Accidentalia vocat͡ʒ Accidentalis

Caput Nonum.
De
Oppositione et Ordine

De Oppositione in Logica satis dictu est. Si res plures et diversæ fuerint, sive Oppositæ, sive non, inter eas sp^r aliquis ē Ordo, qui vel est Prioritatis, ū posteritatis ū Simultaneitatis. aliquid dicitur altero prius, posterius, ū simul c^m eodem quinqꝫ diversis modis; tempore, Natura, Dispositione, Dignitate, et cognitione.

Ea sunt priora et posteriora, tempore, quo^r unū altero prius existit: simul tempore dicunt^r quæ eodem temporis articulo cæperunt existere: aliud tamen ē simul ēē tempore, et ēē Coætanea aut Contemporanea illa ē dicit^r Coæva quæ et simul existere cæperunt et simul existere desinunt, ū quorū unum incæpit existere priusq̄m aliud existere desinit.

Nūa aliquid prius posterius, ū simul c^m alio ēē dicit^r duobus modis, Causalitate, et existendi consecutione: id prius est existendi consecutione, quo posito ō nerio ponit^r illud, sed hoc alio posito nerio ponit^r istud; sic numerus binarius prior ē ternario existendi Consecutione, quia posito numero ternario nerio ponit^r binarius s̄ ō viceversa. Simul ēē dicunt^r secundū Existendi Consecutionē quæ ita se mutuo inferiunt, ut posito uno nerio ponit^r aliud, et vicissim ut si sit pater nerio ē filius et si sit Filius

nerio est Pater
Prior Causalitate ē oīs causa respectu sui effe:
tus quia causa dat effectui existere; et effectus
hactenus a causa dependet: hinc observare li:
cet ea ēe interd7 simul existendi consecutione,
quor7 un7 altero priq ē causalitate: quippe
variæ st causæ in quas et effectus tq neriq ē
nexq ut posito causa nerio ponat3 effectq, et
vice versa; qd ōio sufficit ad Simultaneitatem
secund7 existendi Consecutions; nec taēn im
pedit quo minq effectq dependeat a sua causa;
quod Soli requirets ad prioritats et posterita:
tem secund7 Causalitats.
Dispositione priora st, quæ minq, posteriora
quæ magis, simul, quæ æque a Principio dis
tant: hic ordo loc7 habet in rebq quatenq solu:
m modo numerant3.
Prioritas ratione Dignitatis nihil aliud ē qm
uniq præ alio præeminentia: et ista priora
et posteriora dignitate dicunt3, quor7 un7 digq
niq, aliud minq dign7 habet3 ut Rex ē dignior
Duce, Dux Marchione, Marchio Comite.
Prioritas tandem et posteritas Cognitionis rebq
convenit quatenq Intellectui nostro offerunt3
et ea dicunt3 cognitione priora quæ priq et faciliq
posteriora ā quæ postea et difficiliq innotescunt;
simul cognitione sunt quor7 uniq Cognitio ā
dependet a cognitione alteriq: interim ob:
servand7, ospr requiri temporis distinctions
in prioritate et posteritate cognitionis; nq sæ
nus dua aut plures veritates, quar7 unius
cognitio dependet ab alteriq cognitione, sim
ul

et eodem tempore ab Intellectu cognoscuntur
Sufficit ad ad prioritatem et posterioritatem cog-
nitionis, ut cognitio unius ex cognitione al-
terius per Discursum inferatur.
Caeterum alio etiam sensu res dici possunt simul
cognitione, quam eo quo supra diximus, nempe
cum unius cognitio nos ad alterius cognitionem
deducit, et vice versa: quo sensu bina relata
dicuntur simul cognitione.

Caput Decimum.
De
Veritate.

Veritas alia est Essendi, alia Cognoscendi, alia
Significandi: quarum prima tantum pertinet ad
Metaphysicam.
Veritas Cognoscendi denotat conformitatem
operationum Intellectus cum suis objectis: et est duplex,
Simplex nimirum et Complexa; quia vero Logi-
ca ad hanc veritatem consequendam primario
intenditur, dicitur, nec immerito, Veritas Lo-
gica. Veritas Logica Incomplexa et Simplex
est conformitas Apprehensionis nostrae cum
rebus apprehensis.
Veritas Logica Complexa est Convenientia
Judicii cum rebus Judicatis: et est vel Compo-
sitionis vel divisionis: Haec in Judiciis neg-
ativis, quae res distinguere, ista in Judiciis
affirmativis, quae res unire dicuntur locum obtinet.
Huic Veritati datur falsitas e regione opposita,
quae est difformitas Judiciorum nostrorum cum rebus
Judicatis: hujusmodi falsitas totuplex est.

quotuplex veritas cui opponitur; possumus enim judicare vel affirmando quae non sunt, vel negando quae sunt. Veritas Dicendi quae etiam Veritas Signi et Sermonis appellatur est conformitas sermonis nostri, sive viva voce prolati sive scriptis consignati, cum rebus de quibus loquimur aut scribimus, vel cum Mentis Sensu et cognitione: ex qua descriptione sponte sequitur divisio hujus veritatis in Logicam et Ethicam, et Logicae rursus in Simplicem et Complexam.

Veritas Ethica est conformitas Sermonis, aut aliorum Signorum externorum, quibus utimur loco Sermonis cum Sensu et persuasione Intellectus sive vera fuerit sive Falsa

Veritas logica est conformitas Sermonis aut aliorum Signorum cum rebus ipsis: et Subdividitur ut supra in Complexam et Incomplexam

Veritas logica in Dicendo Incomplexa sive Simplex est conformitas Simplicium terminorum cum Objectis Simplicium Idearum.

Veritas logica in Dicendo Complexa est conformitas Enuntiationum cum rebus judicatis

Caput Undecimum
De
Veritate Metaphysica

Veritas Metaphysica est Entis Attributum, quo dicitur id ipsum quod est, sine Mentis fictione. Hinc patet Veritatem transcendentalem unicuique Enti necessario competere. Implicat enim contradictionem ens aliquid realiter existere et tamen non esse id ipsum quod est

Caput. Duodecimum

De
Bonitate

Nomen Bonitas sicat v Convenientam alicujus rei c. alterig naa, ad sui ee v bene ee conducentis, et vocats Bonitas Naalis seu Physica: v sicat conformitats rationali. Action. cum lege divina obligante: et vocats Bonitas Moralis, sive Ethica. v sicat perfectionem Metaphysicam: et vocats Bonitas Metaphysica sive Transcendentalis.

Bonitas Metaphysica e Entis quoad Essentiam suam perfectio: sive Attributum quo Ens e id ipsum qd ee debet. Perfectio quoad Essentiam nihil e qm ipsa Essentia Considerata tanqm involvens eo oia quae ad sui complementum requiruntz, nec plura nec pauciora: quo sensu differt Essentialis Perfectio ab aliis Perfectionis speciebus, quae sto qualitatis, v Integritatis, oes a Accidentales.

Perfectio quoad Qualitats denotat praesentiam oium qualitatum quae Enti alicui in certo Specie constituto ad ipsius bene ee superaddi posst: quae perfectio gradus admittit tam Intensionis qm Extensionis.

Perfectio Integritatis denotat completum numerum partium quae ad totum aliquid Integrale constituendum requiruntz: haec perfectio admittit gradus Extensionis, o a Intensionis.

Sola perfectio Essentialis respuit oes gradus sive Intensionis sive Extensionis: cum ... de e effat. Essentias rer. constitu...

Individuo: quia si v minima perfectio essentialis desit, v de novo superaddits v destruets, tota Essentia v mutabits in aliq speciem.
Solent praeterea Metaphysici perfectiones distinguere in absolutas sive Simplices et perfectiones secundi quid: hae st quae aliquam spr supponunt involvuntq imperfectionē in cujus Supplementū conceduntr: Illae vero st quae oēm Imperfectionē prorsus excludant.

Caput Decimum tertium.
De
Rerum Ubi.

Axioma veri ē omniq qm triti Quod nullibi est, non est quo sicuts Ubi laxo sensu usurpatr: laxo sensu ē Attributi Entis quo dicits hic, istic v ubique existere: hic Entis considerandi modus sollumodo dicit ipsū ita existere, ut aliud aliquid ci eods essentialiter praesens sit v ēē possit.
Ci ubi aliqd uniciuiqs Enti spr competit et magna sit Entiū discrepantia opportet etiam diversū sit ubi pro diversitate Entiū quibq competit, et distinguits in Finitū et Infinitū: ubi Infinitū soli Deo competit, et dicits alias ubiquitas et Ubi Repletivū: ratione cujq pro modo concipiendi nostro Deus dicits ē ubicunqs Corpus ē v ēē potest.
Ubi Finitū ē qd creaturis competit denotans earunds existententiam hic, istic, vel

-bi definite et determinate: dividitz autem ratione hac diversarum creaturarum in definitum, qd Spiritibus Circumscriptivum, qd corporibus convenit: hoc ubi Circumscriptivum e qd spatium et locum proprie appellant.

Caput Decimum quartum
De
Rerum Quando.

Qdo Vocabulo late sumpto, potest definiri attributum cujus ratione res dicitz existere nunc, aut alio Durationis Articulo.

Duratio denotat permanentiam rei in existendo.

Duratio vulgo dividitur in Successivam ai finitam, et Simultaneam seu Infinitam: quarum hæc Soli Deo, ista Creaturis competit.

Duratio Successiva Subdividitz in Durationem Spiritibus competentem quæ Ævum passim nominatz, et durationem Corporibus convenientem quæ Tempus proprie dicitz: Ævum et Tempus quoad modum durandi nequaquam differunt; nam utrumque denotat successivam rei alicujus creatæ durationem.

Caput Decimum quintum
De
Dependentia et Independentia

Independentia denotat Entis Independentis quandam sufficientiam, quo nihil indigere concipitur eo respectu, quo e Independens, sive sit in essendo, sive in operando sive in utroque;
Dependentia denotat defectum, inopiam, sive

indigentiam, et vis sibimetipsi non sufficere, ab alio posse perfici, vel quoad Essentiam vel quoad perfectionem essentiae superaddendam, vel quoad utramque: quo digitur Independens est alio respectu eo perfectius est, et quod dependens est eo respectu est imperfectius.

Si dependentia consideretur respectu essentiae, ita ut res habeat suam essentiam a se, non ab alio dicitur tero Scholastico Asseitas, et res ita Independens dicitur a se esse negative, quia sibi ipsi ad existendum sufficit, omnemque dependentiam a Causis producentibus, sive conservantibus prorsus respuit.

Porro si aliquid concipiatur tantae esse perfectionis ut non soli sibimet sufficiat, sed et aliis quae ab ipso dependent, haec sufficientia communi voce vocetur Superabundantia et Exuberantia: sic quia Deus non soli sibimet ad existendum sufficit, sed et omnibus aliis a se diversis et esse et durare largitur, ideo dicitur Omnis Sufficiens, et perfectionibus superabundans; et haec ejus Sufficientia dicitur Omnis ufficientia, sive Superabundantia et exuberantia

Indepentia vulgo dividitur in Absolutam, et Independentiam secundum quid: illa soli Deo, Enti summe perfecto, sibimet omnimodo sufficienti et absolutissime ab omnibus aliis Independenti competit; haec Creaturis indicatque hoc vel isto modo sive respectu

sit esse Independentes: sic Substantia independens est a subiecto Inhaesionis.
Entis affectionem unicuique Enti competentem Hanc Dependentiam, aut Independentiam esse disjunctam Entis affectionem unicuique Enti Competentem sive omne Ens esse vel dependens vel independens ex primo principio clarissime demonstratur quia sunt teri Contradictoria.
Affectionum Disjunctarum sive Combinatarum (quae omnes ad Dependentiam vel Independentiam referri possunt) usitatatiores species sunt Simplicitas aut Compositio Contingentia aut necessitas, Mutabilitas aut Immutabilitas, Finitudo aut Infinitudo

Caput Decimum Sextum
de
Simplicitate et Compositione.

Simplicitas est Entis Attributum, quo dicitur Indivisible in plura: et id quod ita est indivisibile hactenus dicitur Simplex.
Compositio est Attributum Entis, cujus ratione Ens est in plura divisibile, quippe ex pluribus inter sese aliquo modo unitis constans: et quod ita est divisible dicitur compositum. Omne Compositum eo quod constat pluribus partibus inter se unitis, vocatur Totum, et ista plura, ex quibus componitur vocantur partes.

Tria vero requiruntur ad totum constituendum: pluralitas nempe Partium, earundem unio, et Causa Uniens.
Divisio Totius in Essentiale et Integrale atque totius Essentialis et Integralis Definitiones in Logica traduntur.
Totius Essentialis sive Physici, constituti et compositi dicti, Duæ sunt partes Materia et Forma.
Materia secundum Nomen dividitur in Materiam circaquam sive Objectum, Materiam in qua sive Subjectum; et Materiam ex qua, solumquam jam consideramus, quæque definitur Materia ex qua aliquid fit, constat, vel producitur atque vel est Compositionis, vel generationis: omnis enim Forma, ut infra Ostendetur, vel est Substantia vel Accidens sive Modus: quando Forma est Substantia, solummodo Materiæ tanquam ejus compars, ad idem totum constituendum conjungitur; et hac Materia est Materia Compositionis: quando vero Forma est Accidens seu Modus, tunc in ipsa Materia virtute alicujus efficientis producitur; atque Materiam in qua ita producitur, quoddammodo modificat, et hæc Materia vocetur Materia generationis: vel sic, quotiescunque Forma sive Substantialis sive Accidentalis Materiæ adjungitur natura, non Arte aut casu vocatur generatio; quoties vero Arte aut Casu adjungitur, Compositio.

Secundo dividit Maa in prima et Secunda et ille rursus in absolute primam et prima Secundi Quid.
Maa absolute prima, quae alias Informis appellat, e Simplex Maa ab oi Forma abstracte considerata: Maa prima secundi quid e Maa cu aliqua quidem Forma conjuncta, sed quae respectu ulterioris compositionis, seu Maa magis compositae simplex dicit.
Maa secunda e Maa mixta et composita Altera Totius Essentialis pars Forma dicit, quae a Peripateticis definit id per qd res e id qd e, huj definitionis hic ee sensus videt; nempe Maa dici potest t id per qd res id qd e, quatenus ad totius constitutionem aeque concurrit ac ipsa Forma; vero per Maam quae tales res o constituunt in tali v tali specie, ab aliis rebus distinguunt; hoc a debent Formae soli, per quam res quaeque talis v talis Specifice Nat, et hactenus a rebus alterius Speciei distinguunt. Forma v e Substantialis v Accidentalis Forma Substantialis e Ens aliqd per se subsistens, v Substantia, quae Maae superaddita compositu aliqd in certa specie constituit

qualis ē Anima humana.

Forma Accidentalis ē Accidens aliqd, aut pluriu Accidentiu Predicamentaliu Maam varie Modificantiu et determinatiu complexio.

Forma Substantialis v̄ ē Maalis v̄ Imalis haec a Maa ō ita dependet quin ab eads separata, secundu jam constituti reru ordinem possit ee et operari: ut anima humana: illa a Maa ita dependet v̄ ita ad unions cu Maa destinats ut ab eads separata nec operari nec existere quidam possit: ō itaqz Formae Maales dicunts quasi ipsae forent extensae sd oblantam sua a Maa quia extensae dependentiam.

Totu Integrale dividits in Continuu et Contiguu: Continuu ē cujq partes reali et areto quodam nexu cohaerent: Contiguu seu Discretu ē cujus partes nullo reali, sed cu summu rationali nexu conjunguntr.

Totu Integrale etiam dividits in Homogeneum seu Simulare, et Hetrogeneum seu Dissimulare: Totu Homogene ē cujus partes sunt ejusdem nominis et Naae; Heterogene ē cujq partes diversae st Naae

Caput Decimu Septimu

De.

Necessitate et Contingentia.

Necessitas ē Attributum, cujq ratione Ens ita existit, ut ō possit ō existere, veluti Deus Optimus Maximus, qui nulla ratione aut suppositione concipi potest tanqm ō existens.

Contingentia ē Attributum cujq ratione Ens ita existit ut possible sit ids ō extitisse aut amplius ō existere hujqmodi st oīa Entia creata.

Necessitas vulgo dividitr in Simplicem, quæ etiam absoluta, Intrinseca, et Consequentis dicitr, et Necessitatē secundm Quid, quæ Hypothetica, Extrinseca, et Consequentiæ appellatr

Necessitas Simplex ē qua res ita existit, ut sine contradictione seposita ōi Hypothesi, ō possit ō existere hac necessitas Soli Deo competit

Necessitas secundm quid ē qua posita hac v illa conditione, necesse ē hoc v illud existere, qd tamen ex sua nāa ō magis ad existendm qm ō existendm determinā

Caput Decimum Octavum

De Mutabilitate et Immutabilitate

Quemadmodum Necessitas et Contingentia respiciunt existentiam, sic Mutabilitas et Immutabilitas reliquas affectiones. adjuncta nimirum et Operationes.
Immutabile est cui nihil praeter essentiam addi aut detrahi potest.
Mutabile est cui aliquid praeter essentiam addi potest aut detrahi.
ut supra Necessitatem divisimus in absolutam et Hypotheticam, sic quoque dividi solet Immutabilitas, quae a nonnullis dicitur Necessitas quoad Attributa sive operationes. Immutabilitas sive Necessitas ratione Attributorum sive operationum Absoluta est qua res ita se habet respectu suorum Attributorum et operationum, ut, sine aliqua Conditione posita, ex sua plene Natura Nullam mutationem admittat: et Ens Absolute immutabile, sive nerum ratione Attributorum nullam horum additionem aut Diminutionem admittere potest: et eodem modo Immutabile ratione Operationum nunc agere et nunc non agere, nunc hoc agere, nunc aliud; sed quod semel agit, semper agit: haec Immutabilitas in solo Deo reperitur, quia absolute simplex omnem compositionem sive exsuibt,

et Adjuncto, sive ex Actu et potentia pro-
rsus respuit.
Immutabilitas sive Necessitas quoad
Adjuncta sive Attributa et operationes
Hypothetica e; quia, positis quibusdam
conditionibus, et o aliter, hoc v istud mu-
tari nequit.

Caput Decimum Nonum.
De.
Finitudine et Infinitudine

Perfectam infiniti Ideam sive concept.
formare nequit ulla Mens creata et Im-
perfecta; nec praeter Infinit. nulla Infi-
nit. comprehendere valeat, nec propte-
rea perfecte definire; attamen pro Imper-
fecta nostrae infinitudinis apprehensio-
ne, talem qualem ejusdem Umbralit.
descriptionem assignare conabimur.
Infinitudo itaqz e Attribut. Entis
quo dicit. oes perfectionis limites
longe transcendere. v Infinit. e quod.
H. e, quant. ee aut concipi potest.
Hinc constat quid sit Finitudo et Finit.
qd nempe intra limites quosdam perfe-
ctionis continet. v o H. e quant. ee v con-
cipi potest, vel aliqua conceptibili perfec

-tione caret.

Caput Vigesimum
De
Realibus Entis Affectionibus.

Hactenus de Notionibus Entis affectionibus, tam simplicibus qm Combinatis, jam de realibus agendum: Notandum est interim esse nonnulla quæ qmvis proprie non sint reales Entis affectiones, quasi tamen Affectiones in Tractatu Metaphysico haud absurde considerentur, nec non inter affectiones reales enumerentur, eo quod ab ipsis realiter distinguatur unumquodque Ens verum: cujusmodi sunt Entia Rationis sive non Entia quæ tractantur in Metaphysica tanqm Entis similia et opposita: de hisce sub finem hujus Tractatus acturi, consultum ducimus hoc præmonuisse, ne quis existimaret, nos perperam non Entia cum propriis et vere realibus Entis affectionibus confundere.

Caput Vigesimum Primum.
De
Causa et Effectu

Inter reales Entis affectiones eminent Causa et Causatum, Finis et Destinatum. Enumero causarum excludimq Materiam et Formam causas Internas vulgo dictas

quippe quia Causæ ō proprie et, sd parles.
excludimus etiam finem; quia neque
hic c[illegible] definitionibus infratradendis con
venit ut postea ostendetr.

Causa itaq; Efficiens quæ sola proprie
causa e definitr Principium a quo aliqd
vere ipsius virtute sive efficacia ad ee
ad ee perducitr et in eodem conservatr.

Effectus sive Causatū e qd a Causa vere
ipsius virtute sive efficacia ad ee ad ee
perducitr aut in eod. conservatr:

Effectus easds patitr divisiones quas pati
tr Causa: quamobrem c[illegible] ex divisionibus
Causæ facile colligantr divisiones effect[illegible]
in istis acquiescemus.

Oīs causa effectū suū producit mediante
aliqua efficacia seu Virtute (ut ex defi
nitione patet) quæ efficacia seu virtus
Causalitas vulgo appellatr.

Hæc Causalitas considerari potest v̄ quate
nus in Causa residet v̄ quaten, ab eads
exercitr; priori modo nihil aliud e quam
perfectio, vis, Aptitudo sive potentia Causæ
v̄ si mavis ipsa Causa considerata ut ad
effectū producendū apta. posteriori sensu
e ejusdem activitas v̄ actio.

Haec atio qdo qz ab opere producto realiter distinguitz quando opus et actio st unu et idem; ut cu opifex producit opificium opus ab atione Opificis realiter distinguitz; qdo vero hēo cogitat cogitatio ē ipsius in actu cogitantis actio.

Ex naa causa et Effectus rite introspecta dr 1ᵒ primo ō spr qmvis nonunqm cu temporis prioritate cōjungitz. 2ndo patet nihil ēē causam sui ipsius: cu hoc dicendo aliqd simul existeret et ō existeret, qd absurdu.

Tertio patet nihil productu posse ēē duratione aeternum, seu ab aeterno extitisse: quicquid ē ab aeterno existit, nunqm ō fuit qd ā producitz a ō ēē ad ēē perducitz.

Quarto patet duas res ō posse ēē sibi mutuo causas, ū in causando ō dari circulu.

Sedulo cavendu ē ne Conditio sine quâ ō, alias Conditio prae requisita fundatur cu causa: cu sint distinctissima: Conditio ē sine qua ō in effectu positive ō influit: nec realē virtutem exeret, veru impedimenta solummodo removet, atqz nerio requiritz ad rei existentiam.

Caput Vigesimu Secundum.
De
Causaru Subordinatione.

Inter causas datz quaedam subordinatio, quâ una ab altera dependet, et una dici=

:tur

tur altera prior, ū posterior: in qua sub ordinatione detur quidem series saltis longior nunqm̄ tamen Infinita: hinc ē effatū istud verissimū in Causarū Subordinatione ō datū progressus in infinitū: cujus veritas variis Argutis demonstrari potest, primo nulla datur Series tam longa quin amplius sp̄r augeri potest posito ē ultimū effectum existere; nihil impedit quo minus aliū adhuc effectū producat, et iste ālius adhuc alium et sic deinceps: qd ā augeri potest ō ē infinitum. Secundo quicquid constat partibus ē finitum: ōis ā causarū series constat partibq, Causis nempe quarū una ab alio dependet: Er ōis causarū Series necessario ē finita. Tertio in Serie Causarū infinita, nunqm̄ pervenire liceret ad primam, ab ultima ascendendo ordine retrogrado: ist hoc ē absurdū: Er: Prob: Min: Si nunqm̄ pervenire liceret ad Causam primam tunc ō daretū prima, et sic ōis causa ab alio dependeret: sd hoc ē absurdissimū: absurdissiū est inqm̄, ōem causam ab alio dependere: quia hoc modo dua causæ necessario sibi invicem essent causæ, hoc ē, una produceret alteram, et hæc priorem. Hæc Causarū Subordinatarū dependentia triplex ē, ū quoad existentiam, ū quoad Causalitatē ū quoad utramq;: primo modo dependet Pater ab Avo, Avus a Pro:

: cuo &c: Secundo modo ve Instrumenti a causa principali
Tertio modo dependet ois causa Secunda a prima.
Ratione huj9 dependentiæ et subordinationis distinguit Causa in Primam et Secundam, ut et in Proximam et remotā
Causa Prima v̄ ē absolute talis, quo sensu Solus Deus dicit Causa prima, qua oēs aliæ Causæ a Deo dependent tūm quo ad existendū, tū que ad operandū: v̄, ē prima in Suo genere, quo sensu Adam9 dicit Causa prima oīū hoīū.
Causa Proxima ē quæ producit effectum, nulla alia Sui ordinis, aut cujus v̄is ordinis interveniente: hæc absolute proxima illa proxima in Suo genere appellat. Causa vero remota ē quæ mediante alia ipsius ordinis effectū producit.
Hinc constat ve Ens v̄ ee Causam v̄ Causatū; quicquid ē existit in rerū naā, prœter Deū, ē Dei effect9 et Deus ē oīū a se distinctorū Causa: ac propterea ve Ens v̄ effectum habet, v̄ Causam: hinc clare Sequit Causam v̄ Causatū ee affectiones uniuscujusq Enti competentes. Constat insu per effectū ee realiter distinctū a Sua causa, et vice versa, ac propterea hanc affectionis alterig. plane ee Naā qm st Notionales

Caput Vigesimum Tertium De Causis particularibus Secundum varias earundem Divisiones

Causae primo dividuntur in Immanentes et transeuntes: Causa Immanens est quae producit effectum in se: ut Mens respectu suarum Cogitationum: Causa transiens est quae producit effectum extra se ut opifex respectu sui opificii

Secundo Causa dividitur in Procreantem et conservantem illa rei non antea existenti dat existere: haec dat Enti hactenus producto in suo esse perseverare

Causa procreans vel est generans, vel Creans: illa producit effectum ex materia habili, hoc est, quae secundum naturae leges tali effectui recipiendo apta nata est: haec producit effectum vel ex Materia prorsus inhabili, vel ex puro nihilo; ejusque Causalitas dicitur Creatio; quae, quando versatur circa Materiam prorsus inhabilem, dicitur Mediata; quando vero ex puro nihilo effectum producit vocatur Immediata: tam mediata, quam Immediata virtutem et perfectionem infinitam Causae exigit; quippe Infinita disproportio inter aliquid et nihil superari nequit, nisi per virtutem Infinitam

non Minor Virtus requiretz ad Entia
hactenus producta conservandum.
qm ad eadem ex nihilo primitus pro
ducend7. Causa Conservans, Positive
et Physica efficacia influit in effect7,
ac propterea nulla ē Causa Annihilans
ut quidam contendunt, c7 ex mera neg
atione influxus Causæ conservantis,
neriō sequitz Annihilatio.
Tertiō dividitz Causa in Contingentem
et neriam: Contingens ē quæ indifferent
er se habet ad Causand7, v o Causand7,
hoc Causand7 v aliud: Causa neria ē
quæ ad aliqd causand7 tam neriō deter
minatz, ut ō possit idem ō Causare
Causa Contingens dividitz in liberam
et Simpliciter contingentē
Causa libera ē Causa rationalis, quæ ex
rationali libertia id ē scienter et vol
enter effect7 producit. qualis ē Deus
Angelus Homo: Simpliciter ā Contingens
ē Naālis, v Spontanea hæc Brutis, illa relig
inanimatis competit. Tam neria qm Con
tingens Causa, talis ē v quoad Speciem
v quoad exercitii7: huic competit Indi
fferentia v Necessitas Contradictionis, illi
contrarietatis vulgo dicta.
Indifferentia seu libertas quoad

v

Libj

sive Contrarietatis ē qua Causa indiff-
erenter se habet ad hoc, v ejus Contrariū
aliud quid producendū: et hoc iterū v quoad
Actionis speciem, v quoad Obtū: prioris
exelū est libertas Petri, qui potest, v ama-
are v odio habere Paulū. Posterioris ē
libertas ejusdem Petri, qui amare po-
test v Paulū v Titum, v aliū quempiam
Necessitas quoad Speciem ē qua Causa ita
ad hanc praecise actionem determinatr
ut ō possit ejus contrariū elicere.
Indifferentia seu libertas quoad exer
citiū, sive Contradictionis ē qua Causa
Indifferens ē ad agendū v ō agendū possitq
v agere, v ō agere.
Necessitas Contradictionis ē, qua Causa
ita ad agendum determinatr, ut ō possit
ō agere. Causa Necria v determinatr ab
Extrinseco prorsus, contra Naals propen
sionem (haec ā determinatio, coactio et
Causa hoc modo determinata vocatr coa
cta) v determinatr a principio Intrinseco,
eoq3 v spontaneo tū, et spontanea causa,
v rationali, et proprie libera vocatur.
Hinc sequitr primo, Nam Causa libera
v spontanea ita determinetr v quoad
speciem, v quoad exercitiū, ut ō possit ō
rere aut contrariū; hactenus itaq3 ē libe

ra quatenus ex principio Intrinseco agit
necia tamen quatenus necio determinatur
secundo sequitur oem determinationem
ab Extrinseco n ee coationem, verum eam solu
mmodo, quae e contra rationalem liben
tiam, aut spontaneitatis: quaedam e deter
minatio ab Extrinseco optime convenire
potest cum libertate cum spontaneitate.
Caeterum si Causa consideretur ut adeo libera,
ut nec ab extrinseco nec ab Intrinseco ad
Effectum producendum, aut n producendum deter
minetur, quin contrarium pro Arbitrio elige
re possit, dicitur proprie Indifferens; qualis
Causa praeter Deum Solum, nec e nec ee possit, ois e
Creatura quantumvis libera a Deo in oibus
suis actionibus determinatur.
Quarto Dividitur Causa in Causam per se, et
Causam per Accidens. Causa per se e, quae
producit effectum secundum naturae suae pro
pensionem aut propositum Consilium. Causa per
Accidens e quae producit effectum praeter propositum aut nat propen
Ex Definitionibus Causae per se et per Acci
dens, patet utramque ee duplicem: Causa
e per se n agit secundum nae suae propensio
nem tm, sine Consilio aut prava inten
sione et commode satis dici potest Causa
per se naalis: n agit secundum Consilium, et di
ci potest Causa ... Casualis: Causa
quoque per Accidens producit suum effectum

ū praeter Naturalem propensionē tantū sive Consilio, et vocatū Causa Casualis: vel producit effectū praeter Consiliū, et vocatū Causa Fortuita: Fortuna ā Creaturis Rationalibus, Casus irrationalibus proprie attribuitur. Hinc constat verū ēē effatū istud, Effectus per Accidens, productus sp̄r supponit defectū in Causa Accidentali, ū Consilii nempe ū potentiae: ū Ergitū istiusmodi effectus Deo attribuendus, qui Causa ē perfectissima, Sapientissima Potentissima.
Quinto Dividitū Causa in Principalem et minus Principalē: Causa Principalis sua virtute effectū producit: minus Principalis virtute alterius effectum producit.
Causa minus Principalis subdividitū in Impellentem et Instrumentalem. Causa Impellens, alias Impulsiva et Movens ū intrinsece movet, et Proegumena; ū extrinsece et Procatartica appellatū.
Causa Moralis ē Causa extrinsece hortando et suadendo principalem ad agendū movens. Causa Instrumentalis sive instrumentū ē quae Causae principali in agendo subservit: ū ut ita Loquar quae causa Principalis utitū, tanqm vehiculo quo efficaciam et virlutem suam in Effectu producendo exercet.
Subdividitū vulgo in Physicam et Mora

lem: Causa Instrumentalis Physica e, qua virtutem aliqm a Causa Principali dependentem in Effectus productione exerit: Causa Instrumentalis Moralis ē quae ō realiter influit in Effectum, sed qua praesente, hortante, suadente, ut Spectatores fides habeant, effectus alterius plane virtute producits: tales Causa olim fuerunt Propheta et Apostoli miraculor7 istor7 a Deo immediate productor7: tales et Ecclesiae Pastores respectu Salutis Electorum. Sexto dividits Causa in Totalem et Partialem: Causa Totalis ē qua in suo genere integr7 effect7 producit.
Causa Partiales, (alias Sociae, Sociales, et Concausae) sunt quae plures ejusdem ordinis, ad eunds effect7 produiend7 concurrunt.
De duobus hisce Causar7 Speciebus Canon ē verissimus unus ejusdemqs effectus ō possunt ēē plures Causae Totales Coordinatae, possunt tamen ēē plures v totales diversi ordinis v partiales ejusdem ordinis
Septimo dividits Causa in Ulem et Parls:
Causa Ulis ē quae uno eodemqs actu oia producit conservat, et gubernat: causa Parlis ē quae hunc v istu effect7, hoc v isto actu distincto producit
Observand7 ē quamlibet Causam Principalem ēē suo effectu perfectiorem; quippe

quae effectui suo confert totum quod habet, et effectus ab ea quoad suum esse dependet, et non vice versa: Jam quod aliud producit, et ab isto alio produci nequit, proculdubio alio isto perfectius est. Causa vero Instrumentalis omnis effectui per Causam Instrumentalem communicatur, procedit a Causa principali, quae quidem multo plures perfectiones effectui tribuere potest nonnunquam quam Instrumento, quo utitur insunt.
Porro quatenus Causa Principalis dat esse suo effectui, dicitur eundem in se ante productionem continere aut formaliter aut eminenter et virtualiter: Causa dicitur effectum ejusdem Naturae, et Speciei cum seipsa: ut Animalia, quae Foetum aut similem pariunt: talis quoque Causa vocatur Univoca; Causa est univoca quae producit [illegible] effectum suae Speciei.
Causa dicitur effectum in se continere eminenter et virtualiter, quae producere potest effectum diversae Speciei et Naturae, ut pote Deus respectu suarum Creaturarum, homo respectu plerorumque suorum effectuum; quae propterea dicitur Causa Aequivoca.

Caput Vigessimum Quartum
De
Fine et Destinato in Genere.

Finis e id qd ex apprehensione suæ bonitatis rationalem agentem ad sui fruitionem movet et impellit.

Ex hac Descriptione varia ad Naam Finis intelligendam conducentia observare licet: imo Creatura soli rnalis formaliter et proprie, propter finem agere dicitur, ~~improprie~~ Bruta etiam et res inanimatæ, improprie ttm propter fin̄ agere dicunt, cm boni aliquod qua tale nec apprehendere, nec ejus fruitionē intendere possunt: rectius vero aguntr et ab extrinseco ad finem qua talem determinantr et diriguntr: hoc ē qd intelligunt Authores, qdo affirmant bruta resqs Inanimatas materialiter ttm propter finem agere: utcunqs oia quæ Deus produxit ad Finē aliquem vl formaliter v̄ Materialiter tendunt: Verissimū igitr ē tritū Axioma. Deus nihil frustra fecit

Secundo Oīs Finis, qua talis, v̄ vere v̄ apparenter Bonus est, quandoquidem nullus mali, qua talis, fruitio a Creatura Rationali appeti potest, cum ejs naæ talis sit conditio, ut felicitatē spr appetat, ac propterea etiam quæ ad felicitatem conducunt, miseriam et fugiat, et quæ ad miseriam tendunt: malum a re ad miseriam, boni vero ad felicitatem tendit.

Tertio, Ordo sive Methodus qm sequitur agens rnale finē versus movendo, hac ē primo de fine cogitat, ejusqs cognitionē aliqm in mente

format; Ignoti e nulla cupido.
Secundo Finem isti bonum ee Judicat; quia bonum qua bonum appetit tt. 3tio Judicat eundem o soli quorundam respectu ee boni, sed sibi, saltem hic, nunc caeterisque positis circumstantiis; aliquid boni e ab appetente soli Judicatur, quatenus ipsi tale videtur, et eo quidem tempore casuque quo appetit. 4to boni sic cogniti appetit. 5to desiderio ipsiq boni, cum probabili opinione eius obtinendi juncto, excitatur ad idem intendendi. 6to hac intentione prius fixa et Stabilita, cogitare incepit de mediis Idoneis qua Cogitatio proprie vocatur Deliberatio. 7timo postquam de mediis satis deliberaverit, eadem inter sese, et cum fine comparando, quo innotescat, quae majus aut quae minus idonea sunt, tandem maxime idonea eligit, quae actio vocatur Electio. 8vo media sic delecta ad finem obtinendi applicat.
Quicquid ut Idonei ad Finis obtinendi mens eligit applicatque vocatur Destinatum medii sive Finitum: hoc alii vocant finis causatum, sed improprie valde, cum media finem causent, o finis media: imo finis qua finis nullius rei causa e hoc itaque sensu intelligi debet vulgare istud Axiom Finis in Intentione causat media, me

causant finem in executione, nimir. Mens sibi bonu aliqd obtinendu proponens, deside: rio felicitatis ad media eius accquirenda subservientia applicanda excitatr; o itaqz spr Media, quatenq talia Entia producit, nec hoc per dictu Axioma Intelligitr; sed Media Solu eligit et applicat, et hactenus iis Mediorr formam assignare dicitr: qndo vere, media Physico aliquo influxu finem propositu a o ee ad ee producant.

De Ens v e Finis v Destinatu.

Caput Vigesimum Quintum

De Fine et Destinato secundu varias utriusqz divisiones.

Primo Finis Dividitr in Principals et minq Principals. Principalis e quem agens primario intendit: ~~hoc e v~~ minq Principalis qus agens Secundario intendit hoc e v simul et Principali, sd o utaque bonu; v hujus loco, casu quo eods excide vel v frustraveris. et hac ratione dicitr succedaneus.

Secundo dividitr Finis in Propriu et Coem. Finis proprius e qui alicui Soli competit Cois e qui pluribus competit

Tertio Finis dividitur in ultimum et subordinatum. Finis subordinatus est qui ad alium ulteriorem refertur cujus respectu medium dicitur: Finis ultimus est qui primo omnium intenditur et ad nullum alium refertur.
Finis ultimus subdividitur in ultimum absolute, et ultimum in suo genere.
Ultimus absolute est qui ante omnia appetitur et in cujus fruitione acquiescemus eo non ulterius utentes ad aliud quidpiam obtinendum: hic unicus est, respectu Dei ejus Gloria, respectu nostri, felicitas sive Beatitudo:
Finis ultimus in suo genere est qui quoad illum respectu ultimus est
Finium subordinatorum longa satis series esse potest, in qua semper qui ab ultimo longius recedit, rationem Medii habet ad eum qui propius ad ultimum accedit; et propterea eodem semper deterior atque pejor habetur quippe Mediorum omnium, qua talium, Bonitas et praestantia dependet a fine cui subserviunt, secundum tritum Axioma, Bonitas Instrumenti, hoc est qualiscunque Medii, cons

sit: in aptitudine ad usū, et id spr melius
et praestantius reputatꝫ ab quo ulterius
bonitas dependet.
Quarto Dividitꝫ Finis in Proximū et remo:
tū: Finis Proximus ē qui immediate in
tenditꝫ, quemqꝫ efficiens exequitꝫ: Re
motus Finis ē qui mediante alio aliquo
intenditꝫ: hinc constat finis quo ulte
rioris, eo spr remotiorem ēē.
Ex Finis ultimi et Finiū Subordinatorū
consideratione patet veritas triti ejus
tū inter Philosophos, tū inter Theologos
Axiomatis, qd ē primū in Intentione
ē ultimū in Executione, et vice versa;
spr ē primus ē Finis Remotissimus in
intentione, quippe ad quem caeteri oēs
diriguntꝫ et intenduntꝫ, ultimū qd in
executione, quia post oīū Mediorū, h: e:
finiū Subordinatorū usum et applicatio:
em tandem obtinetꝫ.
Patet Secundo finis ultimū ēē summū bonū
atqꝫ Mediorū bonitatem ita dependere a
fine ut ipsorū nulla sit, qua taliū boni
tas nisi in quantū Fini Obtinendo sub
serviunt; Finem quoqꝫ ultimū propter se,
media vero oīa propter aliud appeti.

Patet 3tio, ut in subordinatione causarum efficientium non datur progressus in infinitum, ita nec dari in subordinatione finium; nimirum mens nostra semper appetit quod bonum esse putat, sive vere tale sit sive apparenter tantum, nulla autem est mediorum qua talium bonitas, nisi quae a fine dependet; ideo enim nos media qua talia appetimus quia fini proposito obtinendo conducere videntur: quibus positis, si daretur subordinatio et progressus finium in infinitum quia nullus foret finis ultimus, nihil esset per se bonum; (finis enim ultimus, et bonum per se sunt idemque) Ergo nihil nobis appetibile: quicquid enim appetimus, idem appetimus vel propter se vel propter aliud. Sed si nihil esset per se bonum, nihil esset per se appetibile; si nihil esset per se appetibile, nihil esset propter aliud appetibile; quia istud aliud iterum vel esset per se appetibile vel propter aliud; non per se, ex suppositione; non propter aliud, quia de isto alio eadem quaestio recurret et sic in infinitum quod omnino contradictionem in

plicat: breviter si daretur subordinatio finium in infinitum, non potest Mens in Mediorum, h. e. finium subordinatorum electione seipsum determinare; quoniam semper determinatur a fine; atqui si finis iste semper esset Medium, ut esset, si alteri subordinaretur, non posset de ipso determinari, nisi Consideratione alterius finis, et sic in infinitum. Duo sunt frequentiores circa finem Canones: primus, posito fine, ponuntur media ad finem: alter, Sublatis mediis tollitur finis: qui Canones hoc sensu debent intelligi, primo quod posito fine in executione ponuntur Media, secus non in Intentione: 2ndo quod posito fine, Media ponuntur necessario a qualiacunque.
Tertio, quod Sublatis mediis tollitur finis in executione non in Intentione.
Duae mediorum Divisiones notatu dignae occurrunt: Medium primo dividitur in necessarium et non Necessarium. Medium Necessarium est sine quo finis obtineri nequit: medium non necessarium est quod aliquo modo ad finem obtinendum conducat sed finis tamen

sine eo obtineri potest.

Secundo Medium dividitur in Principale et minus Principale: Medium Principale est quod maximopere ad finem obtinendum conducit; Minus Principale est quod non tantopere conducit: nec est quod quis putet has divisiones coincidere, cum Medium minus Principale omnino potest esse necessarium

Caput Vigesimum Sextum
De
Non Ente in Genere.

Non Ens non sicut quod non realiter existit, (quo sensu possibilia et Entia rationis sunt non Entia) sed quod nihil est sive a parte rei, sive a parte Mentis, id est quod nec datur in rerum natura nec dari aut concipi potest, vulgo purum nihil, purum putum nihil et nihil praeter nihil.

Inter Ens medio sensu sumptum, quo sensu est Metaphysices Objectum, et non Ens secundo sensu sumptum intercedit medium viz: Ens Rationis. etsi promiscue saepe usurpentur hi termini Ens Rationis et non Ens: hoc vero medium non est participationis; nam inconceptibile est quodpiam compositum ex vero Ente et

puro nihilo; sed negationis, qd nec ē Ens
reale ab una parte, nec tamen puri nihil.
hoc ē inconceptibile ab altera parte: atqꝫ
hoc ē quod impræsentiarū nobis venit con
siderandum.
Ens itaqꝫ secundum acceptionem nos
tram ē quicquid ō vere existens, a mente
tamen concipi potest: talis nimirum ē
conditio nostræ mentis; ut possit de rebꝫ
quidam ō existentibꝫ nec veram aut po
sitivam essentiam habentibus cogitare
et hoc modo ad pleniorem et clariorem
veri Entis Cognitions pervenire: nec ē
qd aliquis in hoc cogitandi modo erro
rem metuat, cū error in Simplici Idea
seu conceptu locū ō habent, sed in Judi
cio solo: adeo ut ō fallatꝫ, qui ō Judicat;
Mens qꝫ probe norit his ideis nil simile
existere in rerum nāa
Hæc Entia rationis ō sunt, ut quidam
volunt, ipsi conceptus Mentis; nam
hæc sunt Entia realia, neque sunt aliquid
extra Mentem realiter existens, qd ope
rationem Jllectus terminet..
Quod ut clarius concipiatur notandū ē
aliqd tribus modis in Jllectu eē dici, effecti
ve, sc subjective et objective; effective

in Illectu eē dicitr quicquid ab Illecti
produci potest; quo modo oēs actiones
Illectus in ipso sunt: subjective eē in
Intellectu ē Illectui inhærere, ut Accio
ens inhæret Subjecto, quomodo omnes
Acctiones et modi Illectus ipsi in sunt:
Objective tandem eē in Illectu ē ter
minare operations Illectus per modū
[illegible], v eē id de quo Illectus cogitat; q
modo oīa conceptibilia, quaten9 concipi
untr sive realiter exsistant, sive sollumo
do fingantur sunt in Illectu: hoc ulti
mo tm modo sunto Entia in Illectu: [illegible]
[illegible] aut effective aut Subjective; qu
ō Entir nulla st affectiones: Er: nedēa
usa nec Subti ō Entir usitatissima sp
ccies sunt Possibile, sive Ens rationi
Relatio, Denominatio externa, Negati
et Privatio

Caput Vigesimum Septim
De
Possible sive Ente Rationi

Possible vulgo duplex statuitr, v Poss
bilitate Intrinseca, v Possibilitate Ex
trinseca: possible possibilitate Intrinseca

ē inter cujus Attributa nulla ē repugnantia v contradictio; v cujus conceptus nullq involvit contradictionem: hujus itaq; cognitio, ac Determinatio dependet a conceptu essentiali, in quo si nulla repugnantia reperiatr, possible habetr, sin minq, impossibile. Hac Possibilitas Intrinseca ō minq Entibq, qm ō Entibus covenit, et opponitr impossibilitati sive repugnantia in conceptu Essentiali

Possibile possibilitate extrinseca ē, qd ō di existens potest virtute Causa produci: hac Possibilitas determinatr a Sufficientia Causa, quæ ð existendi existere dare queat.

Ex hac Descriptione patet possibilitatem extrinsecam rebus solummodo producibilibus, sed ō productis competere, ac propterea actuali existentiæ opponi; spr ð involvere ac supponere possibilitatr Intrinsecam; cum nulla Causa producere possit id qd contradictionem involvit: unde hunc Canons deducere licet, posita possibilitate extrinseca, ponitr Intrinseca, sed ō vice versa, nisi respectus habeatr Causæ primæ itemq; sublata possibilitate Intrinseca, tollitr Extrinseca

Possibile Possibilitate extrinseca hic consideramus utpote Enti reali opposit̄ū; hoc ē Ens Rationis appellare libet.
Possibilitas verū ō existentiū o ē Attribut; aliqd positivū in rebus possibilibq, sed denominatio ttī desumpta a Causa poten tia: Extrinseca verū possibilitū possibilita desumenda ē a potentia ō a voluntate divina.
Possibilitas etiam dividitur in Logicam Physicam, et Moralem: quibus totuplex opponitr Impossibilitas: Si itaqz quid sit Impossibilitas Logica, Physica, et Moralis Intelligamus, facile quoqz Intelligemus quid sit triplex possibilitas opposit.
Impossibile Impossibilitate Logica ē qd involvit contradictionē ut fiat: unde liquet hanc impossibilitatē possibilitati intrinseca e Diametro ēē oppositam: Impossibi Impossibilitate Physica ē qd naaliter in hoc verū Statu fieri ō potest, qm̄vis absolute loquendo, per Omnipotentiam Divinam oīo fieri potest
Impossibile Impossibilitate Morali ē qd fieri potest quidem etiam in hoc verū statu, e naaliter, sed ō nisi valde difficulter.

Caput Vigesimum Octavum.
De
Relatione.

Relatio ē mutuus respectus sive habitudo unius ad aliud:

Hinc patet quatuor ad omnem relationem requiri necessario sicz: Subtum sive relatum terminum sive Correlatum, fundamentum, et actum mentis referentis.

Subtum sive relatum ē qd ad aliud refertz et in quo relatio fundatur, et agito spr denominatur: Correlatum ē id qd refertz: ~~[illegible]~~ : fundamentum ē ratio ob qm hoc refertur ad istud hoc modo, potius qm ad aliud, aut alio modo: dicitz a fundamento, quia fundat relationem eoqz sublato relatio corruit.

Actus Mentis Referentis ē quo mens unum aliqd contemplatz tanqm hoc, isto v alio modo sese habens ad aliud.

Hac quatuor si ō spr saltem plerumqz sunt Entia Realia: σχεσις vero sive habitudo si consideretz a parte relatorum, et ut distincta ab operatione Intellectus referentis merum ō ē Ens, quippe quæ relatis nihil præter essentiam superaddit.

Quaestio ẽ an in õi relatione requiratr fundamentum realiter distinctu ab essentia Relati et Correlati: nos negativam partem tuemur, dicimusq multos ẽe relationes, multaq ad invicem referri ratione tũ essentiae, nullu fundamentu ad essentia distinctu necia requiri.
Relatio dividitr ratione fundamenti in Relationem Realem et Rationis: ratione fundamenti dixi, quia nulla relatio formaliter sumpta potest ẽe realis, oẽs ẽ inter õ Entia hactenq enumiravimq: dicitr relatio realis ratione fundamenti cujus fundamentum ẽ Ens aliqd reale: Relatio Rationis ẽ cujus fundamentu ẽ õ Ens; qualis ẽ inter duas Columnas, quarũ una dextra, altera Sinistra: ratio ẽ cur hanc potius dextram verò illam sinistram vocarem, ẽ situs seu respectus illius ad dextram, hujus ad sinistram manũ: hic vero respectus ẽ merum õ Ens seu Ens rationis: verũ accuratius Philosophantur qui relationem rationis trifariam distinguunt in eam sc: cujus extrema sũ õ Entia; eam cujus extrema ratione tũ distinguuntur, et eam cujus extrema oĩo sũt distincta, fundamentu vero õ ẽ aliquid reale.
Ex praecedente doctrina Iudicare possumq

De veritate istorum Canonum Duorum vulgarium relata sunt simul naa, id ē posito uno relatorum, ponitur alterum, eoque sublato, tollitur istud: relata sunt simul cognitione, i: e: cognito uno relatorum, cognoscitur alterum, qui Cannones ō ita Intelligendi sunt, ac si primo posito eo Ente qd ē relatum, necio poneretur istud Ens qd ē correlatum; verum qd si poneretur hoc Ens relatum, necesse ē istud poni Correlatum; ū Secundo Si cognitio eo Ente qua talis ū talis naē qd ē relatum, necio cognosceretur illud Ens qua talis naē, qd ē correlatum; verum si cognito relato qua relato, etiam cognosceretur Correlatum qua Correlatum Correlatum Spr ponitur in Casu obliquo, qdo ad ipsum refertur relatum; ut Pater ē Filii Pater.

Caput Vigesimum Nonum.

De Externa Dominatione, Negatione et Privatione

Quidam Definiunt Denominationem externam attributionem denotantem aliqd, qd ō ē in Subto ad ipsum taen ē ordinatum: quo Sensu volunt oēs Subti alicujus denominationes a respectu quus dicit ad aliqd Correlatum, ō a Circumstantiis loci, temporis &c: ēē Denominationes externas.

ut q̃do miles dicit̃ʒ gladiatus a respectu ad gladium, quo cinctus ē: alii definiunt denominationem externam tropicam, qua sc: id improprie alicui tribuit̃ʒ, quod proprie alteri competit; hocq̃ʒ propter relationem inter subtū propriæ denominationis et impropriæ: ut q̃do prata dicuntur videre.

Verum quocunq̃ʒ sensu sumant̃ʒ extern denominationes ō̃ videntʒ distinctam ð Entis speciem constituere: siquidem rs perpendenti facile apparebit has o͞es ēē rationis species: ut q̃do hoō indutq toga dicitur togatus respectu togæ: et sive hoc quoad voces proprie sive improprie fiat; spr tamen quoad sensum proprie fit. De privatione et negatione in logica dictum ē.

Caput Trigesimum
De
Entis divisione

Entis, ejusq̃ʒ Attributorū explicationem excipit ejus divisio quæ primo ē in substantiam et Accidens q̃m divisionem adæquatam ēē ex utriusq̃ʒ membri descriptione facile constabit. Substantia ē Ens per se subsistens: id ē ō inhærens alteri tanq̃m subjecto. Cetiàs tribus modis dicit̃ʒ aliq̃d per se subsistere, ū sc: independenter a causa efficien

ti, aut Conservante; quo sensu solus deus per se subsistit: vel 2ndo independenter a suppositis vel individuis; quo sensu dicuntur substantiæ primæ independenter a substantiis secundis subsistere, et vice versa: sed hæc dependentia vel independentia est prorsus chimærica, cum nullæ dantur substantiæ secundæ, hoc est universales a parte rei: vel 3tio independenter a subiecto inhæsionis; quo ultimo sensu substantiæ dicuntur per se subsistere. Accidens est Ens alteri, i: e: substantiæ, tanquam subiecto inhæsionis inhærens.
non opus est hic iterum repetere quæ de Accidentalibus prædicabilibus et Prædicamentalibus in Logica disseruimus: nos hic sollummodo definimus Accidens Prædicamentale. Ex hisce substaniæ et Accidentis descriptionibus patet Entis divisionem præcedentem esse Adæquatam; omne enim Ens vel per se subsistit, h: e: alteri tanquam subiecto non inhæret, vel contra inhæret: ~~h: e:~~ cum hæc sint membra contradictorie opposita.
Porro dividunt substantiam Scholastici in Primam et Secundam, illam definiunt singularem incommunicabilem quoad naturam vel cujus naturam, quippe singularis et individua non communicantur pluribus; hanc vero substantiam universalem communicabilem pluribus quoad

Naturam; i: e: cujus nãa cõis ẽ huic isti, vel alteri substantiæ singulari: veri hæc distinctio ẽ prorsq Chimerica, cũ nulla detz Substantia ulis, ut eviximq in logi. Dividere etiam solent Scholastici Substantiam primam in Naãm et supposit: nã definiunt Substantiam pluribq suppositis communicabilem: Supposit vero id qd nec pluribus nãis, nec pluribus suppositis ẽ communicabile: ita ut, exe eorum opinione, nãa considerata, per se possit pluribus suppositis communicari, õ vero pluribus nãis; supposit vero nullo modo possit communicari Supposit aiunt fieri ex subsistentia seu hypostasi nãæ superadditæ: et si supposito superaccedat rationalitas, personam appellant: quamqm quidã olim personam definiverunt nãam Rationalẽ singularem et individuam substantiam sed male; hæc ẽ definitio ẽ mutila, et alteri a Definito competens; nam Anima humana, juxta hanc Defiõs, esset persona, qd tñ falsum ẽẽ fatentz ipsi hi Philosophi. hujq definitionis Authores: hõe ẽ ex Anima et Corpore compositq ẽ persona, õ ã Anima, hõi pars: nãa porro humana in Christo Juxt

hanc Defioem esset una persona, et nāa
divina altera: et sic in Christo essent duae
personae, qd Saniori Theologiae prorsus ad
versatur! ob hanc rationem recentiores
Theologi huic Definitioni suas addider
unt clausulas eam perficientes et restrin
gentes, ita ut haec sit recepta inter Orthodoxos
tū Philosophos tū Theologos personae De
finitio: persona ē Substantia realis, sin
gularis, perfecta, ō pars alterius, nec sus
tentata ab alio: per hanc Defioes excludu
ntur oīa Accidentia, nullū Accidens ē
persona; excluduntz etiam oēs Substantiae
Secundae, quae nec Substantiae st nec Entia;
excluduntz etiam oīa Bruta et corpora
inanimata; excluduntz etiam animae
a Corporibus humanis post mortē separa
tae; excluduntz etiam Animae corporibq
unitae: additz etiam haec Clausula Non
Sustentata ab alio, ne humana nāa
a divina nāa sustentata in persona
Christi putaretz distincta persona
Totū vero hoc negotiū de distinctione
nāae et suppositi excogitatū ē a Theologis,
quo clarius et facilius explicarent Sacrae
Trinitatis Mysterium: sic enim praemi

missa personæ Deipae, et distinctione naturae et suppositi procedunt: nimirum naturam divinam esse pluribus distinctis substantiis prorsus incommunicabilem; ita ut nulla substantia creata possit participare de natura divina, ne quidem natura humana in Christo; (dogma quod erat superius et Fidei Articulus in Ecclesia Christiana orthodoxa quod in Christo duae sint naturae distinctissimae) substantiam quam et naturam divinam quamvis pluribus Substantiis sive naturis distinctis incommunicabilem asserant, statuunt tamen eam communicabilem pluribus suppositis, nempe Patri, Filio, et Spiritui Sancto: porro asserunt Patrem in Sancta Trinitate, quamvis quoad Substantiam, idem sit cum caeteris personis, attamen, quoad Suppositalitatem, a caeteris esse distinctum, quod totum ita exprimunt, viz: Pater, aiunt ουσιωδως id est secundum essentiam idem est cum caeteris personis, ὑποστατικως id est secundum personalitatem est prorsus a caeteris distinctus; et sic de Filio et Spiritu Sancto: quam rem quodammodo adumbrare videtur, ejus quod plena Perceptio secundum dicti captum nostrum longe superat; quamvis secund

secundum ὅτι certissimū ē ex divinis oraculis rem ita sese habere, viz quod in Deo sit unitas essentiæ et trinitas personarum: quā obrem sacri istud et profundissimū Mysteriū reverenter potius adorandum, quā nimis curiose pervestigandum ēē existimamus, præcipue in Tractatu Philosophico.
Rectius dividitur Substantia in Maals et Imaals quā in Corporeā et Spirituals; quippe priorem divisionē adæquatam ēē apparet ex contradictoria oppositione Membrorum; Posterior vero ō ita sese habet, quid ē scimus nos annon forsan varia sint Substantiæ nec Corporeæ, i: e: extensæ nec Spirituales i: e: ratione præditæ; sane ō videō ullam in Contrariū Rationem, quare ō possent ēē innumeræ intermediæ species; fateor tamen ex cæteris oībq, si plures sint, nos tū scire Substantias corporeas et Spirituales, et eaū cognitionem maximi nobis ēē momenti.
Hactenq de Substantiis: restat ut Foreamus aliqd de Accidentibus: volunt a nonulli eoū essentia consistere in actuali inhærentia, alii vero in aptitudinali inhærentia: sed utramqz opinionē falsam ēē opinamur, posteriorem vero longe

periculosissimam: inhaerentia ē etn attributum relativum, et supponit s[upra] aliq[uo]d inhaerens; id a[utem] q[uo]d inhaeret, ō cui competit haec inhaerentia ē Accidens, ō vero ipsa inhaerentia, quae nihil aliud ē q[uam] modus quo Accidentia dependenta suis sub[iec]tis: quicquid sit vim profecto veritati inferunt, qui assignant aptitudinalem inhaerentiam, contenduntq[ue] praeteria Accidens existere posse sine sub[iec]to, et ex uno migrare in aliud; ā saltem actualis inhaerentia sit ab Accidentib[us] inseparabilis; q[uo]d facile constabit unicuiq[ue] consideranti eorum n[atur]am; quid ealiud ē quaedam Substantiarum modificationes. Verum Pontificii ad blasphemum suum dogma de reali et corporali praesentia Christi in Eucharistia defendendum, male sanum hoc Dogma commenti sunt, sine quo percipiunt sese argumentis Orthodoxorum evitandis ēē impares: sed videamus unum aut alterum quibus hoc suum Dogma tueri conant[ur] argutorum Primo itaq[ue] dicunt substantias posse per se subsistere n[atur]aliter, Accidentia vero super=naaliter; quia q[uo]d Deus cum Causis secundis potest efficere, potest etiam sine illis: at Deus efficere potest ut Accidentia subsis

tantum i:e: in Substantiis: Er: potest eff
icere ut etiam subsistant sine illis: Resp:
quod Deus potest efficere cum Causis Secundis
in Genere Causarum efficientis, potest etiā
efficere sine illis, ō tamen efficere potest ut qd
ex sua naā habet dependentiam ab alio, ab
eo ō dependeat; quia hoc involvit Contradictionē:
ast talis e naā et Conditio Accidentis.
Secundo dicunt Deum posse ex duobus Enti
bus realiter distinctis prabere concursum
uni, sed ō alteri: Er: potest conservare Accid
entia per praebitum consursum, destructis
eorum Subjectis per negatū concursum.
Resp: Deum ō posse ea quae st contradictoria:
V: G: qmvis possit conservare unū aliqd ens
ab altero realiter distinctum, eo alio destructo,
qdo existentia unius ex nervo supponit exi
stentiam alterius,
et vice versa, destructio
unius ō supponit Destructionem alterius,
tamen hoc ō potest efficere, qdo aliter sese
res habet, magis qm efficere potest ut subs
tantia sit simul Substantia et ō Substantia,
Accidens sit simul Accidens et ō Accidens
Dicunt 3tio qd Deus aliqdo fecit potest id
hunc facere: sed aliqdo conservavit Accidens
sine Substantia: Er: Prob: Mi: ex eo qd

Deus in initio creationis conservavit lucem sine lucis subto: Sol e Luna caeteraqs stellae ō ante diem quartū fuere creatae.
Resp: hoc argutū nullius ee ponderis: an quia ante quartū diem Creationis stellae fuere creatae, ideo lux fuit sine subto; absurda sane ē haec consequentia: fuitne Aer subtum recipiens, fueruntne particulae luciodae quaquaversum dispersae subtum emittens? ex quibus ōi procul dubio tandem quarta die stellae fuerunt formatae. Sed qui de his plura velit consultat Derodonem in sua Metaphysica. Accidentia porro dividunt in Accidentia proprie sic dicta, et modos: hos vocant ubi forma ō distinguits ab informatione illa ā in quibus forma distinguits ab informatione: Sed hanc distinctionē fundamento ēē destitutam opinamur; cū informatio subti adeo inseparabiliter concomitetur naām cujusvis Accidentis, ut ne cogitatione quidem ab eadem separari possit. Quod ad Accidentium numerum attinet, in eo ō multum ē laborandum infinitus fere ē, possunt tamen ad certas classes ōia reduci: et quidem imprimis ratione subjectorū quaedam st corporibus quaedam spiritibus

quædam utrisq communia ut ostendimus in Logica, quibq cu suis Subtis considerandis diversæ pro Diversis earū naāis designantur Scientiæ: ut tandem finiamus haud incumæ na contemplatioē intueri dependentiam unius Scientiæ ab alia, et uniq ad alteram subordinationem, secundum superiora et inferiora eorum Attributa: quemadmo dum ē ab universalioribus ad particula riora descendimus, et a particularioribq ad universaliora ascendimus; sic etiam inter Scias quædam ē superioritas et in ferioritas, qm melius ō possumus exprim ere qm repetendo ultimū Paragrahū trac: tatus Metaphysici a Gerendo de Vires con scripti: ita sese habet Paragrahus iste: atqs ita universa Philosophiæ radix Metaphy sica ē: ex qua truncq nascitr bifidus, inde Physica, hinc Pneumatica; illiq rami st artes Mathematicæ, Mechanicæ, Medicæ: hujus Ethica Politica, ipsaqs vera Juris prudentia.

Finis Metaphysicæ.

Caput Primum
De
Pneumatologiæ Definitione, Genere et Objecto

Pneumatologia ē Philosophia Speculativa explicans nãam Spiritus, quatenus nãæ lumine cognoscendam.
Pneumaticæ Genus ē Phia Speculativa
Objectum Pneumaticæ Mãale ē nãa spirituum: Mãale ingm, quia hoc habet cõe cum Theologia, quæ etiam Attributa Divina, Angelorum et mentis humanarum explicat, sed longe diverso principio Theologia siquidem nãam Spiritus explicat per [illegible] revelationem in Sacra Pagina factam; Pneumatica vero ex principiis nãalibus, et citra revelationem cognitis: qmobrem ejus obtum Formale statuimus nãam Spiritualem sub isto respectu, nempe quatenus nãalis rationis lumine cognitum.

Caput Secundum
De
Natura Spiritus in Genere.

Spiritus ē substantia nãalis, seu actiones cum Conscientia eliciens.

Genus Spiritus ē Substantia: Spiritus
substantiam, ō Accidens aut mōd corporis
alteriusve rei cujus libet postea ostendetur
Diffia qua Spritq ab oībus aliis substantiis,
distinguitr ē realitas, quæ ē potentia seu
facultas actiones cū conscientia elicendi.
elicere ā actiones cū conscientiā ē itaq
ere, ut agens, cū agit sciat se agere, ut sese
ad agendum determinet.
Unde constat in realitate duo comprehen
di, Internam Sc: actionis Conscientiam,
et liberam agentis determinations sui
ipsius ad agendū. De libertate postea erit
tractandi ocasio: paucis de Conscientia
hic agemus.
Hæc vox Conscientia ō hic sumitur pro
ea Anima facultate qua seipsam male
facientem accusat, aut Benefacients exc
usat, sed pro eo actu, quo Mens ō directo
tendit in Obtū aliqd in suam ipsius de hoc
obto versantem actionem reflecit.
Dua circa hanc Maam movents quæstio
nes:- prima an actus reflexus sit realiter
distinctus ab actu directo, an vero unq
idemq; sit actus diverso nomine desig
natus; scz: nomine actus directi, quate
nus in Obtū aliqd directe tendit, actus
vero reflexivi, quatenq in seipsū reflec
tendo sui mentem consciam facit: altera

quaestio e, qua ratione sciamus nos istam conscientiam habere.
Asserimus. Conscientiam ee actu distinctu ab actu directo in mentibq creatis; qd hisce argutis probets: primo, is actus ab alio distinctus e, cujus objectum e ab obto alterq distinctu: sed actq directi e distinctu ab obto actus reflexi: Er: Propositio constat ex definitione et Criteriis Idear distinctar in Logica assignatis: assumptionis veritas patet, quoniam actus directi oblum e id per ipsu concipits, aut Judicatur; obtu vero actus reflexi e ipse iste conceptus, aut ipsu istud Judicium. Secundo, si unus idemqz actus Intellectus directe in unu oblum a se distinctum ageret, et reflexive in seipsu tanqm aliud objectum, tunc hoc sequerets absurdu, nempe unu idemqz Judicium posse ee simul veru et falsum: Pro: hoc sequi instantia Judicii, v: g: ego sp̄r falsu loquor, si hoc[illegible] Judiciu sit sui obtu, si erit veru et falsu, falsu, quippe rei Judicatae ō congruens; nemo ē spr falsum loquits; veru etiam, quia per idem Judiciu persuasus sum rei istud

Judicii formare, cum revera formo.
Tertio, ois Conscientia sive actus reflexus
e Judicii; sed multi actus directi sunt
Judicia: Er: Probatr Major quia Conscien-
-tia e convictio sive persuasio qd nos re tali
ū tali aliquo cogitemus; uno verbo e scia
et ois Scia involvit Judicii: Minor etiā patet
quia habemq perceptiones simplices, quæ
nec sunt Judicia, nec Judicia involvunt
Altera quæstio e qua ratione sciamus nos
istam conscientiam habere
Huic quæstioni respondetr primo quoad
præsentem Conscientiæ cognitionem, etiā
si eam ō spr habeamq, aliqdo, imo sæpeiss
-ime habemus; saltem habent qui suam
Mentis naturæ cognoscendæ serio incumbu-
nt: i: e: etiamsi ō spr attendamq ad Con
scientiam, qm de aliqua Cogitatione habe-
-mus, tamen aliqdo eo ipso instanti, quo
ipsam Conscientiam habemus, etiā ad
eandem attendimus. Secundo quoad p
prælevitæ Conscientiæ cognitions, quo
modo scil sciamus postea nos habuisse
istam conscientiam, cujus ō fuimus
conscii, quo tempore eandem habui-
-mus præsentem: Resp istam conscien

tiam talem habuisse nexum cū suo obto, ut q̄do ipsa ista cogitatio, cujus fuerit Conscientia recurrit, simul et ejus Conscientia recurrit. et æque difficile ēē cognitu quomodo ulla cogitatio præterita quæqꝫ in Mente existere desiit, iter⁊ in memoriā revocetꝫ, * ac quomodo hæc conscientia, cujus nos ō ēē conscios supponimus; sd hanc facultatem sed hanc facultatē ō procul dubio nãæ nostræ Author Mentibus nostris indidit. Quamvis supra diximus spirit⁊ ēē substantiam realē seu actiones cū Concientiā elicientem; ō putand⁊ ē tamen nos statuere rationem formalem sive Essentiā Spiritu⁊ in Cogitatione actuali consistere; quia cũs Cogitatio Actualis ē modq t⁊. ō substantia. sed spiritus ē substantia ō modus (ut infra demonstrabitꝫ) Er. ō potest consistere ejus Essentia in Cogitatione actuali: ō ē modus ingm; quia si modus esset, ῥ esset subti extensi modus, vō extensi. sed neutr⁊ dici potest: ō prius ut infra ostendetꝫ, ō posteriq, quia subt⁊ illud cui competeret facultas actiones cū Conscientia eliciendi eād ipsī q̄d petitꝫ

Certum ē oēm Actualem cogitationem ēe modū, ō substantiam, quia oīs actio ē modus, ō substantia: qd satis patet ex ipsa actionis naa quæ ē spr aliqd relativum dicensqz respectū ad id qd ē activum ō ē concipi potest actio, nisi concipiatz aliquid cujus ē actio, a quo nempe procedit, et in quo tanqm in subto inhæret ut ā spiritus essentiam in Actuali cogitatione ō consistere apparet, ita neqz in penetrabilitate, indivisibilitate, aut immaterialitate, eam consistere clarū ē; cū hæ sint attributa mere negativa, et essentia nullius rei in aliqua negatione consistat. Vidimus jam negative aliquo modo quid ō sit spiritus essentia: quid ā positivè sit ō perinde clarum ē: qd ad nos attinet putamq spiritus ut et multarū aliarū rerū quarum quædam cognoscimus Accidentia, rationē formalem plerumqz nos latere: qd ā primō in spiritus conceptu ē realitatis hinc ō competens Ilectq. Voluntas, et libertas &c:

Caput Tertium
De
Spirituum Essentia, realitā a Corpore

Distinctione, vera Substantialitate et citra revelationem cogitorum numero.

Quaelibet Cogitatio Mentes nostras subiens, existentiam Spiritus abunde demonstrat, dum ejusdem sumus conscii: reflectendo enim in istam Conscientiam, certi sumus nos habere cogitationem cum ejusdem Conscientia: et praeterea quod Deus sit spiritus, suo loco ostendetur: et quod Entia Spiritualia sint verae substantiae post demonstrationem eorum a Corpore realis distinctionis, clarissime apparebit.

Ad probandum Spiritum a Corpore esse realiter distinctum duobus utemur Argumentis: primum est, cui competit modus et Accidens quod Corpori non potest competere, id est a corpore distinctum: sed Spiritui talis modus competit: Ergo: Propositionem extra omnem controversiae aleam esse supponimus: probanda est itaque Assumptio, quam sic probamus: Competit Spiritui Cogitatio, sive actiones cum Conscientia elicitae: sed tales Corpori non competunt: Ergo: quod Actiones cum Conscientia elicitae Spiritibus competunt, Clarum est: quod a Corporibus sive rebus extensis non competant probamus, huncin modum:

Conditio modorum sive Accidentium sequitur conditionem Subjecti: Sed conditio Cogitationum

non sequitur conditionem Corporis: Er: cogitatio
nes ō competunt Corpori tanqm subto: ocā Acci
dens sequi condiciones sui subli nihil aliud eqm
oē Accidens tale ēe qd consistere potest cū nāa et
essentia sui subti, ō ā eids repugnat: ex qua ex
plicatione luce meridiana clarior ē primo Propo.
ver̄ etiam cogitationes hoc sensu nequaqm
sequi conditions Corpor̄; Corpus ē oē ē extensum,
partes extra partes habens, diffus̄ in longum,
lat̄, et profundum, et hoc Corpori ē Essentiale:
quicquid igitr ē modus, debet etiam ejus de:
mensiones diffundi et extendi: Cogitationes ve
ro ō possunt ita extendi et diffundi quoniam sunt
indivisibiles et inextensae.
Secundum ē qd in sese agit ō ē corpus: sd Spiri
tus in sese agit: Er: Propo patet ex consideratione
nāae Corporis, qd ē ut supra dictum, extensum,
partes habens extra partes: Jam si corpus
ageret in se, penetraret sese, contra su4 nāam;
penetratio ē dismensiones destruit extensio
nem, ut patet ex Physica: Assumptio pa:
tet oi̅ experientia; Spiritus ē cognoscit se
ipsum, excitat, determinat, dirigit, amat,
reprehendit seipsum.
Cum itaqz το cogitare seu actiones cū conscien
tia elicere ō competat corporibus sive rebus
extensis, restat ut principio vel subto incor
poreo sive Inextenso attribuatur: istud a:

principium et subst. erit substantia. cum
ce Accidens, ōisq; Actio ultimate salts requi
rat substantiam cui inhæreat, a qua dependeat
procedatq; hæc ipsissima substantia ē, qm nos
spiritum vocamus, qmq; per operationes suas ex
istere demonstravimus.
Quia itaq; Corporis et Substantiæ naturæ ade
sunt distincta, exinde sequits, quicquid ē cor
pori propri, h: e: ab extensione fluens, longe
ee à spiritu removendum, et vice versa: quicqd
Spiritui proprium ē ee corpore removend ee
si distinctq et clarq ū hujq ū illiq velimq habe
cognitions: ex hujq regulæ neglectu innume
ras ortas fuisse de Spiritu imprimis absurdas
opiniones nulli ē dubii
Multi contendunt tres Spiritu Species ratio
nis lumine nobis innotescere, nempe Deum
seu Spiritum increatum et Independents:
et Duas alias species creator et dependenti
Angelos sciz: et Animas humanas: qd ad pri
mam et ultimam Spiritu speciem attinet,
eas existere nali lumine facile demonstrari
posse opinam; imo alteram eor, ments sicz hu
manq hactenq existere demonstravimus; ter
tiam vero speciem Angelos sciz: citra revelati
nem innotescere nullo Argūto apodictico hu
usq; probati ē: propterea eor explications Theo
logis remittimus: impræsentiar de iis tm Spi
ritibus, qui per rationem nals cognoscunts, a

turi et primo de Mente humana, Deinde de Deo; nam qd ad ordinem attinet, utrum scz: de hoc, an de illa prius sit tractandum, e[st] arbitrarium esse putamus.

Caput Quartum.

De. Mente Humana et ejus Facultatibus in Genere

Mens Humana est Spiritus dependens ad personalem cum Corpore unionem destinatus. Quo clarius et distinctius naturam hujus Spiritus deinceps explicemus, eum sub duplici respectu considerabimus; 1° quatenus scz: est Spiritus finitus et creatus, 2° quatenus cum Corpore est unitus. priori respectu ei competit Duplex facultas activa, hic consideranda, Intellectus nempe et voluntas: illius operationes, Intellectiones, hujus Volitiones vulgo nuncupantur.

Hæ duæ facultates ratione tantum distinguuntur. Anima enim quatenus res percipit, et de iisdem Judicat dicitur Intelligere; et ratione hujus virtutis Intellectus vocatur: quatenus vero versatur circa bonum aut malum, hoc fugiendo, illud appetendo dicitur Velle; et ratione hujus virtutis voluntas appellatur.

Caput Quintum

De Intellectu ejusque Facultatibus, habitibus. et proprietatibus in Genere.

Intellectus in Logica definitur. ejus duæ sunt facultates Perceptio scz et Judicium.

Perceptio quatenus e facultas, e pontentia
sive Facultas Mentis Ideas Formandi. Mens
itaque e Causa efficiens oium Idearum suarum quae
in se sunt.
Mentibus nostris naaliter inest potentia qui
dam Ideas formandi, sine ulla ab aliis hom
instructione aut directione; ullave ab ex
ternis objectis data occasione: tales meri
vocantur Innatae:
Aliae Ideae in Mentibus nostris excitantur oc
casione data ab externis objectis: aliae excitan
tur directione aliorum hoium quae oes dicun
Adventitiae: denique quaedam Ideae fictae app
lantur. Ideae ratione proprietatum dividi solen
in claras et obscuras: clara e, quae Judicium det
minat ad assensum aut Dissensum praebendum
Obscura Idea e, quae Judicium fluctuans et
determinatum relinquit.
Dividi etiam solent Ideae in distinctas e
Confusas: per Ideam distinctam Intelligim
Ideam quatenus obtum suum tanquam ab oi alio
objecto distincte repraesentat. qua propter
existimamus nullam ee Ideam confusam.
Dividuntur denique Ideae in Adaequatas et
Inadaequatas. Idea Adaequata e quae oia
obti sui attributa perfecte et explicite re
praesentat: Inadaequata e quae non oia, sed quaedam
obti sui attributa explicite repraesentat

Altera Intellectus facultas e Judicii, qd e Facultas Mentis Judicia formandi. Haec Facultas perperam a quibusdam ad voluntatem refertur. Ut Intellectus considerari potest tanqm Facultas sive potentia Cognoscendi, ita etiam particularius considerari potest, v quatenus operationes suas elicit naaliter, nullo interveniente habitu, v quatenus certis habitibus imbutus actionem exerit. Habitus in genere e qualitas adventitia ad agendum cum facilitate.

Habitus Intellectualis e habitus percipiendi aut Judicandi.

Missis aliis Divisionibus habituum Intellectualium nos eos dividimus in Speculativos et Practicos; quos oes scientiae habitualis quasdam species ee volumus: nos e per Scientiam Intelligimus omnimodam certam et evidentem cognitionem, sive per causas sive per effectus, sive per alias affectiones sive citra Discursum et noetice sive quocunque alio modo. cum Jam quotiescunque res qm pia cognoscimus, v cognoscemus eam tanqm aliquid a nobis non producendum, v tanqm aliquid a nobis producendum; sequitur oem nostram cognitionem, ac propterea acquisitam scientiam v ee pure Speculativam, v Practicam, secundum desriptiones Scientiarum Speculativarum et Practicarum in Logica traditis

q Scientia Practica qm Speculativa v nititur autoritate, v aliquo alio fundamento: quae

authoritate nitit, Fides dicit: quae Intrinsica
Criteria, qua citra Discursum habet, Intellige
tia: quae per Discursum habet, Scientia stricto sensu
appellat: Intelligentia a inter habitus Intellect
ales non est enumeranda, cum non sit qualitas ad
ventitia, sed naturalis facultas.
Interim sive Authoritate nitatur cogni
tio nostra, sive aliquocunque modo habeat,
si dirigat actiones nostras, hactenus Ars; si
doceat eas esse instituendas tanquam media ad finem
obtinendum, hoc respectu Prudentia nuncupet
Artes vulgo dividunt in Liberales et Mecha
nicas: hae, quatenus ad Intellectum referunt, sunt
Artes dirigentes nos ad opus aliquod Fabrile or
ganis corporeis efficiendum: illae vero diri
gunt nos ad effectum aliquem immatalem ani
mae nostrae facultatibus eliciendum
Recordatio, Memoria, sive Reminiscentia
quae partim ad Intellectus facultates, partim
ad ejus habitus referri potest, definit Intellec
tus potentia sive naturalis sive acquisita, quae
occasione data, potest actus suos praeteritos
de novo reiterare cum certa persuasione quod ip
sos antea formaverit. Memoriam partim
facultatem naturalem, partim habitum appello,
quia naturaliter recordandi facultate unus
quisque praeditus est, et eam crebro exercitio pe
ficere potest.

Caput Sextum
De
Voluntate ejusq Actibus.

Altera Mentis humanæ facultas activa e
Voluntas, quæ se extendit ad oia ab Illectu cog
nita tanqm bona v mala: et ideo definiri pot
est Animæ rationalis facultas, qua in bonu ab
Illectu qua tale cognitum inclinat, et a malo
aversatur. Obtum itaq Voluntatis circa quod
versatr bonu ē v malu, et quids ab Illectu pro
tali cognitum: id oe bonum hic appellamq
qd sive Corporis sive Animæ conditioni aut
dispositioni ita congruu ē ut in eo possit Ani
ma acquiescere.

Voluntas omnino afficitr bono apparenti qm
bono vero: et inde ē qd error in Judicio sit causa
erroris in Praxi: quemadmodu e de bonitate
v malitia reiu Judicat Illectus, ita in eas fer
tr Voluntas, v ab iis aversatr: et si aliter esset
Mens nostra foret irrationalis in his Volitionibus
et Nolitionibus; nesciret e qm ob causa hoc po
tius vellet qm istud, istud potius, qm aliud. Ex
hic dictis sequitr verissimu ee istud vulgare qd
scz: Voluntas neio sequatr ultimu Judicium
practicum: ita ut ois actio sit quasi conclio Sy
llogismi Practici: sed licet Voluntas neio se
quatr ultimum Judiciu practicu Illectus,

attamen libere istud sequitur.
Actiones Voluntatis quibus circa hoc sui o[...]
lum versatur, dividuntur primo secundum Scho[-]
lasticos in elicitas et Imperatas: illae sunt, pro[-]
prie, Interni volendi actus, qui quasi in ipsa
Mente remanent: quales sunt, Amor, Desiderium
&c: hae sunt omnes istae actiones, quas in rebus
externis exercit: quales sunt motus membrorum
corporeorum, quos, secundum imperium quod in [co-]
pus habet, excitat mediantibus quidem
Actionibus elicitis.
Secundo pro duplici Objecto, circa quod Volunt[as]
versatur, bono nempe et malo, dividuntur eju[s]
actiones in Volitiones et Nolitiones: Voliti[o]
est Voluntatis Actus, quo in bonum inclin[at]
Nolitio est ejusdem actus quo a malo aversatur.
Tertio distinguuntur in Simplices sive Absol[u-]
tas et suspensas sive Conditionatas: illae sunt
Voluntatis actus determinati, secundum Ju[di-]
cium determinatum, seu plenam objecti bonitat[is]
aut malitiae persuasionem. hae sunt actus in[de-]
terminati et imperfecti sequentes tantum prob[a-]
bilis opinionem: vel alias actus quibus Me[ns]
hoc vellet istud nollet, posita quadam con[-]
ditione: et vulgo nomine velleitatis vis[u]
nivi solent.

Quoniam deinceps obj. boni v mali circa qd versatr voluntas, consideratr v tanqm præsens v tanqm absens, idcirco hac ratione dignosci possunt ejus Actiones in eas quæ versantr circa boni v mali præsens, et eas, quæ versantr circa boni v mali absens.
Actiones Voluntatis circa boni absens st præcipue desideria et Intentiones: desideri. ē voluntatis actio, qua velit boni absens secum unire et præsens habere, et fieri potest, etsi languidiq etiam ubi nulla spes ē boni istud obtinendi; Intentio ē actio Voluntatis circa boni absens, qua illud obtinere petens, de mediis ad istud oblinendi idoneis applicandis statuit et determinat.
Præcipua Voluntatis actio circa boni præsens ē approbatio sive Amor, qui ē actus Voluntatis se cum bono præsenti quasi uni entis: per istum uniendi acti intelligimus voluntats retinendi boni istud qd possidetr.
Actiones item Voluntatis aliæ sunt quibus versatr circa mali præsens, aliæ quibus versatur circa mali absens: qes uno nomine odio designantr: veri odii aliud ē quo Mens

Mali praesens abesse velit, aliud, quo mal
absens adesse nolit.
In omnibus suis actionibus Voluntas sua
utitur libertate quae nihil aliud est quam ra
lis lubentia: vel describitur facultas agen
quod libet praeeunte ratione: haec libertas
non est distincta Mentis facultas ab ipsa fa
cultate volendi, sed ejusdem facultatis pro
prietas quaedam ita ipsi essentialis, ut Vo
luntas non foret Voluntas, si ea abesset.
Differt haec libertas a Spontaneitate, quod
haec dicat solummodo immunitatem ab
externa coactione in Actionibus elici
dis et rebus rationis expertibus compe
tit: illa hujus conceptui superaddit ra
lem lubentiam, et rebus rationalibus solum
modo competit: ut aliquid agat cum
Spontaneitate, requiritur tantum ut agat ex
principio intrinseco; ut vero aliquid
bere agat requiritur ut agat ex princip
intrinseco rationali, et ut sibimet placeat
in ista actione. Huic libertati e Diamet
opponitur coactio quae est Determinatio
externa contra Spontaneitatem, aut ratio

rei determinatæ lubentiam: cũ itaque
libertas sit inseperabilis voluntatis in
oībus suis actionibus proprietas, sequitr
voluntats ō posse [illegible] cogi
non Desunt qui attribuunt Voluntati
aliam quoqz libertats, Indifferentiæ scz:
qm liberi arbitrii nomine passim indig
itant, quamqz describunt facultats Men
tis determinandi seypsam v simpliciter
ad agendũ, v ō agendum, v etiam ad agen
dũ circa hoc v aliud Obtũ, hoc v alio loco,
tempore, modo &c: ast ō video qui talis in
differentia Menti competat; qdoquidem
oēs hoēs summũ bonũ appetentes, nec ō,
propter illud, quicquid ad ejus acquisi
tionem conducere putant necrio determi
nants ab ultimo comperato Judicio, ita
ut ō possint ō velle id qd tali Judicio op
timũ ēe Judicaunt.
Citra rationem ãe si putent Mentis
libertats minui hanc indifferentiam
negando: nam ō impedit, quominq me
ns agat cũ reali lubentia, qd necrio ad
agendũ determinetr, v qd ita necrio agat, ut
ō possit ō agere: res ē certissima in Deo

qui ita Semetipsum amat, ut ō agere: re amare cum summa lubentiā et complacentia rationali.
Absurdissimi tamen sunt, qui indifferentiam Menti ascribunt secundum hanc descriptionem, nempe quod sit Mentis facultas, qua quis, positis omnibus ad agendum requisitis agere potest, vel non agere, hoc agere, vel aliud; quia, ut ipsi hanc Definitionem explicant creaturas per eam a Deo, quoad actionem suarum determinationem independentes statuunt: dicunt enim non obstante divino decreto et concursu, eas posse agere vel non agere, hoc vel aliud agere pro Arbitrio: imo vero hac ratione infringunt Divinas perfectiones, et Deus statuitur dependere quodammodo a suis creaturis: cum primo per hanc opinionem Decretum ejus circa actiones humanas non posset esse absolutum Sed a voluntate hominum suspensum: secundo Scia ejus de rebus futuris, aut non futuris, esset absoluta, sed Conditionata; quippe non sciret res multas vel esse futuras vel non futuras ex seipso, et suo decreto primario Sed ex determinatione humana: terti

nulla foret in Deo de plerisq; quae cum omni hoīm actionibus Scia ōio, quod earund. futu ritionem: quarto Divinus praecursus et concursus respectu actionū humanarū esset prorsq inefficax et infragrabilis; quae ōia absurdissima sunt.

Hactenus De Voluntatis actionibus: ipsi quoq; competunt habitus mediantibq quibus multas actiones suas elicit: sunt adventitiae ejus dispositiones et propensitates ad bonum v malū qua tale cognitū, horū habituū praecipui st qui boni v mali morale respiciunt, et proprio vocabulo Virtutes appellantur De quibus in Ethica dicendi occasio dabitr.

Caput Septimum
De
Passionibus in Genere.

Supra diximus Menti Humanae quatenus spiritus finitus et creatus e duplicē competere facultatē activam Intellectū nempe et voluntatem, de quibus hactenus: Menti etiam competit facultas passiva: per facultatē Mentis activam intelligimus ejusdem aptitudinē ad aliquid agendū: per facultatē vero passivam aptitudinē ad aliqd patiendum.

Haec Vox Passio ē hic denotat omnimodam positivi in Subto Receptionem: voces Affectu et Passio idem significant.

Passiones varie a variis Autheribq definiuntur: nos ā per Passionem Intelligimq Animae realis complacentiam aut Displicentia. Hi Teri Complacentia et Displicentia adeo sunt clari et Simplices, ut per clariores et Simpliciores explicari nequeant: atqz eo melio rem hoc nomine descriptions traditam autum amq Pam Displicentia qm Complicentia ē cio quid positivū. Hinc sequits primo tq Displicentiam, qm Complacentiam varios h extensionis ti intensionis admittere gradq: nimirum multa st bona et mala, quorū unūqdqz suo modo diversi modenos afficit. Jam quo plura aut pauciora talia st diversa bona aut mala eo plures extensionis gradus habet Complacentia aut Displacentia: similiter quo magis naisve boni aliquid congruit cū naa realiz ē, eo spr plures Intentionis Complacentia gradq habet. et quominus, eo spr pauciores: et vicissim quo mīng mali aliquid naa nostrae congruū ē, eo spr plures gradus Intentionis Displicentia habet.

Unūqdq; boni v. mali prout naæ et constitutio-
ni Animæ realis congruit aut ō congruit. po-
test ā dispositio [illegible] variari ita ut pluris
plurisq; boni spr sit capax, h: e: ut 4 majores
ex eo bono impressiones, pluresve ex diversis bo-
nis capiat, qm majores ex uno malo, aut plures ex
diversis malis impressiones oppositas: cū itaq;
Mens nunqm sit ita disposita, ut aliqd laetitiæ
aut doloris ex bono aut malo aliquo, v aliqui-
bus capiat, quin ita disponi possit, ut plus ex eo-
dem, v iisdem, v aliis pluribus bonis v malis læ-
litiæ doloris ve percipiat; clare sequit̃ tantā
nunqm ēē Mentis Complacentiam aut Dis-
plicentiam, quin adhuc major ēē possit.
Hæc insuper Veritas patet ex naa finitæ per-
fectionis, nam quicquid ē finitū, uti oē creatū ē
potest in infinitū augeri, nostra ā Complacen-
tia aut Displacentia finita ē Er: augeri potest
in Infinitum.
Sequit̃ Secundo positivam spr aliqm ēē
Complacentiæ aut Displacentiæ causā: qd ē
positivū quid ē, v existit a se et independenter
v ab alio producit̃: verū quæ nā sit causa ō
perinde clerū ē
Dicimq ā qd, ut oiū aliarū verū sic etiā complā-
centiæ et Displacentiæ Deus ē Causa prima

a quo caeterae oes dependent et cui subordinant.
Dicimus Secundo qd nos ipsi in multis casibq
simus Causae Secundae Complacentiae et Displi
centiae, o vero in oibq: quia variast bona, et varia
q3 mala nos afficientia, quae nos nec obtinere
nec fugere possumq propriis nostris viribus,
et Deus, aliave quaedam Causa potest in nobis
complacentiam aut Displacentiam produce
sine nostro concursu.
Tertio dicimus qd res inanimatae possint
saltē ēe Causae Objectivae, aut instrumentt
Complacentiae aut Displicentiae nostrae: h:e:
dum res istas tanqm bonu aliqd ad perfectio
nem nostram conducens aestimamq, ac prop
teria earundē obtinendi spe oblectamz; aut
vicissim dum eas tanqm malu quid consi
deramus, ac propterea earundem metu, ne
forsan aliqd contingant affligimz; et si hoc
in casu nos simus principales Causae compla
centiae aut Displacentiae nostrae, res tamen ipsa
dicuntz Causae Objectivae: et similiter Causa
aliqua externa principalis inanimatis u
his rebus utitz tanqm instrumentis nobis af
fligendis aut oblectandis subservientibus: uts
quis gladio vulneret; Lyrae, Libiarve suavi
modulatione aures demulceat; dicuntz

recte causæ instrumentales istius affectio
nis aut voluptatis
Sequitur Tertio cum omnis Complacentia aut dis
plicentia nostra oriatur ex convenientia aut
Disconvenientia alicujus per illum cum nostra
natura, et singulis Diebus fere multis modis
plus minus variet nostræ naturæ dispositio
Causas etiam, nempe objectivas præcipue
hactenus variavi, ita ut quod hodie placeat,
cras displiceat, iterumque postridie placeat.
Quædam Passiones bonæ sunt, aliæ malæ, omnes spe
cies Complacentiæ hactenus sunt bonæ, et omnes
Species Displacentiæ hactenus sunt malæ: per
bonum enim hic intelligimus id omne in quo Mens
acquiescit, sive ipsam acquiescentiam in
aliquo; per malum vero tum ipsam displicentiam,
tum id omne ex quo oritur: omnes itaque Studendum est omnes
Passiones exuere secundum sensum quo anno
bis accipiuntur, verum istas solas compescere,
quæ Mentis serenitati paciquæ tranquillæ
obstant; cæteræ ad fovendæ et augendæ sunt
pro viribus; non quidem eo modo quo quo stulti
homines quam Impii Nebulones solent, sed se
cundum rectæ rationis, et præcipue Christianæ
Religionis Dictamina. Cum tot omnes quot
sunt passiones ex bono aliquo, aut malo ori

ati, ut earum naturas rectius intelligamus, debemus attendere ad varia ista bona et mala, quae has vel istas Passiones in Mente producant: omnes a qua ex bono fluunt, species sunt Complacentiae; omnes quae ex malo, species Displicentiae: ita ut ad duo generalia Capita refferri possint Passiones omnes: verum ut hoc recte Intelligatur, notandum est nos per bonum intelligere vel aliquod positivum naturae nostrae congruum, vel absentiam alicujus positivi naturae nostrae contrarii; per malum vero vel aliquod positivum naturae nostrae oppositum, vel absentiam alicujus positivi naturae nostrae congruentis.

Caput Octavum

De Passionum Definitionibus.

Laetitia est Complacentia ex fruitione alicujus boni praesentis orta.

Dolor est displicentia orta ex praesenti aliquo malo.

Gaudium est Complacentia orta ex commemoratione alicujus mali praeteriti, quod evasimus.

Tristitia est Displicentia orta commemoratione alicujus boni amissi.

Spes est Complacentia orta ex persuasione boni cujusdam futuri

Ira est Displicentia orta ex malo aliquo injuste nobis oblato.

Gratitudo ē Complacentia orta ex consideratione alicujus boni nobis minime merentibg concessi

Gloria ē Complacentia orta ex opinione alior de bona aliquo sive perfectionis, quæ ē, ū aliqđ in nobis fuit.

Pudor ē Displicentia orta ex eo, qđ putemg nos ñ tanti æstimari, quanti solemg secundū statū et conditionem nostram, sive hoc fluat ex Apprehensione alicujg defectus in actionibg nostris, aut in aliis sive externis sive internis ad nos pertinentibus.

Tranquillitas Conscientiæ ē complacentia orta ex persuasione alicujg boni secundum dictamen rectæ rationis, aut secundū legem divinam a nobis facti

Conscientiæ Morsus ē Displicentia orta ex persuasione mali alicujus contra dictamen rectæ rationis, aut legs divin a nobis perpetrati, aut boni ommisi.

Vindicta ē Displicentiæ sive Iræ Species orta ex eo qđ ñ possumg malū injuste nobis factum rependere

Zelotypia ē Iræ Species orta ex suspicione ne a nobis tollatz charū id qđ valde rēputamus.

Misericordia ē displicentia orta ex malo aliquo injuste alteri oblato.

Indignatio ē Displicentia orta ex eo qđ bonū alicui quem ipso indignū existimamus, eveniat.

Æmulatio v̄ concipi potest ut Species Displicentiæ, velut Species Complacentiæ. Æmulatio, ut Species Displicentiæ concepta, ex Displicentia orta ex eo qđ bonū aliqđ, sive perfectionem aliquis, seu habere putet, qm̄ alii habere observat, cujus pars ēe posse autumat: sin ut Species Complacentiæ sumatꝫ ē Complacentia orta ex eo qđ aliquis adeptꝰ sit similis aut supremū perfectionis gradū, qm̄ adeptus ē alius.

Invidia ē Displicentia orta ex eo qđ bonum aliqđ etsi Juste alteri accidere videmus, qđ nos ipsi habere velimus.

Malitia ē Displicentia orta ex eo qđ aliqđ qđ alteri accidere percipimꝰ etiamsi istud bonum nobis metipsis nequaqm̄ desideremus.

Congratulatio ē Complacentia orta ex bono alteri eo digno accidente, cui benevolemus.

Voluptates et Dolores Sensuales sunt

Passiones ortae ex bono aut malo aliquo sensus nostros immediate afficiente: quorum quaedam ab ipso Corpore alia a rebus externis Corpus afficientibus profluunt. prioris generis sunt sitis et fames.

Sitis e displicentia orta ex guttoris et oesophagi siccitate quadam ad quam restinguendam naa edocti, liquorem aliquem frigidiorem cupimus. Ex qua descriptione quodatenus patet quid sit Ebrietas, nempe cum aliquis Vinum Cervisiam, aliamve Siceram imbibit, non tantum ultra quod sitim restinguendam sufficit, verum etiam ad moris hilaritatem, et etiam ad sensuum stuporem ita ut homo ineptus sit officiis suis tum Deo tum Proximo, tum sibimetipsi praestandis.

Fames e displicentia orta ex compunctione quadam Ventriculi, qui de coloris, acedo quodam ~~humore~~ quasi corroditur, cui pellendo naali quodam instinctu cibum expetimus. ex hac etiam descriptione patet quid sit Ingluvies: nempe quando quis citra necessitatem majori cibi copia se ingurgitat, quam ventriculi compunctioni sistendae sufficit, ad nauseam usque ut

Palato indulgeatur similive injusta ratio. Quemadmodum ex defectu Cibi vel Potus oritur fames vel sitis, sic etiam ex nimia alterutrius copia Satietas Nausea sive fastidium, Sacietas e Displicentia orta ex cibo vel potu nimis libenter accepto ita ut Stomach opprimat. Posterioris generis sunt quae extrinsecae et quasi adventitiae forent, sensus nostri afficit.

Cap. Nonum

De Mentis Origine

Variae sunt de Mentis Origine Philosophorum et Theologorum sententiae, quae ad duo praecipua capita reduci possunt nempe Mens humana vel a Parentibus propagatur et traducitur vel a Deo immediate creatur et infunditur: uti prioris opinionis non pauci existerunt aut fautores aut propugnatores, ita ut fieri solet, quot Capita tot Sententiae: omnes enim in hoc consentiant omnes quod per parentes propagetur Anima, tamen inter sese discrepant de modo quo hoc fit: Controversiae a summa lucendi quidam putant Animas liberorum produci per divisionem Animae Parentum; quidam

per ejusdem multiplicationē; quæ
ex semine aliquo eā generari volunt:
quæ opiniones absurda st: Et Animam
mediate a Deo Creatā, et in Corpq infundi.
De Individuo Animæ in Corpus infusionis
momento ō licet præcise determinare;
an sit in conceptione fœtus, an vero dein
ceps: maxime tamen probabile videtā
qđ, simul ac perficitā organorū corporeo
rū dispositio, mox infundatā; quia an
teā ō aptū ē Corpus Animæ recipiendæ;
et quorsū, quæso, uniretā Anima cū Cor
pore ejus functionibq inserviendis pro
rsus inepto; porro videmq quotidianā
experientiā totalē Corporis indispositio
nem ēē causam dissolutionis Corporis et
Animæ. Caput Decimum.

De

Unione Animæ cū Corpore.

Quod inter mentem et corpus detā unio
ex consideratione suæ naāe facile unicuiqꝫ
innotescat, quisquis ē percipit et agnoscit
hujus in istam, et istius in hoc mutuam
influentiam, nullo negotio sibi persuadet
arctam quandam ēē unionē inter Corpus
et animam suam.

in quo ad hujus unionis naa consistat determi
natiu spr. difficilius habetz; nec quidem sine
ratione; qmvis e oes probe norint ee inter cor
pus et Animam unionem, nescio tamen an
in huc usqz diem ullus vite hujus unionis
naam intellexerit: haec unio ō e. Substan
tia, ut quidam voluerunt; nec denomina
tio tt desumpta a mutua hujus etislio
influentia respectu Action et Passior
ut alii contendunt hoc tamen intell
igere possumus qd sit talis existentia
Animae in Corpore, ut in se mutuo in
fluere possunt, ita ut sine distinctissi
marum naturarum confusione in un
personam coalescant.
Hujus unionis primaria et Principalis
Causa e Deus Parentes vero Causae sol
ummodo Instrumentales; quia aliud
nihil faciunt qm disponendo Corpu
ut aptum sit Animae recipiendae doci
ilium Caput Undecimum

De

Statu Animae Post Mortem
ut melius intelligatis vera Sententia

de Statu Animæ post mortem quædam præ-
mittendæ sunt Immortalitatis distinc-
tiones Primo dicitur Immortale vel a parte
ante vel a parte post: Immortale a parte
ante est quod nunquam existere cæpit sed ab
omni æternitate existit: quo sensu solus Deus
est Immortalis: Immortale a parte post
est quod aliquando quidem existere cæpit, et antea
non extiterat, in perpetuum tamen deinceps est
duraturum.
Secundo aliquod dicitur Immortale vel Sim-
pliciter vel secundum quid: Simpliciter
Immortale est quod nullo modo aut respectu
potest esse mortale, vel quod ita existit ut sim-
pliciter impossibile sit ipsum non existere:
quæ immortalitas verum soli Deo competit.
Immortale vero secundum quid est quod ex sua
natura indifferens est ad durandum in æternum,
vel ut tandem destruatur.
Hæc Immortalitas subdividitur in Immor-
talitatem ex natura et Immortalitatem per Gratiam
Immortale ex natura est quod intra suam ~~[illegible]~~
essentiam nullum habet Mortalitatis aut
corruptionis principium, neque ab causis exter-
nis secundis destrui potest

Immortale per Gratia ē q̄d quamvis intra se habeat corruptionis principi, aut etiā a causis externis destrui potest, Speciale tamen Dei Actione corruptione conservatʒ. Mens humana a parte post secundū quid, et ex n̄aa Immortalis ē et omnino in aeternū duratura, nisi Deus candē annihilaret.

Quamvis a Sacra Scriptura innumeris in locis nos clarissime doceat mente ēe Immortalem, iis tamen assentiri ō possumg qui contendunt etiam ex lumine Rationis citra revelationē demonstrari posse Mentem ō solū posse sed ōio actu duraturam ēe in aeternū

Caput Duodecimū

De Dei Existentia

Hactenus breviter explicata n̄aa spiritus creati, Mentis sc: Humanae, sequitʒ, ut, secundū Methodū Propositū proxime meditationem nostram aliq elevemg uni cū illū Spiritū Increatū Deū ter Optimū maximū. Parū quidem ē q̄d debili rationis corruptae et depravatae lumine percipere possumg infinitarū Dei perfectionum

ē tamen aliquid: atq3 q̄mvis hæc Scia suf{f}iciat ad Salutē, quippe quæ reati nostrī et miseriam inde profluentem, ō adque modo aut qua via ab hac et ab isto liberemr commonstrat; ō tamen ideo tanqm inutilis ē rejicienda; optime ē Theologiæ velatæ ancillatr; fateor quidē multos hac Scia abusos fuisse in perniciē suarū aliarū multarū Animarū, abusus tamen ō tollit usum: q̄d quidem culpa ō ē in Scia, sed in iis qui ea abutuntur.

Multifaria sunt Argumenta quæ usurpari possunt ad Divinam existentiam probandam: inter omnia ā nullū clarius et aptius ē q̄m illud q̄d procedit ab effectu ad Causam: quæ demonstratio adeo clara ē et certa ut nullus subesse potest scrupulus: nimirū obvia ē oīū rerū creatarū dependentia Filius puta dependet a Patre Pater ab Avo &c: imo vero oēs res sensibus nostris obviæ dependentes quoq; st, h: e: essentiam suam ō habent a se: sed ab alio: q̄d inde clarissime constat q̄d succesive durent: q̄d ā succesive durat habet diversas durationis suæ partes alias aliis sucidentibus q̄d ā habet hujusmodi durationis

distinctas partes aliqd ō fuit, nempe ante primam Durationis partem. Cqd a nerio in successiva partium serie dets pars aliqua prima, constat primo, quia ō potest dari infinita multitudo: secundo, quia si nulla foret pars prima, nec foret secunda nec tertia, nec ulla alia succedens, et quids ō posset duratio augeri nova partium succ essione) qd a aliqd fuit et deinceps ee cœpit, id nerio debet habere essentiā et ex istentiam suā ab alio: istud aliud iter̄ v erit Dependens v Independens: si sit Inde pendens, tunc erit ypse Deus: si sit dependens tunc supponet aliud a quo dependet: istud a aliud v erit independens, et sic Deus, v Dependens et sic aliud a quo dependeat supponens: sed quia ō potest dari progressq in infinitū, Er: nerio tands pervenimq ad causam oīū primā, et Ens provsq indepen dens, qd Deus ē: sic manu quasi ducunt ad summū suū Creatorē Creaturæ quælibet contemplationi nostræ obviæ.

Et tanta quids ē hujq demonstrationis certitudo et evidentia, ut cū ulla italiu

matica contendat: et hoc ipsum est, quod non solum omnes saniores tum Philosophi tum Theologi visi sunt, sed et ipse Apostolus Gentium, ubi dicit, invisibilia Dei, aeternam nempe potentiam ejus et Deitatis innotescere ex rebus visibilibus.

Si porro consideremus quanta sit Potentia perfectio non solum Independens esse et sibi sufficiens, sed etiam existentiam dare posse tot rebus antea non existentibus, seu tot ex nihilo producere clarum erit documentum Deum non solum esse Independentem quoad Essentiam suam, sed etiam infinite perfectum.

Caput Decimum Tertium
De
Essentia Dei ejus Attributis

Ex consideratione praecedentis demonstrationis qua probavimus Essentiam Dei seu quod sit facile erit colligere ejus essentiam seu quid sit pro modulo nostri conceptus: nimirum demonstratio ista recita nos deducit ad cognoscendum Ens aliquod Independens quoad Essentiam, et Infinitum quoad Perfectiones ex hoc autem quod Deus sit Ens Infinite Perfectum facile colligimus eum esse Spiritum, quod quidem perfectiones Spirituales sint perfectiones longe

naximes sed praeteria ēe Corporea ē nerio ēe initi; nam quicquid constat partibus nerio ē finitum. Hinc Er: justa imperfectionem nostram Divinae Essentiae comprehensionis, hanc possumus formare Descriptionem, Deus ē Spiritus Independens infinite perfectus. Infinita Dei Perfectio ē Complexio quasi omnium Divinorum Attributorum, cujus respectu continent in se vel formaliter vel eminenter omnes perfectiones conceptibiles: continere perfectiones formaliter ē easdem continere eomodo quo a nobis concipiuntur, tum quoad Nomen, tum quoad Definitionem, ut omnis scientia dicitur competere Deo formaliter: ast continere perfectiones eminenter ē eas continere perfectiori modo quam in aliis rebus reperiuntur, sive remotis omnibus imperfectionibus, vel possecicando easdem producere: quomodo Deus dicitur continere omnes perfectiones creaturarum. quam vis verissimum sit effatum istud quicquid in Deo Deus ē ita ut omnis compositionis prorsus sit expers, attamen secundum nostrum concipiendi modum infinita ejus essentia innotescit ex consideratione variorum ejus Attributorum seu Proprietatum quae a parte Dei unum idemque sunt tum inter se quam cum Essentia Divina, a parte vero nostri tanquam diversa concipiuntur. Attributa Divina sunt Praedicata quaedam pro modo Concipiendi nostri

Essentiam Divinam indivisim concomitanti
et ex ea tanqm a Priori demonstrabilia.
Distinguunt Attributa Divina in Communica-
bilia et Incommunicabilia.
Attributa Communicabilia st Perfectiones
quadam Deo quatenq Spiritui competentes,
a nobis ex Analogia ad eas que in Spiritib
creatis reperiunt conceptæ
Incommunicabilia Attributa st Perfectio-
nes Deo qualenus Independenti et infinite
perfecto competentes, quales ne per Analo-
giam quidm reperiuntr in Creaturis.
Unicitas Dei ē Attributu Incommuni-
cabile, cujus ratione Deus ita in rerū natura
existit, ut nullū admittat Ens sive Possi-
bile, sive Actuale ejusdem Specifica natura
cum seipso. Unitas Dei ē Perfectio Divina
qua ē Indivisq in se et Divisq ab oī alio.
Respectu hujq unitatis Deq ō solū actuō
divisus in se ne quidem Potentia Divisi-
bilis; neqz solū modo actu ē divisq ab oī alio,
sed ne quidm potest cū ullo alio reals com-
positions facere; adeo ut hæc unitas idem
sit qd Dei Simplicitas; nā ē indivisq in se,
et Divisq ab oī alio eo modo quo a nobis sumitz
et ē oīs Compositionis sive Actualis sive

Potentialis expers, proreq ids ē.

Æternitas Dei describits a Boethio, Interminabilis tota simul et Perfecta Vitæ possessio. Hac Defio cu consensu ab oibq Orthodoxis accipits; [illegible] qd Dei Æternitas ē Simultanea et Interminabilis ejq duratio. ubi vox edu ratio ō sicat successivo existendi modo, uti vulgo solet, et quids spr qde Creaturis applicatr; sed Perseverantiam tm in existendo.

Immutabilitas Dei ē Perfectio Divina cujus ratione nec potest aliquid qd habet amittere, nec aliquid de novo acquirire.

Immensitas Dei ē Incommunicabile Dei Attributum cujq respectu per Essentiā existit ubiqz hoc ē pro modo concipiendi nostro, ubi Corpus ē v ee potest. peculiaritams nomine vocamq Coexistentiam Dei cū Corporibus aliisve Creaturis Omnipræsentiā.

Ois Sufficientia Dei ē Perfectio Divina qua sibimetipsi et oibq aliis ē oia in oibus. Hæc Oisufficientia ē quasi complexio potius oīū Divinorū Perfectionū, qm singlis aliqua Perfectio; nā quia Deq ē Oissufficientiā ideo oia scit, oia vult, oia potest, ōi bono perfecte fruits

Hinc Ergo Inferamus Deo complacere perfectissimam Beatitudine, di hanc suam sufficientiam perfectissime intelligens in ea summa c7 Complacentia acquiescit.
Incomprehensibilitas Dei e perfectio Divina, qua a nulla mente præ[illegible] qm sua sicut e in se perfecte potest cognosci.
Atqz hinc constat Dei incomprehensibils ee quoqz Dei admirabils, c7 impossibile sit mente finitam ungm Dei posse comprehendere, et res, quibq plus inesse perfectionis percipimus, qm cognitio nostra exhaurire potest, sunt obta admirationis
Adorabilitas Dei e incommunicabile Dei Attributum secund7 qd digng e coi e[illegible] islimatione, et omnimoda creatura realis submissione. v ut alii eq definiunt. Attributu secund7 qd debet terminare qm vis cult7 religiosum. atq perinde e, nam cultq religiosq e testi ficatio illq exislimationis, qm habere debemq, et omnimodæ nostra subsidentiæ infra Ens omnisufficiens ac infinite perfect7.
Adorabilitas hæc sequitr ex Dei infinita perfectione.

unu quodque aestimari debet secundum suum valorem sive dignitatem; quae dignitas, quia in Deo Ente infinite perfecto infinita est, ideoque ejus existimatio debet esse infinita, videlicet debemus Deum aestimare quantum eum aestimare possumus. Quia porro quo unus dignior seu excellentior est alio, eo superiorem se inferiorem agnoscere debet iste alius; ideoque quanto praestantior est Infinitus Deus finita Creatura, tanto quoque Creatura debet sub Deo subsidere, h: e: infinite concludimus Ergo Adorabilitatis seu infinitam Creaturarum Subsidentiam infra Deum ex ejus Omnisufficientia et infinitis perfectionibus fluere.

Aeterna igitur est Divina Adorabilitas; quippe quae fundatur in ipsa Divina essentia infinite perfecta, o.a. ut quidam volunt oritur ex ejus beneficiis sive Creationis Conservationis, Gubernationis aut Redemptionis: quamvis interim innumera haec beneficia in Creaturas minime merentes libere collata eas omnino excitare et movere debent ad praestanda sua officia erga Deum tanto majori cum alacritate.

Caeleri ei infinita sit infra Deum Creat-
rarum subsidentia, et infinita Dei Adorab-
tas, qui propterea ei exhibendo e cultu re
ligiosius, istiq infinitae subsidentiae et Adora
bilitatis Symboli, absurdissimi st Pontifi
cii qui ad paliandu suu Idololatriam com
menti st varias religiosi cultu distinctio
nes ac species quaru nonulla superiores
alias inferiores ee contendunt: secundu
quas distinctiones aliquem cultu reli
giosu creaturis competere asserunt. Dis:
tinguunt nimiru cultu religiosu in λατρειαν,
δουλειαν, et ὑπερδουλειαν, λατρειαν soli Deo
ascribunt; δουλειαν Angelis et Sanctis Canon
izatis: et ὑπερδουλειαν beatae Virginiae
Absurdissimi ingm st quia nullu infini
tum gradus admittit, neqz potest ulla reli
gio adoratio creaturis quantumvis perfectis
convenire: ut Arguta Theologica omittamq,
hoc unu rogaru, numquid per cultu quu vo
cant religiosu, intelligant Symbolu infini
tae uniq infra aliu subsidentiae, ex conside
ratione infinitaru uniq et finitaru alt
alteriq perfectionu: si hoc intelligant uti
qz absurdissimi st, qui ullu gradu hujus

modi cultus creaturis praebere audent, cum oe
creaturae etiam perfectissimae innumeris im
perfectionibus laberent: sin vero intell
igant solummodo humanam reverentiam qu
ls inferiores superioribus quinto Decalogi
praecepto praebere Jubentr, utique ad huc ab
surdi s.t, qui huic reverentiae religiosi cu
tus nomen assignant, praecipue inter
plebs, cui confusio nomin. infert etiam re
v. confusionis: sed profecto quomodocunque
Idololatriae Scandali evitare conantr, ad va
na sua Asyla confugiendo, quoties firmiss
imis Argumentis premuntr, attamen sp
latet Anguis in herba, qui, data interi
opportunitate sui exerit Caput: Quid?
aut nulla unqm Gens Idololatriae rea
fuit, aut oio rea e Ecclesia Romana.
Ex dictis haud difficile erit respondere
quaestionibus subtilibus et aliis satis diffi
cilibus circa Christum Mediatorem nostr:
primo An Christus θεανθρωπος sit adora
ndus? Secundo An christus quo Mediator
sit adorandus? ad primum ex iis, quae ha
tenus dicta st respondemus Christum θεα

θρωπον hoem Deum ee adorand7 ō qua hoem sed qua Der seu ō secund7 na4 huma n4, sed secund7 na4 Divin4: quia nulla creatura potest terminare cult7 divin7: ad secund4 respondemq Christ7 Mediatorem ee adorand7, sed ō qua Mediatoris; quia Christq Mediator ē tam secund7 naam human4 qm secund7 na4 Divin4; et antea diximq Christ7 ō ee adorand7 secund7 naam human4 sed Divinam sol7: secundo quia fundament7 ōis religiosæ adorationis hactenq statui mus divin4 omnisufficienti4 et infinit4 perfectionis, ō ā beneficii aliqd sive creatio nis, Conservationis, Gubernationis, aut Redemptionis

Ex quibq ōibq aliisqꝫ idgenq multis diff icultatibq solvendis, clare constat de ing enti usu Philosophiæ et utilitate speci ātim Theologiæ nāalis in Theologia re velata, contra istos qui eam Philosophi4 rejiciunt tanqm inutilis supellectilis: quid ē is huismodi subtilioribus quæ stionibq Metaphysices ignari responde bunt?

Quomodo ex innumeris difficultatum labyrintho sese extricabunt

Caput Decimum quartum
De.
Vita Dei eandemque constituentibus Attributis in Genere.

Hactenus De iis Attributis quæ infinitam et omnimodo Independentiam Dei existentiam, qua talem consideratam, comitantur, quæ propterea Incommunicabilia vocantur: sequuntur Attributa quæ Spiritualitatem Dei consequuntur, et in ejus operationibus præcipue manifestantur, quæ propterea Communicabilia vocantur.

Hæc omnia in Notione Dei vitæ includuntur, eandemque quasi constituunt; quæ ut intelligatur quid et qualis sit; non opus est multiplicare verba de vita in Genere et ejus Divisione in Physicam et Spiritualem; sufficit ad Scopum nostrum si concipiamus eam esse Ipsissimam Dei Essentiam indesinenter intelligendo, volendo, cæterisque potentiam suam in Actionibus transeunti

bus exerendo actuosam.
Hujusmodi vitam Deo competere abun
de demonstrat ejus infinita perfectanaa,
in se comprehendens oes perfectiones con
ceptibiles: inter quas inprimis enu
meranda sunt Jllectio et Volitio, ut et
actualis productio, conservatio, et gu
bernatio oium quæ unqm fuerunt, nunc
sunt, aut posterum futura sunt.
Attributa secundum hanc Dei vitæ des
criptionem Deo convenientia sunt actio
nes sive operationes, earumque Principia:
actiones sunt Immanentes et Transeuntes,
quarum triplex datur principium, dirigens
sive Jllectus Imperans sive Volun:
tas, Exequens sive Potentia. atque hoc
tertium solummodo consideratur in ac
tionibus transeuntibus; non enim opus est ex
cogitare in Deo Principium actionum im
manentium intellectionis scilicet et volitio
num exequens aliud praeter Jllectum ip
sum et Voluntatem

Caput Decimum Quintum
De

Itellectu Dei

Itlectus Dei ē Divina ejus perfectio secundum vitam perfectissimam, qua oia scibilia plene et perfecte cognoscit. Quam perfectionem Deo competere probat ejq infinita perfectio; secundo qr, quicquid dicit absolutam perfectionē ē Deo tribuendr. Qualis sit Dei Scia ex ejus infinita convenire nequit: Scia ergo Dei ut et oia alia ejus Attributa, ē infinite perfecta. Hinc Ergo colligimq primo sciam Divinam o ēē habitr sive actr ab ipsa ejus essentia distinctr. secundo Der oia quæ scit scire ex se, ū per suq essentiā; tertio Divinam Sciam ēē simplicissimam, hoc ē Der cognoscere oia uno simplici actu, ō pluribus diversis: quarto Divinam Sciam nec posse augeri, nec minui, sed spr fuisse, ēē, et permansuram eandem, tantam quanta absolute ēē potest; adeo ut a Deo longe removenda sit ōis ignorantia, obliviscentiá, conjectura, Dubitatio, error, Discursus, omnis suspensus, successus q aliove modo imper

fectus sciendi modalis.
Obtum Divinæ Sciæ sunt oīa scibilia
neria sive contingentia minima æqz
ac maxima Primo igitz Deus plene et
perfecte cognoscit seipsū. Secundo cognos
cendo seipsū oēs res extra se perfecte cog
noscit: hæ aūt res sub duplici respectu
possunt considerari, ū nempe tanqm me
re possibiles, seu in Statu meræ possi
bilitatis; ū tanqm futuræ, aut ō futu
ræ, sive in statu futuritionis aut non
futuritionis.
Jam qm̄vis Deus uno simplicissimo
actu oīa cognoscit, ut ante diximus,
tamen pro modo concipiendi nostro,
ut meliq naām Divinæ Sciæ percipi
amus, in duas quasi distinctas species
eandem dispescemus secundū dupli
cem respectum, sub quo res considera
ri possunt; nimirū Deq cognoscit res
oēs extra se ū quatenq st mere possi
biles, ū quatenq determinatæ sunt
ad futuritionem, aut ō futuritionē;
prior Scia vocatz Scia simplicis Intz

telligentia; quia eadem eorum fundandam nullum praesupponit Decretum sed res res piciunt quatenus nullas in essentiis suis involvunt contradictiones: vocatur etiam naturalis, quia, secundum modum concipiendi nostrum immediate ex Essentia Divina fluunt. dicitur tandem Necessaria quia Possibilitas verum talis habelitur Divina sufficentia nexum, ut nullo modo alitersese habere potest, quam de facto habet. h: e: contradictio foret supponere res possibiles esse, fuisse, aut fore impossibiles. Posterior Scientia vocatur Scientia Visionis vel Praescientia; quia Deus praevidet, vel in Decreto videt verum futuritionem autem futuritionem: dicitur quoque libera, quia indifferens fuit Deo ab aeterno res futuras adeo futuritionem [illegible] autem futuras ad futuritionem pro Arbitrio determinasse, ac propterea cognovisse res jam futuras alias tanquam futuras.

Duplici huic Scientiae tertiam superaddunt Pelagianizantes, Jesuitae, et Arminiani

qm sciam mediam mixtam et conditio
natam vocant: hinc statuunt ee sciam qua
Deus res quasdam nominatim actiones hu
manas, ex Hypothesi, seu positis quibusdam
conditionibus, futuras aut non futuras ee
independenter a suo decreto cognoscit;
v. qua scit quid Acturæ sint aut non actu
ræ, Creaturæ rationalis in his v. istis circum
stantiis positæ citra ullam hac de re Di
vinam Prædeterminationem: hæc opinio
absurda admodum ē, cum ex ea nimio sequa
ntur gravia absurda.
Primo ex hac opinione sequitur in
Creaturis arbitrium ee liberum sive poten
tiam agendi quodlibet independenter
a Voluntate Divina determinante, Se
cundo sequitur res futuras ee aut non futuras
ante et independenter a Decreto divino.
Tertio sequitur Divinam Sciam quoad fu
turitionem, aut non futuritionem sui obj
ecti suspensam ee et indeterminatam.
Quarto sequitur Sciam Divinam a vol
untate Creaturarum dependere.

Quaestio Est, n̄ dets de futuris contingenti
bus determinata Veritas, v̄ clarius n̄ De
us praesciat res contingentes: asserimus
oia, etiam qua nobis maxime contingen
tia videntur, et qua nos nescimus an futu
ra sint necne ee Deo oio cognita tanqm
futura aut ō futura, v̄ qua sua naa in
differentia sunt ad futuritionem, aut ō
futuritionem, aeterno et immutabili
Dei decreto ad alterutrum determinari
si ā res aliter esset, haec et similia seque
rentur absurda. Primo si Deus nesciret
futura contingentia, tunc ejus scia ō
foret tanta quanta ee potest, sive infini
ta; plus ē scire futura contingentia qm
sola neria. Secundo si Deus nesciret futu
ra contingentia, nesciret sui decreti; quia
futura oia sunt futura prout pro
lit determinantur a divino Decreto Tertio
si Deus nesciret futura contingentia fu-
tura ee priusqm existant, tunc augeretur ej
us scia casu quo existerent; quia tn nerio
cognosceret ea eventura fuisse antea qto
nesciret futura contingentia, ulias vanae

essent de futuris ejusmodi Prophetæ et Prædicationes innumeræ in Sacra Scriptura repertæ.

Caput Decimum Sextum
De
Voluntate Dei.

Voluntas Dei e Dei viventis perfectio qua modo perfectissimo bona oia approbat, a malo oi aversat, nec o futura oia discernat. Hanc perfectionē Deo competere probat e infinita ejus perfectio: qualis ā sit, quomodo circa suū objectum verset, discimq in desiōe, modo nimirum perfectissimo et Deo digno.

Unde constat Divinam Voluntatē o ee potentiam sive habitū ab essentia ejq distinctū, neq realē ee distinctionē inter ejus potentiā Volendi aut Nolendi, actū primū nempe, et volendi aut nolendi actū secundū, verū voluntatē Divinam ee ipsissimā ejus essentiā volendo Actuosam.

Secundo constat ex eodem perfectissimo volendi modo Deo competente, dum velle quæcunq vult a seipso, nec ullam Creaturam ee rationē ob qm Deus hoc vult potiq qm illud sed eū velle quia vult; adeo ut Deo competat

absoluta indifferentia respectu eorum, quæ nullum habent nexum necessarium cum ipsius essentia secundum effatum istud vulgare, Actiones Dei ad Extra sunt indifferenter liberæ. Tertio constat Divinam Voluntatem esse immutabilem, ita ut Voluntas ejus sit ab æterno in æternum absque ulla mutationis umbra semper eadem. Quarto constat a Divina Voluntate removenda esse omne desiderium volendi aut Nolendi actus suspensionem, voluntatem inefficacem &c: quoties a hæc et similia passim in Sacra Scriptura Deo Attribuuntur, Denominatio tantum est extrinseca et impropria, desumpta ab Analogia Actionum humanarum ex hujusmodi affectibus procedentium ad actiones Dei secundum quas hæc ipsi attribuuntur.

Ut ad perfectionem Divinæ Voluntatis requiritur perfectissimus volendi modus, sic quoque requiritur accomodatum objectum, nempe requiritur ut Voluntas Divina non sit restricta ad hoc vel illud parte objectum, sed sese extendat ad omnia secundum rationis dictamen volibilia sive bona sint sive mala

Circa hoc sur olt diversimode pro modo concipiendi nostro Divina voluntas versa tr: unde oriuntr quaedam ejusdr distinctiones, imprimis in Voluntats approbants et decernents; Voluntas approbans ē qua Deus sibimetipsi in rebus volitis perfectissime complacet: Voluntas Decernens ē qua res possibiles ad futuritionem aut ō futuritionem determinat.
Jam ē aliquid qd Deus vult voluntate approbante ō a discernente; sic vult ipsr, dr in se summa cr complacentiâ perfectissime acquiescit, ō a sese ad futuritions determinat et vicissim quaedam st quae Deus vult voluntate descernente ō a approbante; puta oia turpia et mala
Tertio denique Deus vult quaedam tam Voluntate discernente qm approbante; cujusmodi st oia quor ipse sive mediate sive immediate author ē.
Voluntas Approbans qua Deus vult seipsr, et actiones Creaturarr Raalir suae voluntati conformes, vulgo vocatr ejus Sancitas, sub qua comprehenduntr supereminentes

Dei virtutes: quin vero istiusmodi Vol:
untas approbans Deo competat, nullum
dubium esse poterit; quoniam Deus sibimet
ipsi non potest esse contrarius: et praeterea
ostendimus antea beatitudinem Dei in sui
ipsius summa cum complacentia frui
tione consistere.

Virtutes, quae sub Dei Sanctitate con
tinentur sunt praecipue ejus veracitas et
Justitia. Veracitas Dei est perfectissima
ejus Virtus, secundum quam Divinae Menti
et consequenter rebus ipsis exactissime
conforme est quicquid creaturis realibus
manifestat.

Justitia Dei est ejus perfectissima Virtus,
qua sibimet in Operibus suis et Creaturarum
realium actionibus secundum Divinae legis
praescriptum elicitis perfectissimo modo
complacet, et ab actionibus suis legibus
contrariis prorsus aversatur.

Voluntas Dei, quae Peccata, turpia seu ma
la decernit tantum non approbat, vocatur ejus:
voluntas Permittens seu Permissiva:
destinguuntur enim inter Voluntatem per

mittentis seu permissivam et voluntatem
Efficientem seu effectivam: priori
voluntate Deus versatr circa peccata,
ō posteriori.
Voluntatē Discernentē Deo competere,
et circa oia futura et ō futura [illegible]
[illegible] Dei oiscientia
qua oia futura et ō futura perfectissime
et certissime cognoscit; at hoc fieri ō
posset, nisi ex Decreto de rerū futuritione
et ō futuritione; cū res solummodo ad
futuritionē aut ō futuritionē per De
cretum Divinū Determinentr: constat
Secundo ex Infinitate Divinae Volun
tatis, per qm versari debet necrio circa
oia volibilia, et quidem oimodo quo versa
ri potest; cū igitr peccata seu mala turpia
sint oia volibilia, oportet voluntatē Di
vinam circa ista versari, ō quidē Volun
tate approbante, sed discernente
At Objiciunt Deū ee Authorē Peccati si
ullomodo vellet peccatū: resp: Deū ee
authorē peccati, modo id vellet volun
tate efficiente et approbante concedit

Dei vero ee Authors pecati modo id velit et voluntate tū discernente negats: ast instant Deū ee Authors pecati si ō impediret Pecatum qđ id impedire pot est: Deū ā ō posse impedire quo minus pecati fiat si per Decretum Suū id ee futurum discernat: resp: distinguen: de prima propositions: si Deus ō impe diret Pecatū qđ id impedire potest, et tenets, eum ee Authorem pecati conedi ts: si ō impediret Peccatū, qđ id impe dire potest, s ed ō tenets, eū ee Authors Peccati negats.

Circa res quasvis alias alias versats Dei voluntas tam approbans qm discer nens: Approbans, quaten9 Deus sibi met in oibus Manū suarū operibus maxime complacet, Decernens quate nus de rerū oiū possibiliū futuritione et ō futuritione determinat.

Pessime tamen hic Distinguunt Pe lagianizantes Armeniani inter Volun tatem Antecedentem et Consequen tem: illam statuentes Desiderium nacle

in Deo ex parte efficaciæ, quo desiderat salutem oīū hoīū, qd tamen minime assequitur; hanc ēē Voluntatem, seu voluntatis actū, quo, postqm sua media Deus vidit quosdā bene usuros ēē gratia et mediis ipsis oblatis, alios male, illos servare, hos vult damnare: pessime ingm hac utuntur Distinctione Arminiani; pr primo, quia antea ostendimus omne desideriū, aut istius modi imperfecti volendi modum a Deo ēē removendū desideriū ē spr denotat rei desideratæ absentiam: at Deo Beatissimo nihil desiderabile deesse potest &: nec Voluntas Dei circa rem qmpiam eandē desiderando, versari potest. Secundo, quia ex hac distinctione Voluntas Dei statuitur mutabilis, cujus contrariū hactenus ostendimus. nimirū si Deus primo vellet oēs salvari, et deinceps quosdam damnari, nerio foret in Deo Voluntatis mutatio.

3tio quia per hanc Sciam voluntas Dei dependet a Voluntate Creaturarum, quia liberum esse creaturis Gratia et mediis uti, vel non uti pro ipsarum arbitrio statuitur at nenium in Deo de salute aut damnatione Creaturarum determinare, prout ipsae semetipsas determinant; si Creaturae media negligendo seipsas perdere velint, Deus quoque idem velle tenetur; et si Creatura mediis recte utendo, et oblatam Gratiam amplectendo salutem velint obtinere, Deus quoque obligaretur earum salutem determinare suo Decreto. hinc quia Voluntas Creaturarum varia est et mutabilis ita ut quod hodie velint, cras nolint, et quod hodie nolint cras velint; ideo quoties mutaretur Creaturarum de sua salute Voluntas, toties mutaretur Divina de eadem determinatio; sed quid pluribus opus est brevitas non permittit multiplicare Argumenta

respondetur igitur tribus quasi verbis, primariæ Adversariorum objectioni: inquiunt illi, si absolutum Dei Decretum sit circa quorundam Salutem, et aliorum reprobationem, antecedenter ad Voluntatem creaturarum, tunc destrueretur liberum hominis arbitrium, neque juste accusari possent ejus, ad quod divina determinatione necessitarentur; et præteria hæc opinio redderet homines securos et negligentes circa suam salutem et media omnia inservientia. Sed Distinguimus inter Determinationem contrariam libertati et determinationem eidem congruentem: qui priori modo determinantur utique ab illis aufertur libertas, neque ejus argui possunt ad quod ita determinantur: qui vero posteriori modo determinantur, cum liberrime nihilo secius agere possunt, nempe scienter et volenter, Jure meritissimo argui possunt ejus, ad quod hac determinatione necessitantur: quod ad alteram partem objectionis attinet respondetur respondetur

tz hães neqnaqm securos ēē reddendos, u
illi securitatem in malāpartem accipi
unt, aut negligentes de sua salute; im
profecto, quia Decreta Divina alias nob
ordinarie ō innotescunt, qm per sua effect
ideoqz eo deligentiores Christiani redder
ntz, ut sibimet ipsis per fructus in Cordib
et Vitis Suis innotesceret Spiritus Sanc
de ipsor7 Salute determinatio: sed prae
via decreta divina ō st Norma nostrae obe
dientiae, sed praecepta; obligamz ē ad off
icia nostra praestanda ex divinis praecep
tis, et promissionibus vt7 ad alacritatem
et deligentiam excitamz; qmobrem c7
iirliter Deus oībus legs praescribit, et fide
libus ejus observatoribus praemi7 promitti
unusquisque sane eo deligentior ēē debet
ut praemi7 a Deo promiss7 tands obtineret,
nihil solicitus de occulta praedetermin
tione, hujus tamen Propositionis conscius,
qd occulta ad Deum revelata vt7 ad nos per
tineatil Caeter7 Divisio Voluntatis divina
in Antecedentem et Consequents alias

sed sensu diversissimo admitti potest. nempe si Attendentes ad Dei Voluntatem secundum Modum concipiendi nostrum quatenus versatur circa finem et circa media illam Antecedentem, hanc Consequentem appellant.

Duæ sunt aliæ Distinctiones Voluntatis Divinæ, hic non prætereundæ: prima est voluntatis discernentis in Voluntatem decernentem quoad Speciem, et quoad exercitium: Voluntas decernens quoad speciem hæc est, V: G: quod Deus respondebat Davidi Keilitas tradituros esse eum in manus Sauli, si Keilæ mansisset. hæc enim quoniam determinatio est quoad Speciem actionis, traditionem nempe Davidis: Voluntas Decernens quoad exercitium est quo id quod in Specie aliqua constituitur per Decretum quoad Speciem, determinatur ad futuritionem aut non futuritionem: sic in exemplo allegato Keilitas Davidem non tradituros esse in manum Sauli, nec Davidem Keilæ manere Deus Decreto quoad exercitium determinasset.

Alia Divisio ē in Voluntatē occultam et manifestam: Voluntas manefesta ē qm Deus nobis sive natae sive revelatio nis lumine patefecit, imprimis ejus praecepta: voluntas occulta ē qm Deus secundr infinitam suam Sapientiam nos latere voluit: v: g. voluit multa sua Decreta, nominatim de salute et reprobatione particulariū personarū, de fine Mundi, et Die Judicii nobis ēē abscondita.

Cap: Decimumseptim

De Potentia Dei

Potentia Dei ē Dei Viventis Perfectio qua ad ponendum extra se quicquid nullam involvit contradictionem sufficiens ē. Hanc Potentiam Deo competere probat ut in genere ejus infinita perfectio, ita specialiter ejus ōisufficientia: 6 tamen coincidit Dei Potentia cum ejus ōisufficientia; quia ōisufficientia latiq quasi patere concipitr Deus ē ipsi sufficiens rē, ō a se ipso

producere potest; multo vero minus ex ejus Voluntate, quæ quasi latius adhuc patet; Deus ē seipsum vult voluntate Approbante, vult etiam Peccatū Voluntate Permittente: ast nec seipsū nec Peccatum potest producere: interim hæ distinctiones, ut sæpe monuimus, sunt tā a parte nostri Jllectus q̄ā parte Dei, cujus oīa Attributa unū idemque sunt. Infinita ē Dei Potentia (unde Omnipotentia vocatur) tam ratione obti circa quod, qm ratione modi quo circa obtū versatr: Hæc ē ambo postulat perfectissima essentia cujus ē Attributū; primo infinita ē ratione obti circa qd versatr; nihil ē concipi potest tanqm producibile, qd Deus Omnipotens ō valet producere, nec ejus Potentiam ullo modo infringit qd ō efficere potest Contradictoria ut sint simul vera; imo ex infinitate fluit erō posse hoc efficere; quia efficere ut Contradictoria sint simul vera ē ō efficere dī efficit, quatenus ē aliquid ō existere facit,

hactenus ō efficit; nam nihil efficere ē
ō efficere: adeo ut summa foret imperfec
tio in Deo, si supponeret3 sua ōipotentia
nihil producere, et ejus actio supponere
t3 nulla Actio: Secunda infinita ē Dei
Potentia modi quo circa obt~ su~ versa
tur; ē nempe irresistibilis, irrefragabi
lis et efficacissima; immutabilis nullis
in operando adminiculis indigens; et
uno verbo, ōia quae imperfectionem invo
lvunt excludens. Ex eo ā qd Deus potens
sit producere quaecunq3 Contradictions
ō involvunt; ~~quia~~ ō sequit3 actu exis
tere quaecunq3 Contradictions ō invol
vunt; quia Deus ē Causa libera, nec nec
essitat3 ad producend~ quicquid produ
re potest, sed ad libit~ potentiam suam in
desinenter actuosam in hoc ū isto produ
cendo exerit qmobrem sapienter olim
distinxerunt inter absolutam Dei potenti
et ordinariam; ill~ respicient3 ōia qua
Contradictions ō involvunt, hanc illa
t~ quae secundum Decretum aliqd est

producenda ū, ut quidq volunt. Potentia Dei Absoluta ē qua potest agere, et aliqdo agit supra et præter naals ordins consti tut, in miraculis producendis; dicitq3 ideo Extraordinaria. Potentia ordinaria ē, qua agit secund naæ ordins et ideo vocats ordinaria

Caput Decimum Octavum
De
Creatione

Potentia divina sese manifestat in ope ribus tum Creationis, tum Providentiæ. Creatio ē Dei Omnipotentis actg transi ens quo ex nihilo aliquid primo producit ēa Creatio duplex, secund vulgarem opinionem, ū nempe ex nihilo Subti seu Maæ, et vocats Creatio Immediata et pri ma, ū ex nihilo sui sive teri ad quem, et vocats Creatio Mediata et Secunda: hoc genus posterius Creationis videts, vix ē naa cognitum; qmvis in Sacra Scriptura quædam reperiants ejus in stantiæ; qualis fuit Creatio Evæ ex

certa Adami: genus vero primaevae hu
ne cognoscimus, attenendendo ad Ani
mas nostras, vastamque hujus Mundi
Machinam, quam ab initio a Deo fuisse
creatam colligemus certissima demo
stratione ex ejusdem durationis successiv
Omnis actio respectu subjecti recipientis
vocatur Passio, quemadmodum respectu
causae efficientis vocatur Actio; et inter
causam efficientem et subjectum recipien
sive Patiens intercedit relatio Causae
et effectus: qua ratione vulgo distin
guunt inter Creationem Activam, Pas
sivam, et Relativam: Creatio Activa
Soli Deo competit qui solus est infinitae
virtutis quam ad creationem requiri, pro
ter infinitam disproportionem inter
nihil et aliquid, evidens est: Creatio Pass
iva solis Creaturis competit; Creatura
autem dicitur quicquid creatur: Creatio Rela
tiva vel potius relatio Creationis com
petit tum Deo tanquam relato, tum Creaturae
tanquam Correlato.

De Creationis initio si interrogetur
q̄do fuerit, num ab æterno nec ne? res
pondetur distinguendo inter Creationem
activam, ū quatenus Deum respicit et
Creationem Passivam ū quatenus ad crea
turam refertur: Creatio quæ Deum respi
cit, qūm ab æterno fuerit nulli ē dubium:
quia Creatio in Deo nihil aliud ē præter
ipsissimam ejus essentiam creando actu
osam: Creatio vero Passiva quæ refertur ad
creaturas ō potuit fuisse ab æterno; quia
hoc ē dicendo ō fuisset creatio ōio cum ōis Crea
tio sp̄r præsupponat rei creatæ non existen
tiam. De Creationis fine nullus ēe po
test dubitandi locus, qūm sit ipse Deus,
qui ut Principium sic quoque finis ē ōium suarum
actionum nullus ē alius finis Deo foret
dignus, nam ejus actiones ō possunt de
pendere ab aliquo fine a Deo ipso diverso,
nec datur alia ratio actioni divinæ, q̄m
q̄d Deus ita agit, quia ita vult

Caput Decimum nonum

De Conservatione

Alia Dei opera, quibus sese manifestant ejus Potentia: caeteraeque ejus infinitae perfectiones, imprimis Sapientia et Bonitas, st opera Providentiae.

Providentia in genere ē Dei Actio Transiens qua oēs suas creaturas in existendo sustentat, in agendo gubernat earumque actiones in finis sibi propositum sapientissime, potentissimeque disponit et determinat.

Ex hac Definitione percipimus duas ēē Providentiae partes, Conservationem scz: et Gubernationem.

Conservatio ē actus Divinae providentiae, quo Deus res creatas in existendo facit perseverare; quin Conservatio sit actus Deo competens nullam fere contraversiam patitr inter Christianos; c7 Deus existentiam pro arbitrio auferre potest a Creaturis, quibus eandem secundum beneplacitum concessit: n7 vero haec conservatio positivo quodam fiat influxu, nunc quaestio ē: sed qm resolvere erit perfacile si consideremus durationem ēē

aliquid reale, requirens sp̄r causam reals et positivam; et nulla ēē nexum inter successivas durationis particulas, ob q̄m si res hoc momento duraverit, proxime sequente duratura etiā sit: Secundo q̄m absurdū foret asserere Deum annihilare per positivam aliq̄m actionem (quod tamen sequitr ex opposita sententia) cum hoc statuendo inefficax Deo attribueretur Actio, quæ Annihilando nihil produceret. concludimus Ergo Deum actu positivo omnia conservare, ejusqs conservationem ēē quasi continuatam Creationem in hoc tm̄ a Creatione differentem, qd Creatio dat rei ō ante existenti existentiam, Conservatio vero rei hactenus existenti existentiam continuat. Conservationi opponitr anihilatio, quæ ō ē positiva Dei actio, (nullū ē ē ejq effectum; et absurdum ē ut diximq asserere Deum actu positivo nihil producere) sed mera substractione aut ō influxus Causæ conservantis; quia posito semel qd Deus retrahet influxum, aut in rem conservandam ō influeret, mox interiret ac in pristinū nihil reverteretr

Caput Vigesimum

De Gubernatione sive Concursu Dei

Eo nomine ōīs Dei operatio transiens circa Creationem actiones Gubernatio sive Concursus appellat3: quid vero per Concursum hic intelligimus melius innotescere posse ō videt qm si ante Definitionem quasdam vocis distinctiones præmittamus.
Concursus alius ē Physicus, alius Moralis concursus Physicus ē quo Causa realiter ē quodam efficacia influit in effectum: Moralis ē quo Causa aliqua suadendo, hortando aliove modo excitando aliam Causam ad agendū movet.
Iterū concursus ē Mediatus v Immediatus: concursq Mediatq ē v mediatione suppositi v mediatione Virtutis: Concursq Mediatus mediatione suppositi ē ubi Causa Concurens ō conjugit3 ratione Essentiæ cū alia Causa cū quā ad agendum concurrit: Concursus Mediatus ratione Virtutis ē ubi Causa concurrens simul cū alia cū qua concurrit ō influit in effectū virtute propria, sed mutatitia: veluti luna, quæ terram noctu illuminat, ō quidē proprio lumine sed a Sole derivato: ex opposito concursus immediatus mediatione ~~Virtutis~~ ē suppositi ē ubi Causa concurrens conjugit3 cū alia Causa, cū qua concurrit ratione Essentiæ Concursus Immediatus mediation

virtutis ē ubi Causa Concurrens propria
virtute influit in effectum simul cū alia
causa, cū qua concurrit
Adhuc Concursus ē Causæ concurrentis
per modum Principii seu actus Primi ū
per modum actus Secundi: concursus per
modū Principii ē ubi Causa Concurrens
influit, ū influere dicitū in Causam Se
cundam, eandem creando, conservando, ejus
facultatem seu potentiam agendi concedendo
ejusve actionē permittendo: Concursus per
modum Actionis ē, qua Causa prima influ
it immediate in ipsam actionem seu actū
secundū Causæ Secundæ.
Concursus, de quo jam nos loquimur, ē con:
:cursus Physicus, Immediatus tū ratione
suppositi, tū ratione Virtutis, per modū
actionis seu actus Secundi: et in genere
describi potest divinæ providentiæ actus,
quo efficaciter, immediate, Physice influit
in Actiones Creaturarū,
Secundū hanc Descriptionem videmus
Actionibus Creaturarū s[illegible]e princi
pia pari passu concurrentia qmvis non
ejusdem ordinis, Deum Sicz et creaturā
quod tamen ab oībus ō conceditur: dū

quidam ad unum extremum se recipiunt, tollendo omnem efficentiam a Creaturis; alii ad aliud, tollendo omnem concursum a Deo. priorem errorem non est opus confutare quippe qui manifestus est unicuique ad actiones suas attendenti: posteriorem confutabunt argumenta quibus Sententiam veram probaturi sumus et responsiones, quas daturi sumus adversariorum objectionibus.

Probamus itaque Concursum Deo competere, sive Deum concurrere cum causis secundis ad omnes earum actiones producendas; primo, quia tutior est, et Deo dignior Sententia; nunquam enim peccare possumus nimis magnifice de Deo cogitando, ut ab alia parte periculosum est semper aliquid de ipso negando auferre: Secundo omnes creaturae dependent a Deo secundum omnia quae habent ac propterea etiam quoad actiones; hoc autem negare non possunt, qui Deum esse infinite perfectum, et omnes creaturarum perfectiones ab ipso tanquam fonte manare agnoscunt.

Verum ut res tota clarius intelligatur (ante difficillimas est totius Theologiae naturalis controversias haec semper judicata fuit) dividimus hunc Concursum, secundum diversa actionum creaturarum quasi momenta, in Praecursum

alias Praemotionis praemoventem, seu de:
:terminantem Concursi; ū in concursū prae
vium, concursū simultaneū seu comitantis,
et Gubernationem proprie sic dictam: Cre
aturae ∂ primo se et ipsas ad agendū app
licant; Concursus Dei quatenus respicit
hoc primum agendi momentum id ē ex:
citat et applicat Creaturas ad agendum,
vocatr Praecursus: secundū quasi agendi
momentū ē q̄do 19 agunt Creaturae; respec:
tu hujus momenti, Dei concursus dicitur
concursus simultaneus: Tertiū deniq̄
momentum ē Directio actionū ad finis
quendq obtinendū; Concursq quatenus
hoc momentū respicit, id ē quatenq De:
:us Creaturarū actiones ad fines sibi
propositos dirigit, vocatr Gubernatio
stricte sic dicta.
Praecursus igitr, sive Concursus praevius
ē Divinae potentiae actus quo facultates
activas creaturarū efficaciter ad agendū
excitat et impellit: hunc Concursū non
concedunt oēs, qui Concursū simultaneū
admittunt: Jesuitae ∂ et Arminiani
ut liberū, ut aiunt, creaturis arbitri
um sartum tectum conservetr, effi
caci hac praedeterminatione Deum

† Spoliarunt, sed summa quidem Injuriam applicatio ad agendum, quia ea ligmnerio a Deo dependere debet, atque ac ipsa actio; Deus ē in determinando per decretum suum æternum verum futuritionem v. ō futuritionem debet nerio sua efficaci excitare Creaturas ad agendum id qd ipse decreverat, qdo quidem Creaturæ plerumq Decretorum Divinorum ignaræ ē. Debent supponi excitare seipsas præcise ad agendum eo modo, eo tempore, omnibusq aliis circumstantiis convenientibus, quibus Deus ab illis agendum ēē decreverat. Sed præterea qui concedunt concursum Prævium, sine manifesta absurditate; nimirum certissimum ē idem effectum ō posse produci a duobus causis totalibus ejusdem ordinis seu Coordinatis: Ergo cum hic sint duæ Causæ Totales, Deus nempe et creaturæ, ejusdem effectus oportet [illegible] subordinatæ: at in ista subordinatione v Deus subordinatz Creaturis v Creaturæ Deo: prius ē absurdissimum verum igitz ē posterius sicz quod Creaturæ Deo Subordinantz: si Ergo Deo subordinentz Creaturæ, utique Deus.

in actionibus istis creaturis praecedit, vel prior est, non quidem prioritate temporis sed prioritate naturae. Objiciunt adversarii hoc dicendo creaturas privari libertate; quia tam efficaciter moverentur et excitarentur a Deo ut ejus motioni resistere non valerent. Resp: primo facile posse et quidem multo meliori jure, hanc difficultatem retorqueri; negando enim Creaturas a Deo sic determinari, et concedendo istam libertatis indifferentiam Creaturis Deus statueretur dependens a suis creaturis quoad executionem suorum decretorum, vel Deus determinaretur a Creaturis suis; cum hic sit determinationis necessitas vel ab una parte vel ab alia. secundo negamus prorsus ullam libertatem per Orthodoxam sententiam a Creaturis auferri praeter istam, quae iisdem minime competit; ejusmodi enim determinatio ac praemotio Dei nullo modo impedit quo minus creaturae cum reali libertate semet ipsas quoque moveant. Obj: Secundo, secundum nostram sententiam, Deus Statueretur Author Peccati, quippe qui determinaret, et concurreret cum creaturis ad actiones peccaminosas Resp Deum quidem concurrere ad Physi

cam -

naam o͞i actionum, etiam action pecam
nosar, ad easq; creaturas determinare et
excitare quatenus habent positivam ess
entiam; ō vero concurrere quoad action
realar moralitatem; et ex hoc ipso actio
nes istas moralitate carere, et fieri sic peca
minosas. Sed instant urgentq; Creaturas
hoc dicendo, ad impossible obligari, cum
obligarentr ad legem moral observand:
eliciendo actiones moraliter bonas, qua
tamen elicere ō possunt, Deo adnegantem
ralem suum concursu. Resp: Creaturas hu
ad aliquid impossibile simpliciter ō ee
obligatas, sed tn ad impossible secund qu
nam Creaturæ o͞is habent saltē ab init
habuerunt potentiam eliciendi actiones
raliter bonas posito quod Deus simul c
currat ad ear moralitatem; quod a Deu
pro arbitrio concedat aut neget huncco
cursum, hoc fit ex illimitato in o͞es creat
ras dominio, secund q̄d ō obligatr agere
nisi q̄do et cum quibus ipsi libuerit
Obj: 3tio nullam involveret contradic
tionem si Creaturæ statuerentr ab hujusm
di concursu independenter agere: Ergo hu

concursu ē externum Resp neg: Ant: quia
e involveret contradictionem asserere Cre
aturas agere independenter ab hujusmodi
concursu ē minus quam asserere Creaturas
independenter existere a Creatore, cum in
ipso vivimus, movemus, et essentiam
habemus.
Sequitur Concursus Simultaneus sive Con:
comitans, qui ē divinæ providentiæ actus
quo Deus simul cum creaturis concurrit
efficaciter ad producendum idem numero eff
ectum: hujusmodi Concursum Deo compe
tere probant Argumenta, quibus usi su
mus ad probandum Dei concursum in genere;
cum actio omnis sit aliquid reale, ē poterit a
Deo, a quo omnia dependent ē dependere.
ē ē tamen realis distinctio inter Concur
sum et Præcursum a parte Dei, ratione enim
distinguuntur: nam eadem ē efficacia, idem
influxus: cum consideratur tanquam id quod ad
istam actionem existentiam ē Causalitate
prius, et primo Creaturam ad agendum
excitat vocatur præcursus sive concursus
prævius, si vero consideretur tanquam id quod
simul Causarum secundarum actionibus existen
tiam dat et continuat, vocatur Concursus

simultaneus. Qui tam concursum simultaneum quam praevium negare audent ne absque ratione insanire videantur, quaedam ad sententiam suam confirmandam proferunt argumenta, quorum uni aut alteri respondere visum est. praeter ea igitur quae contra Praecursum objecta hactenus discussimus aliud est, quod unus idemque effectus non possit procedere a duobus agentibus, nisi agentia illa tamquam Causae partiales considerentur: Resp. duo agentia coordinata non posse concurrere ad idem effectum producendum, nisi sint causae partiales, concedimus: duo agentia subordinata non posse concurrere ad idem effectum producendum, nisi sint causae partiales, negamus et pernegamus.
Aliud Argumentum est si causae Secundae non agerent nisi dependenter a Deo actu concurrente, sequitur primam causam operari per secundas tamquam per instrumenta Sed hoc est absurdum, Ergo. Resp: Sequelam hic esse nullam, cum instrumenta mere passive se habeant, neque ullam causalitatem sua virtute circa effectum exerant: causae vero secundae omnino virtutem et efficaciam exerunt quamvis spr in subordinatione ad

causam primam.

Tres restant quaestiones circa Concursum simultaneum considerandae, sed breviter; primo est, num concursus sit generalis et indifferens, qui determinatur a causis secundis, an vero partis respectu cujusvis partis creaturarum actionis, et a quo hae actiones determinantur: prius negamus; posterius affirmamus; quia concursus Dei est efficax et independens, qui propterea non potest determinari a Creaturis, nec possunt Creaturae pro arbitrio eum amplecti aut rejicire, quemadmodum contendunt impii Jesuitae et Arminiani. Secunda Quaestio est, utrum effectus Dei concurrentis et creaturarum cum quibus concurrit sit unus idemque individuus, an vero diversus? posterius negamus prius affirmamus; quia aliter Deus non concurret tanquam Causa prima ad actiones Creaturarum sed produceret alias actiones tanquam Causa absoluta quod dicendo tolleretur e medio concursus totalis, de quo modo sumus locuti. Et sunt

qui putant effectu Dei et causaru secundaru ee diversu; quia si ids effectus producerets a Deo et Creaturis, cu haru effectus sit saepissime peccaminosus, tu Deo attribuerets Peccatum Sed hic accurate distinguendum e; ut antea diximus, inter Physicam actionis naam, et ejq moralitatem: secundu qm distinctions dicimq actions quoad Physicam naam. procedere tam a Deo, qm a Creaturis; ~~tanqm a causis efficientibus~~ immortalitats vere actionis nec procedere a Deo, nec a Creaturis tanqm a causis efficientibus, ~~tam~~ ab hisce solummodo tanqm a Causis deficientibus; quia immortalitas actionis e tu privatio et o Entis qualis e privatio, nullae st affectiones: haec vero immortalitas, seu defectus rectitudinis inee debitae, respectu Dei e Simplex negatio quia Deus o tenets concurrere ad moralitatem actionis, nisi pro arbitrio suo: respectu vero Creaturaru solummodo e privatio; hae e actiones legi morali conformes elicere tenents. Tertia Quaestio e n specificatio effectus producti sit a Divino con-

cursu, an vero a Causis Secundis; quod posterius affirmant, hac ratione inducti quod Deus Causa univlis eodem modo omnia causat, ita ut nulla sit specifica differentia inter actiones, prout ab ipso procedunt. Creaturae vero causae parles singuli effecti diverso actu et diversa efficacia procedunt: huic opinioni citra absurditatem assentiri possumus, et hoc dicendo nihil a Divina perfectione detrahitur.

Ultimo tandem loco sequitur Gubernatio stricte sic dicta, quae definitur Divinae providentiae actus, quo creaturarum actiones ad fines sibi propositos infallibiliter dirigit. Hanc Gubernationem Deo competere non possumus negare nisi a Deo velimus auferre summum dominium et Imperium in suas creaturas, maximumque ejus praerogativum, et omnia caeco fato ut quondam Epicurei fecerunt, committere quod dicendo impossibile esset Deo obtinere fines in operibus suis sibi propositos.

Caeterum haec gubernatio tam sapiens tamque creaturis rationalibus bene accomodata est absque omni coactione illa res determinat

et efficaciter dirigat ad fines a Deo pr
positos, ut nec ab una parte Creaturarum
libertas infringatur, nec ab altera parte
Deus suis finibus excidat
Leges etiam Deus proposuit fixitque se
cundum quas universum gubernat,
remanente semper potestate ab iis rece
dendi, quoties sibi visum fuerit. haec mi
raculosa, illa ordinaria Dei Providentia
appellatur. Hoc sub Dominium seu Reg
imen Deus exercet tum in Physicas Creat
rarum actiones, tum in earum actiones Mo
rales: istud vocatur Dominium seu Regi
men reale hoc Dominium Morale.
Secundum hoc sub Morale Dominium
Deus praescripsit Leges Creaturis suis
rationalibus, secundum quas vitam suam
debent instituere, omnesque actiones diri
gere, quae igitur vocantur Leges morales
ab iis quoties Creatura rationalis ad dextram
vel sinistram deflectit; toties Peccati reus
netur. Ex consideratione harum Legum
cognoscere possumus quid sit nobis fa
ciendum, et quid omittendum: leges a

ista nobis in statu lapso innotescunt naturae lumine ex debita consideratione Dei et nostrorum ipsorum, ita ut finis Philosophiae Theoreticae sit ipsissimum initium Philosophiae Practicae.

Pneumatologiae Finis.

Brevis Ethices Epitome

Praefatio

Ethica nomen habet ū ἀπὸ τῶν ἠθῶν a moribus, quia circa mores nostros secund legis moralem, sive Dictamen rectae rati nis instituendos versat; ū ἀπὸ τῶ ἔθȣς: a consuetudine, crebroq usu ac exercit habitus actiones nostras rite secund norman sive legis moralem instituendi acquirit.

Sumit istud vocabul ū stricto ū laxo sensu sumptum comprehendit quatuor istas prudentias, Ethicam proprie sic dictā, Politicam, Oeconomicam, et Monasticā stricto ā sensu quo et hic a nobis sumit haū primam solummodo significat.

Cujus obj̄ Mãale st mores nostri, seu actiones humanae h:e: quae imperio Voluntatis subjiciuntur: Formale ā ejus obj̄ st eaedem actiones quatenus dirigibiles per legem Moralem, quā quatenus pos unt legi morali conformari.

Ex quibus rite illectis, facile erit

Ethices descriptionē hanc compingere, nimirū, Ethica ē Phia Practica dirigens actiones humanas ut sint legi morali seu dictamini rectæ rationis conformes. Pro hujus Prudentiæ fine beatitudo seu fœlicitas vulgo assignatʒ: existimamq tamen hunc ēē finē ejq remotum tū et cōem, ō vero Proximū et Propriū; quippe qui finis ultimus ē, respectu nostri p solū hujus sed et oīū aliarū sciarū et artiū, oīūq humanarū actionū; ad hunc ē tanqm ad unicum scopum. et metam collimant omnes. Quamobrem potius totius Phiæ in genere finē ēē fœlicitatem asserimq nec tamen interim diffitemq hunc finē quodam sensu hanc prudentiam propiq respicere qm alias; cū Virtutes, sive Mores secundum legem moralē instituti st. præcipua Media, quæ nobis suppeditat rationis lumen ad eum obtinendū: quæ igitʒ de hoc fine impræsentiarū dicenda habemq, paucis expediemq, sit itaqʒ.

Caput Primum
De.
Beatitudine et Summo Bono

Putamus per se notissimum esse omnes homines ratione utentes felicitatis seu Beatitudinem tanquam finem ultimum avidissime appetere: neque huic veritati assensum praebere recusabit quispiam, modo animadvertat nos per felicitatem nihil aliud intelligere quam plenam animae satisfactionem ex fruitione summi Boni ortam. summum autem bonum est omnibus nostris desideriis plene satisfacere potest. Proprie itaque loquendo hi soli beati sunt qui hoc summo Bono fruuntur.

Ex qua Consideratione oritur Distinctio summi Boni in Objectivum et Formalem per illud intelligunt bonum, quod [redacted] omnibus nostris desideriis perfecte potest satisfacere, et sic sui fruitione nos beatos reddere: per hoc vero ipsam istam actionem, quo circa bonum Objectivum eodem fruendo versamur, i:e: ipsissimam istius boni fruitionem: Nos vero distinctius loquendum esse opinamur: ideoque per summum Bonum formale intelligimus istam complacentiam seu satisfactionem, quae Animae rationali ex boni intelligi[illegible]

talem ēē possessionis qualis habere veli
mus, cum ejusdem conscientia: ille ē nos
tra sententia, bono aliquo frui recte
dicitr qui scit se ita possidere eds, ut
possidere optat.
Porro summū bonū formale, ut et objec=
tivū potest considerari ū prout obtine=
ri potest in hac, ū prout in futura vita:
nimirū viribus et lumine naæ ado=
quendam Beatitudinis gradū poss
essione alicujus boni, ō prorsus optimi
et omnimode perfecti sed cæteris oibq
hujus vitæ melioris; ū, qd malim poss
essione sive fruitione oīū Bonorū hujq
vitæ, ū, saltē maximæ et optimæ earū
partis pervenire licet ultra quem ma=
jor expectari nequit: sed præter hunc
fælicitatis gradū, ē alius in vita futura
olummodo expectandus, infinities
raestantior, et oibus numeris perfectus
x fruitione absolute summi et perfec
issimi boni objectivi: illa fælicitas
eu beatitudo imperfecta et Viatorū,
t et bonū objectivū ex cujus fruitione
itr, imperfectum et hujus vitæ, sive
rale; hac vero fælicitas, perfecta, et com.

prehensionem, atque bonum objectivum, quod cam confert perfectum, et etiam perfectissimum, et alterius vitae, sive supernat vulgo nuncupari solet:
De summo bono Objectivo imperfecta seu naali, variae et innumerae fuerunt veterum opiniones: alii e in Divitiis, al in Honoribus, alii in forma seu Pulc tudine, alii in Voluptatibus sensualib ut Epicureus, alii in Virtutibus, ut Stoi et Aristoteles, alii in aliis quibusdam rebu foelicitatem consistere putabant, prout nimirum fuit hujus vel istius dispositio: e quisque eorum optimum ducebat, quod maxime sibi placebat, et naae suae congr videbatur. Nos vero summum bonum imper tum non in hoc aut isto parti bono ob tivo consistere existimamus, sed in com plexione omnium eorum, quae appetibilia, et hac vita accquisita possibilia sunt: & viter putamus foelicitatem imperfe seu temporariam consistere in bene e tum Animae tum corporis sed praecipu in tranquillo Animae statu: omnium e hu vitae bonorum, lumine naae cognotorum pr cipuum est tranquillitas Conscientiae; ne

nam Spiritus hois (ut dicebat Sapiens) ejus infirmitates sustinere potest, sed con scientiam vulneratam quis potest sufferre. Et hinc ē qd Ethica ante oēs alias disci plinas de summo bono, tanqm suo fine tractare solet; qmvis ē cateræ disciplinæ oēs in aliqd bonū tendant, qd pro suo fine habent, attamen Ethica imprimis hoc bonū tanqm suū finē respicit, nempe quietam conscientiam ex vita secundū dictamen rectæ rationis, sive legs mora lem pie traducta oriundam.

Quoad fælicitatē perfectam et super naalem, ea alia ē, qm qua vivibus obtineri possit. consistit ē (ut antea monuimus monuimus) in plena Ani mæ Satisfactione ex fruitione summi boni orta. hoc ā summū bonū, qd oibq nostris desideriis plene satisfacere po test, ō aliud ē qm ipse Deus, qui in se oēs perfectiones conceptibiles perfectissime et se digno modo continet in cujus fruitione tanqm oīū bonorū incomprehen sibilis, inexhausti, et perennis fontis ac Thesauri, plene acquiescere potest mens naalis. Jam naæ lumine scire possumq

nos hujus Dei Judicio, propter quotidi
ana Peccata et delecta ēē obnoxios;
nequaqm tamen invenire possumq
tramitem, quo ad ejus plenā et perfe
tam fruitionem perveniamus
Frustra igitr veteres oēs Ethnici Phi
losophi, oesqз quotquot revelatione desti
tuuntr hanc beatitudinem obtinere labo
rarunt: siquidem licet hoc plene et per
fecte legem Divinam Naalem observare
attamen propteria hujusmodi premium
et suarū bonarū actionū merceds exspecta
re ō liceret; nihil ē a nobis praestitum,
quantumvis bonū, ullū, multo minus
optimum hoc oiū premiū mereri potest
ut ē aliquid ab alio mereamr triplex ha
requiritr conditio, hoc disticho comprehen
sa. Da tua, sed quae ō debes, proportio adsit
non aliter meritum dixeris ēē tuum.
Nam quo ād primam nominatam condi
tionem, ano certissimū ē oia nostra bona
ēē a Deo, a quo descendit oīs bona donatio
et munus integrū.
Quoad secundam mox probabimus nos debe
re ac teneri Deo praestare quaecunqз ipse

nobis injungit, eo ipso qd Deus sit absolutus
oim suarum creaturarum dominus et legislator,
abstrahendo ab oi præmii consideratione.
et tandem quoad tertiam conditionem.
quæ proportio ee potest inter officia sive
opera a nobis præstita, et perfectam atque æ
ternam fælicitatem, quæ in Dei fruitione
consistit, ut hinc eam expectaremus? po
ssint forsan aliis nobis similibus creatu
ris officia sive opera nostra prodesse, nequa
qm vero Deo omnisufficienti, et nullius crea
turæ indigo. Caput Secundum

De

Lege Naæ, ubi de naa boni et mali
Moralis. Articulus Primus.

De.

Lege Naturæ.

Hoc vocabulum Lex a variis Authoribus
a varia deducitur stirpe: quidam a ligo,
quia plerumque leges scriptæ fuerunt, et legen
dæ proponebantur: alii a Lego quia Leges hæc
ad officia sua obligant: alii ab aliis vocibus
ejus deducunt originem.
Quicquid sit de vocis origine, non adeo sumus
solliciti, modo de re ipsa constet: neque Mens
e, varias enumerare quæ traduntur Legis

unica erimus contenti, hac nempe; lex ē declaratio voluntatis (aut si mavis) voluntas promulgata ejus qui jus habet, iis in quos Ius habet, sua constituens officia. legis ita descriptæ varias possumq subjungere divisiones, quas brevitatis gratia prætereuntes subsequentibus solis erimq contenti: nimirū lex ē v̄ Divina v̄ humana: quæ divisio fundatr in diversitate legislatorū Porro lex divina (nam præcipuè de hac sumus acturi, tanqm de suprema, cui oēs leges Humanæ subordinantr) ē v̄ Nālis v̄ revelata: hæc Divisio fundatr in diverso modo quo Voluntas Divina hoībq innotescit: vel ē nālis lumine absqz revelatione, v̄ per revelationem nobis patescit.

Non loquimr de lege nāli prout distinguitur a lege Positiva, cum nonullis sic loquentibus aut prout comprehendit legem moralem contradistinctam a Ceremoniali et Iudiciali: quippe de variis istiusmodi legis Distinctionibus si v̄. paucis dissereremus infinitus fere prodiret noster tractatus: ideoqz considerabimus istam legem solummodo quatenq citra revelationem innotescit, ac propterea morū ēe potest regula hoībq revelatione destitutis quæ describatr Voluntas Divina rationis li

mine manifesta oibus hoibus ex æquo sua constituens officia

De hac lege tres institui possunt quæstiones: prima an sit. 2nda quomodo innotescat: 3tia quænam sit. Quoad primam, solutio e in promptu; nam probavimus in Metaphysica oes Creaturas a Deo dependere secundum totum qd sunt, habent aut agunt. cum igitur hoes facultatibus moralibus præditi ad actiones morales apti nati sint, etiam secundum hanc naturam moralem et hunc agendi modum a Deo dependent, ipsique subjiciuntur, non solum quoad conservationem sed quoad gubernationem: Jam cum morales hoium actiones a Deo dirigantur, h: e: cum Deus dirigit actiones istius modi quatenus sunt cum morali libertate elicitæ, utique debet esse aliqua regula proposita per quam possit istas actiones disponere: nam si nulla talis esset, tunc nulla esset Gubernatio istarum actionum; quæ de actionibus gubernantur aliquo saltem modo gubernantur; Gubernatio autem sine ulla norma aut regula, e sine ullo modo aut mensura: Ergo non e Gubernatio, sed confusa ἀταξία: cum insuper actiones humanæ dirigantur quatenus tales sunt, scz: quatenus sciter et volenter eliciuntur, plane sequi-

tur regulam sive normam, per q̄m guber
nant͡s, talis ēē debere, cui conformes aut
difformes ēē possunt, talis ad lex ē lex n̄a
alis. Quoad Secundam quaestionem quo scz:
modo haec lex nobis innotescat, ō erit ma
jor difficultas, tantummodo si rite perpen
dat͡z qd n̄aali lumine notu sit Deu ēē Crea
torem, conservatorem, Dominu et Regem
nostru absolutissimu, cujus imperio sub
jicimus absque ulla limitatione; quia hoc
oio requirit infinita perfectio, ut absolu
tam habeat potestatem injungendi Crea
turis a seipso omnimode dependentibus
quodcunque ipsi visu fuerit
Sed Secundo q̄m certu ē Deum obtinere
absolutam in creaturas suas dominiu,
et illimitatam potestatem iis impe
randi quodlibet, tam certu ē Deu Crea
turis nihil posse injungere qd sibi ipsi
ē contrariu, aut qd cu sua sanctissima
n̄aa minime congruit; cu hoc faciendo foret
sibiipsi contrarius: hinc constat Deu
nihil turpe aut impiu posse Creaturis
suis mandare.
Tertio si penitus n̄aam Divinā con
sideremus, et ab altera parte nosmetip
sos, et relationem q̄m ad Deu gerimus

hinc multa nostra officia erga Deum tanquam Regem nostrum, proximum tanquam concivem et nosmetipsos tanquam Dei subditos nobis erunt manifesta.
Ex quibus omnibus nempe quod primo Deus obtinet in Creaturas absolutum dominium; secundo quod hoc dominium est sanctissimum: tertio quod quaedam particularia praecepta ex consideratione Dei et nostri, et relationis quae inter Deum et nos[redacted] intercedit, nobis manifesta evadunt, evidens est legis naturae per attentam Dei et nostri considerationem nobis innotescere. et tandem quoad 3tiam quaestionem quaenam scilicet: sit lex ista; Resp: in genere omne hujusmodi Axioma Practicum, quod ex consideratione Divinae et humanae naturae, et relationis inter utramque deduci potest. Si vero ad particularia ejusmodi Axiomata descenderemus, difficillimum et laboriosum agrederemur opus; in virtutibus autem tractandis ea cognoscendi se praebet occasio. Caeterum fundamentale et primarium Axioma practicum omnium procul dubio hoc est Deo est in omnibus suis praeceptis obediendum: hoc axioma ex supra dictis evidentissime sequitur; nam si Deus sit noster Rex absolutissimus qui

jure nobis mandare potest quodcunqȝ si
bi visum fuerit; ubiqȝ nos Creaturæ oīo depen
dentes tenemȝ Dei mandatis nobis semel
patefactis plenam et universalē præstare
obedientiam. Porro ē hoc primarium Axi
oma quia universalissimū ē, et funda
mentū quo nititur inferiorum oīu persua
sio; quodcunqȝ ē Axioma Practicū nobis
proponitȝ debemq primo ēē certi id ēē a
Deo nobis mandatū: secundo persuasi
ēē debemus de parti ejus obligatione:
at unde hoc, nisi ex hoc Axiomate ge
nerali; cū ex generalibus recte conclu
dantȝ Partia: sic ē possumq Argutū for
mare de obligatione cujusvis practici
Axiomatis, quicquid a Deo nobis injun
gitȝ, huic ē obediendū: sed hoc a Deo no
bis injungitȝ v.g. nemini lædere jus
suū cuiqȝ tribuere: alteriō facere qd
nobis fieri nolumus aut simile quid
&c: Hanc igitȝ primam morū regulam
statuimus: nisi per primam morū re
gulam intelligitȝ Attributū istud Di
vinū, unde fluunt primitus nostræ obli
gationes: quo sensu Divina voluntas
prima morū regula ē statuenda secun

di supra traditam legis definitionem.
Lex de qua loquimur est vel positiva vel negativa: haec aliquid fieri prohibet, illa vero aliquid faciendum injungit et mandat: quam divisionem solummodo observamus, quia in hoc tractatu ad difficultates quasdam circa boni et mali tollendas maxime inservit. Articulus Secundus

De

Natura Boni et Mali Moralis

Prout actiones humanae legi morali (de qua praecedente Articulo dictum est) conformes, vel difformes existunt, ita morali et Ethico sensu bonae aut malae sunt habendae: hinc constat naturam bonitatis moralis consistere in conformitate cum lege naturali: et ab altera parte naturam malitiae moralis consistere in difformitate ab eadem lege. Sed quaestio praecipue instituitur de hac difformitate, num scilicet sit aliquid positivum, an vero nihil: Huic quaestioni Resp: distinctione; nihil duplex privativum est, vel negativum: asserimus itaque malitiam Moralem esse nihil privativum, vel privationem rectitudinis, quae humanis actionibus secundum praescriptum Divinum, inesse debet.
Hanc nostram Sententiam probamus.

duplici Arguto: primo, Malitia moralis ō potest eē aliquid positivū; quia tunc Bo=nitas moralis esset nihil; et malitia mo=ralis nihil aliud sit, qm absentia Bonitatis moralis, quæ requiritr in subto capaci. Secundo, si malitia Moralis esset aliquid positivū, tū caderet in Deum in quo continentr oēs perfectiones v̄ formaliter v̄ eminenter, et a Deo procederet, a quo procedunt ōia quæ præter ipsū in verū naa existunt.

Ob: primo Deus ō punit hoēs propter nihil sed Deus punit hoēs propter Peccata Ergo Peccatū ō ē nihil, sed aliquid positivū.

Resp distinguendo Majorem, Deus non punit hoēs propter nihil negativū, ē verū: Deus ō punit hoēs propter nihil privativū, id ē propter absentiam rectitudinis requisitæ ē falsū: Malitia ꝺ moralis ē nihil privativū.

Ob: 2ndo st peccata Commissionis et Omissionis inter se distincta; qd fieri ō posset, si ōis malitia moralis esset solummodo privatio; ratio ē, quia Peccata Commissionis æquè essent boni alicujꝰ requisiti absentia, ac peccata Omissionis, et sic nequaqm distinquerentr

Resp: ex divisione legis sub fine præcedentis articuli tradita hæterꝰ peccata Commissionis distincta st a peccatis

Omisionis, quia peccata Commissionis fiunt contra legem negativam, peccata vero omisionis contra legem positivam: Secundo deslinquitz hoc respectu, qm vis Peccati Commissionis involvit spr aliqm actions, cui deest requisita rectitudo: Peccata vero Omissionis dicunt absentiam tam ipsiq actionis, qm rectitudinis actioni inesse debitæ: at nequaqm ita deslinquuntz, quasi malitia uniq esset aliquid positivū, ut malitia alterius aliquid negativū, aut potius privativū; nam malitia peccati Commissionis accurate ē dislinquenda ab ipsa actione cui deest rectitudo, ut mox clariq explicabimus

Ob: 3tio, aut si vis instant contra posteriorem partem Solutionis datæ ad 2ndam objectionem: sicut quæd4 Peccata sive actiones peccaminosæ, in quibq malitia ab ipsa actione ō potest distingui v: G: odium Dei Blasphema, Adulteriū.

Resp nullas tales ēe actiones, nam in oī actione cum conscientia elicita, potest essentia Physica a moralitate dislingui et quoad instantias propositas, hæ nequaqm rs probant; n4 odiū in se consideratū quatenqē actus voluntatis reclinantis ab

eo, qd mali ee mens judicat, nequaqm e mali, nec prohibitū, sed quatenus solummodo tendit in obtū incongruū et illicitū; de cæteris idem esto Judicium.

Explicata jam malitiæ et bonitatis moralis naa, orit₃ alia controversia de Extensione scʒ hujus bonitatis et malitiæ nū oes actiones humanæ sint moraliter bonæ ū malæ, an vero quædam indifferentes, h: e: neq₃ bonæ neq₃ malæ. Hanc controversiam per unq aut alterq distinctions determinabimq: primo itaq₃ resp: nullam actionem negative indifferents ee, h: e: nullam ee actions humanq qua nec sit prohibita nec ō prohibita, cū hi termi sint contradictori. Secundo dicimq in specie quasdam ee actiones humanas quæ positive nec moraliter bonæ st, nec malæ. h: e: quasdq ēē actiones cū conscientia elicitas quæ quoad suq naam et essentiq specificam neq₃ fiunt secundū legs positivam eas injungentem, neq₃ contra legem eas prohibentem.

Porro dicimus quasdam ee actiones, cum oibus circumstantiis consideratas, nec bonas nec malas positive, quippe quarū una præ altera ō injungit₃! sin vero in

actione aliqua sit mala quaepiam circum stantia, actionem malam reddit, secundum vulgare axioma, malum est ex quolibet defectu, bonum ex integra causa; deo sufficit actionem esse materialiter bonam nisi sit etiam formaliter h: e: secundum omnes suas circumstantias bona. Caput Tertium.

De

Virtutibus.

Articulus Primus.

De

Virtute in Genere.

Hactenus de lege naturae Norma scz: per quam actiones humanae sunt dirigendae; id et de bonitate istaque iis competit, quatenus istae normae sunt conformes, et opposita malitia: sequitur ut aliquid tandem de Principiis ex quibus proveniunt, sed breviter dicamus.

Mens humana est primarium actionum suarum principium dubio procul dubio, easque elicit secundum suas facultates, Intellectum nempe et Voluntatem. Sed de iis in Pneumatica.

Hoc igitur in loco acturi sumus solummodo de habitibus istis, qui institutione crebrisque exercitiis acquiruntur, quibus Mens nostra redditur apta ad actiones secundum dictamen rectae rationis eliciendas.

Habitus isti proprio vocabulo Virtutes

appellantur, Graece ἀρεταί: de origine utrius vocabuli non est quod anxie inquiramus, cum nihil prorsus confert ad rei cognitionem: Breviter a voce Latina originem educere videtur a Viro, quia est res mascula, et viro praecipue digna: Graeca vero ab ἀρέσκω placeo, quia virtus amabilis est, et summopere habenti placet, et plerisque aliis.

Est praeterea in voce ambiguitas, nam Virtus sicut saepissime efficaciam alicujus causae, et Medicamentorum ad curandos morbos: significat aliquando Jus aut Potestatem aut potius Juris vim; qua aliquis sibi quicquam vendicat, aut agere quidpiam licite potest: ita Magistratus virtute officii subditos ad leges observandas impellit et cogit, immorigeros Judicat et punit. Neutra tamen harum significationum a nobis usurpatur, sed praecise sicut habitum quendam actiones secundum leges morales, aut rectae rationis dictamen eliciendi

Cum virtus dicitur Habitus distinguitur ab ea indole aut naturali dispositione, quae ex ipsa natura est, non acquiritur; tum a subitaneis, quibusdam resolutionibus, et intentionibus, quae cito evanescunt; nam ha

bitus ē firmus et constans: et imprimis a Specialibus Spiritus Sancti donis et Gra: tiis supernaturalibus, quæ etiā habitus infusi dicuntr, attamen toto cælo a Vir: tutibq naalibus differunt, atqꝫ ad Theo: logiam pertinent

Quibus rite perpensis, nos ipsos ō amplius vexabimus variis adferri solitis Virtutū divisionibus, in naales nempe et acquisitas, Perfectas et Imperfectas, Christianas et Ethnicas, sive naales et superna: ales: restant tamen adhuc innumeræ fere aliæ Virtutū divisiones, quales st in Cōes et Heroicas, quæ gradu tm, ō specie diffe: runt: in Ordinarias et extraordinarias, quæ cū præcedente coincidit: ē tamen adhuc alia sine examine ō prætereunda, qua a multis in Virtutes Illctuales et Morales despescuntr: isti Authores ad Illectū referunt Prudentiam, et inter morales enumerant Fortitudinem, Temperantiam, Justitiā &c: Quam divisionē rejiciendā æopinamr: Prudentia ēō ē partis virtq, sed quaquaversū per ōes virtutes diffunditr, tanquā principiū dirigens omnem actionem

virtuosam duo spr concurrere, nempe Intellect⁊ Prudentiá prædit⁊, tanqm princi pi⁊ dirigens, et Voluntatem sequentem ultim⁊ comparat⁊ practic⁊ Iudici⁊, tanqm principi⁊ imperans, et sæpissime etiam exequens. ō ergo quædam Virtutes Intellect⁊, et ō Voluntatis sit, et aliæ voluntatis, ō Intellectus; sed ōis in univers⁊ virtus par tim ad Intellect⁊, partim ad voluntat̃ referri debet; sic ōes virtutes vocentur aliquo sensu Prudentiæ; Iustitia nempe ē Prudentia æqualitatem observans in dando et recipiendo: Temperantia ē Prudentia mediocritat̃ observans circa voluptates nostras: Fortitudo ē Prudentia mensuram ponens metui nostro. &c. Alii adhuc diviserunt Vir tutes in Cardinales seu Præcipuas et Secundarias: Cardinales ēē volunt quæ inter cæteras præstantia eminent tanqm Cardines, quibus vertit⁊ huma næ vitæ ratio, v' ad duas cæteræ ōes possunt commode referri; et ear⁊ quatuor enumerant, viz: Prudentiam, Fortitudi nem, Temperantiam et Iustitiam: sed

huj9 quaternarii numeri neqꝫ
ulli ē fundamentū, neqꝫ ad hasce
quatuor caeterae oēs possunt referri
Rectius itaqꝫ oēs recentiores Philosophi
Christiani, et Theologi ad dua Capita
oēs reduxerunt Virtutes, Pietatẽ nempe
et Probilitatem, sub Pietate comprehen
dunt oēs virtutes quae directe respiciunt
officia immediate erga Deum praestan
da; ad Probilitatem referunt oēs, quae
immediate respiciunt officia erga
Proximū et nosmetipsos directe et im
mediate. Hanc Divisionem approba
mus, tanqm quae solido fundamento ni
tit3, triplici nempe hoīs statu et rela
tione, in qua constitutus oēs suas ac
tiones exercit ū majoris claritatis et
distinctionis gratia, tria commode dis
tinguant3 Capita, ad quae Virtutes oēs
reducant3, nempe Devotio sive Pietas,
Justitia sive Charitas, et Temperantia
sive φιλαυτια in bona parte et sano
sensu sumpta. Quamvis innumerae fe
re sint Virtutes, attamen oēs ad haec
capita referri posse ū ex inde clarū ē
qd nulla sit actio humana quae ō

ū immediate et directe Deum ū Proximum ū nosmetipsos respicit. in sequentibus igitr Articulis ex peneinnumeris, præcipuas et Illectu digniores selegemus, et easdm tractande secundm hæc capita distribuemq, ab iis quæ Deum immediate spectant Incipientes. Virtuti opponitr Vitium, qd. ē habitualis depravatæ Mentis inclinatio ad legem moralem violandum: duplicis etiam generis ē, duobus ē modis a virtutis norma recedere possumus, excessu scz: et defectu: quamvis ō ita in universum ab ōi virtute possumus recedere; st ē quædam Virtutes a quibus solummodo ☉ excessu, aliæ a quibq defectu solummodo aberramus.

Sed priusqm hæc finiamus, ē una controversia nominanda, hæc nempe, nm virtutes Ethnicorm, viribus solummodo naæ acquisita oēs sint ac splendida Peccata, an vero Deo placere possint: ratio dubitandi hæc ē, Sacra Scriptura variis in locis affir:

motiv7 innuere videt3: ut ex pluribg un7 aut alter7 assignem, inspiciamus Epistolam ad Romanos Capite decimoquarto, versu vigesimo tertio, ubi dicit Apostolus, quicquid ō ē ex fide, Peccat7 ē; iterum Epist. ejusdem Cap 8v7 versu 8vo, qui in carne st Deo ō possunt placere: adhuc Epist: ad Hebreos cap undecimo versu sexto: at qui ō potest fieri ut quispiam absq3 fide Deo sit gratus.

Ut hunc nod7 solvamus, utend7 ē distinctione: nimir7 Gentili7 virtutes possunt v maalter et quoad existentiam, v formaliter et quoad inexistentiam considerari: maaliter et quoad existentia ō st peccata, quippe legi divinæ naali st conformes; formaliter vero et quoad inexistentiam, h: e: quateng in fedelibg insunt, et ab irregenito principio fluunt, et in illicitos fines tendunt &c: hacteng ōio st peccata; nam mal7 ē ex qd libet defectu: qmobrs licet in se Deo sint gratæ et acceptæ, quatenus conveniunt c7 ejus voluntate per naa legs manifesta; attamen prout b in fedelibus procedunt Deo ōi proculdubi

st abominationi, qui passim in sacra Scr
iptura vocat impiorum Agriculturam, imo
et ipsas eorum preces peccati; sic E.g. Bonum vi
num ab immundo vase ingratum accipit
saporem, et eo nomine improbatur.
Concludimus igitur Ethnicorum virtutes,
omnesque istos quantumvis bonos habitus
qui citra specialem Dei gratiam haberi
possunt, esse potius umbram et Imagines
virtutum, quam reales et genuinas virtu
tes: quod usui nobis erit in sequente disser
tatione, ut recte Mens Nostra capiatur;
nam quamvis virtutes ipsas ibi definiamus,
hoc tamen semper intelligendum est, nos umbras
solummodo earundem Ethnicis concedere.
Neque hoc aliquo modo contradicit iis quae
hactenus diximus, nos nempe hic consi
derare Virtutes Christianas, quatenus
supernaturali gratia infunduntur, quoniam
nostrae quidam considerationis sunt istae
Virtutum realium repraesentationes et ima
gines, quae viribus naturae acquiri possunt, et
multis Ethnicis olim convenerunt: sed
quia non rectius aut melius Judicare possumus
de pictura, quam si cum hoc ad quod repraesentan
dum intenditur, conferatur, ideoque tales virtutum

defsoes, tradimus, quales Virtutibq realibq competere satis novimus.

Articulus Secundus.
De.
Virtutibus quæ respiciunt Actiones ad Deū directe et immediate referendas.

Imprimis considerandæ veniunt tanqm basis et fundamentum cæterarū oiū, Virtutes a quibus procedunt Actiones Deū directe et imm ediate respicientes: hæ oes sub uno capite com prehenduntz, et uno oi nomine appellantz Pi etas seu Devotio.

Quamvis vero tam Pietas qm devotio significet in coi oes ejusdē virtutes Deū immediate res picientes, attamen utraqz vox strictiori sensu sumitz ad sicandū specials quandā virtutem. Pietas ē virtus disponens Mentē ad Deū venerandū: h:e: æstimandū, amandū, timendū. Hinc constat Pietatem eē radicalē et primariā virtu tem, cū per ipsā ad officia nostra, h:e: obedien= tiam urlē Deo præstandā excitemz, et cæteræ oes virtutes sunt solummodo habituales incli nationes et aptitudines ad obedientiā præs= tandū huic vel isti parti præcepto: quicunqz igitz pietate destituitz, ille nulla vero et reali vir tute imbuitz. Vitiū huic radicali Virtuti opp ositum Impietas vocatz, qdo nempe hō flagi tiosus nec Deū æstimat, nec amat nec tim[et]

Ex pietate sequitur devotio, stricto sensu sumpta quae definitur Virtus disponens mentem ad omnimodum religiosum cultum Deo exhibendum, quem ipse sibi a nobis exhiberi se velle declarat:
Huic Virtuti duplex opponitur Vitium, unum in excessu, alterum in defectu: in excessu superstitio, quae est vana quorundam audacia, qua ausi sunt Divinae institutionis cultui sua immiscere, adjungere et saepissime etiam anteponere commenta, aut etiam seipsos restringere nimis, ac rigide ac scrupulose adhaerere externis quibusdam ritibus quos Deus indifferentes esse vult.
Hujus Vitii malum inde apparet, quod homines seipsos Deo sapientiores esse velint, ac si ipse nesciret quisnam esset aptissimus optimusque seipsum colendi modus. Secundo, quia est ejus solius praerogativa leges conscientiae praescribere, quam tamen sacrilegi isti audaciter arripiunt: Tertio summa est crudelitas hominum conscientias strictius ligare quam Deus illas ligavit: ut nihil dicam de superbia, Hypocrisi, et omnimoda vanitate qua hanc superstitionem induisim

concomitants
In Defectu Devotioni opponitr Prophanitas quae e Atheisticus v totius, v alicujq partis Divini Cultus Neglectus.
Poterit etiam addi tertium Vitium, nisi esset oibus in universu Virtutibq oppositum et proprie magis sinceritati, Hypocrisi scz: qdo Hoes externam tt rel[i]giosi cultus partem externa solummodo specie praestant, dum interim eorum cogitationes a Deo ejusqz cultu qm longissime absunt: tales fuerunt quondm Pharisaei inter Judaeos et Ecclesiae Romanae diversorum ordinum impii et impuri Monachi et Moniales hodie o minq qm olim

Articulus Tertius.
De.
Virtutibus nosmetipsos immediate respicientibus

Hoo considerari potest v tanqm solitarius Dei subditus, v tanqm Sociq et Concivis cum aliis Creaturis, praecipue hoibus: priori consideratione ipsi competunt Virtutes quaedam Deum immediate respicientes, de quibus praeci

Hiticulo: competant et aliæ hoem ipsi=
immediate respicientes, de quibus jam:
ut igitur ordine procedamus, (cum nempe tra=
ctaturi sumus de Virtutibus hoem ipsum
immediate respicientibus) considerabi
mus duplicem ejus conditionem, unam prospe
ram, et secundam, alteram adversam, diffici
lem, et periculosam: Virtus est unicuique
vi conditioni competens.
Quæ Virtutes prosperam Hois conditionem
spectant; omnes sub temperantiæ nomine
comprehendi posse videntur; quæ vero
ad adversam conditionem referuntur, sub
Fortitudine possunt contineri.
Variæ sunt et multiplices, quæ prosperam
Fortunam spectant: quas omnes pro merito
tractare non fert præfixa Brevitas: quasdam
igitur et præcipuas breviter tangere suff
iciet. Omni procul dubio si humanam naturam
et Genium pressius consideremus, longamque
experientiam consulamus, videbimus
difficilius esse prosperam quam adversam ferre
fortunam: sedulo igitur incumbendum est et
strenua opera navanda iis virtutibus
quæ nostræ imbecillitate hac in parte
opituletur. Res istæ, quæ concurrunt ad pros
peram reddendam nostram conditionem.

et a quibus imprimis metiendo ē sᵗ v
Voluptates seu Deliciæ sensuales, v Hono=
res, v Divitiæ: ē itaqꝫ triplex virtus Medio=
critatem circa eas observans: prima ē Tem
perantia stricte sic dicta; (nam alias ē
vox ambigua, aliqdo pro unaquaqꝫ Vir
tute sumpta, aliqdo strictiꝫ pro iis Virtu
tibus quæ ad Prosperitatē referuntꝫ ali=
qdo uno, aliqdo alio sensu usurpata.) quæ
ē virtus circa Voluptates aut delicias sen
suales mediocritatē servans.
ut in Genere hic definitꝫ, eiꝰ opponitꝫ
duplex Vitiū, alterū in Defectu, et stupor sen
suū appellatꝫ; alterū in excessu, et voca
tꝫ Intemperantia, quæ complectitꝫ sub
se Luxuriam et Salacitatem.
Luxuria ē Intemperantia circa Victū: Sa
lacitas circa Venerem: quoniā ē inter
cæteros oēs sensꝫ duo sᵗ præcipuæ, quibꝫ
indulgendo peccare solent hoēs, Gustꝫ —
nempe et Tactus; ideoqꝫ (qmvis etiam
circa cæteros oēs versari debet Virtus) ve
teribus et etiam recentioribus inter nos
maximas habentꝫ Virtutes, quæ iis modū
et mensuram præscribunt. Prima igitꝫ Tem
perantiæ Species ē Frugalitas, quæ medio

critatem servet circa victum nostrum: cui in genere opponitur per excessum Luxuria, de quo supra. Frugalitatis iterum duae sunt Species, Abstinentia et Sobrietas: Abstinentia est Temperantiae species mediocritatem observans circa Cibum: et in excessu ei opponitur Voracitas, alias Ingurgitatio et Ingluvies in defectu nimia Abstinentia, alias Inedia.

Sobrietas est Temperantiae species mediocritatem observans in potu capiendo cui in excessu opponitur Bibacitas: in defectu nimia a potu abstinentia.

Secunda Temperantiae species est Castitas quae est Virtus quae est Virtus mediocritatem servans circa Venerem: ejusque extrema sunt alterum in excessu Libido seu Salacitas, de qua supra, nisi quod etiam Salacitas significet ulteriorem Libidinis gradum; alterum in defectu, et vocatur Stupiditas, veneris nempe licitae detestatio.

Solent permulti Authores inter Castitatem et Continentiam distinguere, tanquam inter habitum perfectum et imper

fectu, seu dispositionem ad Habitu: eum
castu reputant qui absq ulla reluctanti
aut conflictu mediocritatis à ratione pre
scriptam observat; continentis: ad qui non
sine pugna aut contentione difficulter
quidem libidines suas cohibet et refrena
Putamq quidē dispam ēē in habitu in
choatu et perfectu: sed an ullq mortalis,
aut nemq hoc ad tm perfectionis gradu
pervenerit, ut nullæ essent in ipso vitiosæ
motiones, propteria qd vera virtute prorsq
st extinctæ, et quasi sub vinculis compres
sa, merito dubitare possumq: si ad (qd oio
fatemr) in quibusdam sit talis natā
constitutio, ut ad unu extremu in defec
tu scz: potius q̄m ad aliud inclinat, ō
ē hæc dispositio virtq appellanda, neqs
tales hoēs hoc respectu vere virtuosi ha
bendi sunt: ideo putamq oēs virtutes
in hac vita quadantenq ēē imperfectas,
ut et cæteros oēs bonos habitq; hic ē
nihil ē ab oī parte beatu: qmobrē Cas
titas ō recte distinguitr a Continentia,
quasi illa citra difficultatē, hæc libidinē

coercet, sed quia Castitas facilius, Continentia difficilius hoc praestat.
Hactenus de Temperantia, Virtute nempe circa Voluptates sensuales occupata: sequitur ea Virtus, quae circa Honores mediocritatem observat, et propria vocabulo Modestia appellatur: observat autem mensuram non solum in accipiendis, sed etiam in dandis Honoribus: nam utrobique peccare possumus nimirum si plus quam nobis debetur, avide expectamus. Honores aut nobis praestari permittamus, utique peccamus in Accipiendis Honoribus: cujus peccati reus fuit quondam Alexander Magnus qui se pro Jovis Ammonis Filio haberi voluit, sibique tanquam Numini honores fieri. Ab altera parte, si in alios minime dignos majores aut plures, quam decet, honores conferamus, peccatum foret: hoc peccatum committunt quotquot olim aut hodie honores Soli Deo competentes ulli Creaturae concedunt. Huic etiam Virtuti duplex opponitur vitium, unum in excessu alterum in defectu: in excessu Ambitio, in defectu

Contemptus Honor7.

Solent Ethici distinguere inter Modestiam et Magnanimitatē, quasi essent distincta Virtutis Species, quarum altera nempe modestia versata circa modicos Honores, altera scz Magnanimitas circa magnos honores.

Nos vero opinamur nō ee Specificam inter eas differentiam sed Solummodo ~~sed solum~~ distinctionem ratione Subti cui insunt: persona namque v̄ ē Nobilis et Heroica v̄ ordinaria et mediocris Sortis: Jam utrique competunt sui Honores, majores quidē illi, minores huic: priori itaque competit Magnanimitas quae quidem ratione talis Subjecti ita se sese habet quemadmodum modestia respectu alterius: magnanimitati opponitur in excessu superbia, in Defectu Pusillanimitas.

Sequuntur denique Virtutes mediocritatē observantes circa Divitias: Divitiae ac sunt v̄ modicae, v̄ magnae, ac propterea Virtutes eas respicientes distinguuntur nō quidē specie, sed gradu: alia ē mediocritatē servat in modicis divitiis, nummis, aliisve id generis bonis dandis et accipiendis,

et vocatr liberalitas: alia servat mediu in dandis et accipiendis magnis divitiis, et in magnis sumptibus faciendis, et magnificentia nuncupata:

Liberalitatis extrema sunt in excessu prodigalitas, in defectu avaritia. Prodigalitas est quando aliquis majores facit sumptus quam aut sua sors ferre potest, aut natura rei aut circumstantia personarum loci et temporis requirebant: ita ut prodigalitas sit peccatum in excessu, non quidem in accipiendo, sed in dando et expendendo.

Avaritia triplex est: primo, quando aliquis in dando solum deficit, interim injuste non accipit aut appetit: secundo quando aliquis injuste accepit per fas aut nefas. Divitias accumulet, aut uno modo injuste quaerit quae alio modo profuse dilapidet: tertio, quando aliquis utroque modo peccat, tum quae dare debet detinendo, quam plus justo expetendo: duo etiam sunt magnificentiae extrema, in excessu per periphrasin (quam non suppetit vox singularis idonea) inepta magnorum sumptuum, magnarumque divitiarum

profusio; in defectu, intempestiva et inde cora in magnis sumptibus faciendis, aut magnis divitiis distribuendis parsimonia. Hactenus de virtutibus prosperam fortunam spectantibus: sequuntur eae quae respiciunt fortunam adversam. etc duplici malo fortuna nostra redditur adversa, praesenti scz: et futuro: malum futurum, si tanquam possibile aut probabile spectetur h: e: quod nobis accidere potest, vel accidere verisimile est, vocatur Periculum. Alterum ad circa malum praesens, aliter circa periculum versari debemus et propterea virtutes, quae fortunam adversam respiciunt, dividi possunt in fortitudinem et patientiam. Fortitudo aliquando sumitur pro omnimoda virtute, et hoc virtuosus hactenus vocatur fortis, quatenus nempe vitiis resistere potest, easdemque superare quibus tamen plerique cedunt: aliquando sumitur strictius ad significandum omnimodam virtutem adversam fortunam respicientem: hic vero a nobis strictissimo sensu ad unam tantum harum virtutum speciem designandam usurpatur et definire potest virtus mediocritatem servans circa pericu

la, sive mala quæ verisimiliter nobis accessura videntr: Mediocritas ā circa ea ds servatr, quâ neqꝫ ea nimis metuimus, neqꝫ nimis de iis securi sumq, sd fortiter cibus mediis et viis licitis ea pellere conamr. mala vero ista variis modis dis tingui possunt. ū ē st mala spiritualia h: e: ad animam ptinentia; ū st mala corporea, h: e: corpus spectantia: itern mala st ū interna, ū externa: adhuc ū st publica sive cōia, ad rēpublicā, ecclē siam, civitatē Academiā, ū aliam aliqm Societatē respectū habentia; ū st privata sive peculiaria, ad aliqm personā perti nentia: st deniqꝫ leviora, ū graviora; et circa omnia hujqmodi mala exercetr Fortitudo, et propterea tot modis dividi posset si foret utile. Enumerant insu: per alias fortitudinis divisiones authe res Ethici, sed quarn multæ nominis potiq æquivocationes st, qm rei Divisiones: cu jusmodi ē hæc in Fortitudinē veram e apparentē; sola ē vera Fortitudo ē Forti tudo; apparens vere ō magis ē Fortitudo

ym Aurichalcum ē Aur7; et hac quidem ratione oēs virtutes distingui possunt in veras et falsas.
Enumerant et 4 varias apparentis fortitudinis species, nempe iracundia, qdo aliquis ira percitꝰ fortiter agit. qui alias sobrius, Pusillanimis, et debilis foret; Fiduciari7 qdo aliquis fortis appareat, et suam jactat fortitudinē. alibi nulli ē pericul7; glorios4, qdo aliquis vanæ gloriæ cupiditate excitatus sum maquidē pericula aggredits; mercinari4, qdo milites conducti, aliqui id genus hoēs subeunt pericula solius mercedis causa. Quæ quidē oēs st totidē Hj virtutes emanentia larvæ et umbræ sive imagines, ō veræ virtutis; vera ē virtus ex ex nobiliori principio, et propter fines hisce nobiliores agit.
Duobus modis ab hac virtute receding, in excessu nempe, et vitii istud vocats audacia, qdo scz: aliquis brutali quasi impetu, absq3 sufficiente ratione, pericula quævis etiā maxima, instar belluæ aggredits: qd vitii eleganter vernacula lingua

vocatur. Foolhardiness e a Fortitu dine in Defectu etiam declinam, et hoc vitium Timiditas vocatur: quo vitio laborare dicatur aliquis saltem modo, quicunque v maxima fugit pericula, quae eadem ex officio subire tenetur, aut ad eadem subeunda licite vocatur.

Patientia ē virtus mediocritatem servans circa mala praesentia: mediocritatem a[d] circa mala praesentia observare, ē placide eadem ferre omnibusque mediis licitis, castius solis, ad eadem removenda uti.

Falluntur igitur longe qui putant patientiam ō posse consistere cum conatu et studio mala removendi: imo vero stupiditas potius vocetur malorum tolliantia, nisi cum tali conatu jungatur.

Duo etiam sunt Vitia huic virtuti opposita, in excessu stupiditas sive pertinacia, in defectu impatientia seu Mollities.

Articulus Quartus

De

Virtutibus proximum immediate Spectantibus.

Oes hae virtutes sub com. nomine Justitiae, trito loquendi usu venire solent: sed et haec vox latius extenditur ut omnes virtutes sub se comprehendat, hoc est unicuique virtuti comne est, Jus suum cuique tribuere, seu Jus tam in omnibus rebus rationem observare, quia omnem enim virtutis in virtute ut ait prover bium; et strictissime tamen sumpta Justitia designat specificam quandam virtutem, de quo more.

Oes nostrae actiones quae ad proximum referuntur, vel res oes quae inter hoem et hoem agitantur, aut seriae sunt, aut Jocosae: hinc despici potest virtutes proximum immediate respicientes, in eas quae versantur circa res serias et vulgo sub justitia comprehenduntur; et in eas quae versantur circa res Jocosas, et virtutes homiletitiae a peripateticis nominantur.

Justitia est virtus in dando et recipiendo secundum meritum personae, aut valorem rei aequam observans mensuram: distinguitur haec virtus a liberalitate quae etiam occupatur in dando et recipiendo, quod illic nullum, hic aliquod sit meritum tanquam fundamentum

considerat3.
Justitia duplex e. Commutativa et Dis
tributiva: Justitia Commutativa e Jus
titia in contractibq et rer permutatione
nullo habito personarum respectu æqua
litatis observans. Distributiva e Justitia
quæ in præmiorum et pœnarum distribution
æqualitatis servat. Quo vero clarius intel
igat3 utriusq3 Justitiæ natura et quomodo
inter sese distinguant3, sciendum e æqua
litatis alias proportionis ee duplices,
Arithmeticum nempe et Geometricam
Proportio Arithmetica e qua personarum
respectq habet3, sed præcise rei datæ
aut acceptæ valor atq3 pretium considera
i:e: qdo considerams quia aliqd da
aut a quo aliqd accipims, verum quid, qu
tum, et quale dams et accipims. Hæc pr
portio observanda e in Justitia comm
utativa, aut in Emptione aut vendi
ne. Observandum imo sub hac Justitie
comprehendi retalionis, qdo par pari ref
remus, etiam rerum mutuo acceptarum

redditionem: Obse: 2ndo, in Proportione Arithmetica observanda ō requiritū idem numero, ū ids specie commutemq, sed praecise ids valore, in emptione scz: et venditione, retatione, ut alii istius modi; redditione vero ū ids numero, ū ids specie; et quids, quanti fieri potest ō diminuto valore.

Proportio Geometrica ē quo considerants personarū merita, secundū quae praemia aut poenas distribuit Justq. Haec proportio locū habet in Justitia distributiva, ubi personarū merita et praemia aut poenae inter se conferunts. subdivits Justitia distributiva in remuneratwam et punitoriū, prout merita personarū bona st aut mala.

Justitia Distributiva remuneratwa ē quae praemia bene merentibq secundū proportions Geometricam distribuit. Punitoria ē quae supplicia male merentibq secundū eands proportions infliget. f9.

Huic virtuti opposita vitia cēi nomi

ne injustitia vulgo venire solent; qdo nempe transgrediuntr limites, aut negligitr proportio a Iustitia praescripta. Virtutes Homileticae, vulgo dictae tres solent a Peripateticis enumerari, comitas, urbanitas, et veracitas: sed ex earu computo expungenq veracitats, quippe quae ō soli in rebu Iocosis et levioribq, sed imprimis in seriis et gravioribus ē observanda; imo sane in ōi conversatione respiciendi: qmobrs veracitatem potius facimus uñs quandam virtuts per caeteras diffusam; earumqz inseperabils comitem, de qua sub finē Articuli tribq quasi verbis dicemq restant itaqz duae virtutes homileticae discutiendae, Comitas et urbanitas.† Comitas ē virtus e4 in Sermonibq et Actionibq quotidianis, sive in Cōi nostra conversatione ccaliis mediocritats servans, ne quis praeter meritu a nobis offendatr, aut a conversatione nostra deterreatr: hinc etiam affa

X

bilitas, humanitas, popularitas &c:
nuncupari solet; quae quidam voces
synonymae res magis explicare videntur
quam logica Definitio, et inter eas istas,
quas melius concipere possumus, quam alias
explicare.
Ejus extrema sunt in Excessu Adulatio,
in defectu Morositas. Adulatio est quo
alicui placere studemus contra id quod
licitum est Morositas qua negligimus
quantum licitum est aliis placere. Urbanitas
est virtus in Ludis, Jocis, facetiis et
salibus debitam observans mensuram
ejus extrema sunt in excessu Scurrilitas,
in Defectu Rusticitas.
Paulo antea dictum veracitatem esse omnium
virtutum nominatim quae ad Deum aut
Proximum referuntur immediate, perpetuum
et inseperabilem comitem; nam si haec desit
nulla est vera, sed simulata virtus: per
veracitatem distinguuntur verae a ficitis
Hypocritarum coloribus dicitur alias in-
tegritas, Candor, et Sinceritas. Definitur a

virtus qua virtutis dictis et factis con
venientibus tempore, loco, aliisq3 circum
stantiis aperte et ingenue fatem3: digi
t3 in vocibq soli, sed in scriptis gestibus,
caeterisq3 oibus nostris actionibus veraci
tas loci habere debet.

Huic virtuti fraus opponit3: cujus quae
duae st species, assimulatio et dissimu
latio ē vitii quo nos id eē v facere prae
tendimq qd revera n sumq aut facimq
videri velimus ambo haec vitia sunt
in defectu veracitati opposita. ē ad aliud
vitii qd ipsi in excessu opponit3, et vo
cat3 fatilitas qdo nempe ea, quae celare
tenem3 inepte aut malitiose detegemq
atq3 haec breviter de praecipuis virtutibq
tum Deum t1 nosmetipsos t1 deniq3 Proxi
mum respicientibus

Finis Ethices.

andre

Demonstratio Cartesii, qua distinctionem Corporis et Animæ ostendere conatur, iisdem, quibus utitur, verbis proposita Meditatione sexta, et alibi. Quoniam scio omnia, quæ clare et distincte intelligo, talia a Deo fieri posse, qualia illa intelligo, satis est quod possim unam rem absque altera clare et distincte intelligere, ut certus sim, unam ab altera esse diversam, quia potest saltem a Deo seorsim poni; ac proinde ex hoc ipso quod sciam me existere, quodque interim nihil plane aliud ad naturam sive essentiam meam pertinere animadvertam præter hoc solum quod sim res cogitans, recte concludo meam essentiam in hoc uno consistere, quod sim res cogitans. nosce sibi junxit quia tamen ex una parte claram et distinctam habeo ideam meipsius quatenus sum tantum res cogitans, non extensa; et ex alia parte distinctam ideam corporis quatenus est tantum res extensa, non cogitans, certum est me a corpore meo revera esse distinctum, et absque illo posse existere.

Ut appareat imbecillitas hujus argumenti in antecessum observandum est Cartesium nihil amplius de anima sua natura intellexisse, quam quod esset substantia cogitans; omnem enim ad cognitionem est tantum accidens, nam hic cardo controversiæ vertitur: sit itaque

pro vero concedi, qd Deus potest efficere omnia talia qualia ab aliquo clare et distincte intelliguntur posse fieri, vero qd possit omnia efficere eo modo quo per Mentis Proscio[nem] percipiuntur. Quamobrem Major Propo[sitio] in hoc sensu in nullo e a nobis admittenda; viz: talis e qd possimus unum rem absque altera, id: e, unum de altero negando clare et distincte intelligere, ut certum sim. Ad primum ad assumptionem resp: hoc omne gratis dicendum a Cartesio, qd ad suam naam nihil aliud pertinere animadvertat praeterquam qd sit res cogitans si modo per negationem non ad praecisionem hoc intelligatur. Imo profecto, quia omnis cogitatio e Accidens, nequaquam vere affirmare potest aliquis se clare et distincte percipere ad essentiam animae suae nihil amplius pertinere qm qd sit res cogitans. Ad alteram item Assumptionem quia tamen ex una parte Dicimus lect. qd exinde Cartesius potest inferre e mentem suam quatenus cogitantem h:e: sub[jectum] illius Attributi et causam illiq operationis posse quidem existere sine corpore aut non esse quid corporeum, vero actu talem esse. Sed instat substantia quae possunt esse una absque alia realiter distinguendas et initio responsionis ad 4tas objectiones, nihil enim eorum sine quibus

es aliqua ee potest mihi videt3 in ejq essentia comprehendi: recte quidem, si antea Cartesius probasset mentem suam ō solū qua subt̄ cogitationis, sed etiam qua talis specificae essentiae qualis jam actu ē, posse exis[t]ere sine corpore: sed hoc ē qd in tota ejq demonstratione aliquis ō videt aliqd ēe posse sine quodam attributo quatenq ē cujusdam accidentis subj, qd attributi sit ipsi essentiale quatenq ē talis specificae nāae: ō ē questio ē an cogitatio possit competere substantiis incorporeis sed an solis, et nequaqm corporeis; licet enī in corporeis compleret, si etiā corporeis qui propteria sire possit quin substantiae qui b3 actu competunt cogitiones sint revera corporea et extensa.

Sed πρωτον ψευδος in hac argumentatione videt3 opinio ista de cogitatione mentis essentiam constituente, qm t4 ab oīb quiescendq ēe opinam3, qui animas suas substantias velint agnoscere.

Duo Cartesii Argumenta quibus Existentiam Dei Contra Atheos et Scepticos probare nitit3 ad examen revocata.

Primum ab effectu desumit3. qd primo[?] init3 meditatione 3tia

secundum a b ipsa Dei essentia, quod prose quitur meditatione quinta

Primum igitur quod attinet, Cartesius in cæteris quas in mente invenerat ideas unam imprimis percepit, quæ infinitas repræsentat perfectiones: Jam inquit, unde ego istam ideam habere possum; continet enim ad minimum realitatem objectivam infinite perfecti; non possum habere a meipso quia non contineo in me tot perfectiones aut eminenter aut formaliter quot sunt in ista idea objective: at inquit hujus ideæ causa, sive ens a quo istam ideam habeo debet continere omnes perfectiones quæ in ipsa sunt objective, vel eminenter vel formaliter: Ergo necesse est eandem ab aliquo a me distincto habeam, qui istas omnes perfectiones vel formaliter vel eminenter in se continet, et sic erit Ens infinite perfectum sive Deus.

Hoc Argumentum si in formam syllogisticam reducatur hæc erit ejus summa: Quicquid est objective in meo intellectu hoc est vel eminenter vel formaliter in istius ideæ causa: infinite perfectiones sunt objective in meo intellectu: Ergo infinitas perfectiones formaliter vel eminenter continens in istius ideæ

quia representantur causa et hic ista causa erit Deus ens infinite perfectum.
Ad Ma: hujus Argumenti prius deinde Respondebimus majorem rejicimus tamquam supponentem qd falsissimum est, nempe ipsa realitate seu reali existentia ejusque a nobis representatam et sic ei alteri tribuere causam aliquam; esse objective in intellectu nihil aliud sit quam ab eo representari, seu ejus operationem tanquam objectum terminare; qd nullam realitatem seu existentiam a parte rei infert.
Resp: Cartesius Responsionibus ad primas objec: in ejus meditatione respectu rei extra intellectum existentis esse objective in intellectu est nihil aliud quam terminare ejus operationem per modum objecti ait inquit attendendum me loqui de idea quae nunquam est extra intellectum, et ratione cujus esse objective in intellectu non aliud significat quam esse in intellectu eo modo quo objecta esse solent: exemplo quoque utitur ad rem magis illustrandam, si enim quaeras quid soli accedat ex eo qd sit objective in intellectu optime respondetur nihil

ei excedere nisi extrinsecus, cum denomi-
natione[m] q[uo]d nempe operation[e]s per
mod[um] ob[jec]ti terminet; si a[utem] de idea solis
quaeratur, quid sit, et respondeat[ur] ill[u]
ess[e] cogitat[ionem] qualenus objective e[st] in intell-
ectu, nemo intelliget illam esse ipsum
solem, qualen[us] in eo extrinseca denom-
inatio recta e[st]; neque ibi objective esse
in intellectu significabit ej[us] operation[e]s
per mod[um] objecti terminare, sed in intell-
ectu eo modo esse, quo solent ej[us] objecta;
adeo ut idea solis sit sol ipse in intellectu
existens, n[on] quidem formaliter ut in coelo
sed objective h: e: eo modo quo objecta
in intellectu esse solent.

Hac Responsione patet[ur] Cartesius revo-
casse ideam rem cogitat[am], quate[nus] e[st] objective
in intellectu; dicit a[utem] se loqui de idea q[uo]d nunq[ua]m
aliter putari potuit, et quidem de hoc e[st] quaestio
Cartesium ibi loqui de idea; sed an descriptio ista
ideae sit bona, et talis secund[um] q[ua]m inferri possit
eo q[uo]d in mente ideam istam reperiam[us], necesse
e[st] Deum Cartesi[us] hic ut et alibi, mutando no-
mina misere res confundit; nam per ideam intell-
igit ob[jec]t[um] intellectualis operationis cum alii s[emp]er
eandem intellexerunt ips[am] intellectus operation[e]s

v actualis rei cogitatae repraesentationis; hoc prae-
cipue considerandum venit, quid scilicet: sibi velit esse
objective in intellectu. Negat d. Cartesius se in
telligere quod omnes sapientes intellexerint per esse objective
in intellectu nempe terminare operationem intellectus
per modum objecti, vel esse id de quo intellectus cogitat; inquit
res enim extra mentem existentes hoc respectu dici
objective esse in intellectu; sed quod idea stare rerum dicitur
esse objective in intellectu longe aliud intelligi: illudque
nempe per esse objective in intellectu intelligit esse eo
modo in intellectu quo objecta esse solent. Pulchra quidem
explicatio; tantundem ac si dixisset esse objective
in intellectu est esse objective in intellectu. Sed exemplo solis
rem illustrat; si quis, inquit, quaereret quid soli acce-
dat ex eo quod sit objective in intellectu optime
respondetur nihil ei nisi extrinsecam denominationem
quod nempe operationem per modum objecti terminet; hujus
ergo meminerimus deinceps. nempe ex ejus con
cessione, sol objective in intellectu existens est
sol terminans operationem intellectus per objecti; per
git, si ad idea solis quaeratur, quid sit et res
pondeatur illam esse rem cogitatam quatenus est ob:
jective in intellectu, nemo intelliget illum esse ipsum
solem quatenus est in eo extrinseca denominatio
ista: imo vero nemo est qui aliter intelligere
poteet. Et tandem concludit, adeo ut idea solis
sit sol ipse in intellectu existens, non quidem formaliter
ut in caelo sed objective etc. Ergo idea solis,
ex concessione, est sol ipse in intellectu existens objec
tive: atqui ut supra, sol objective existens in intellectu
est sol terminans intellectus operationem: Ergo adhuc

idea solis ē sol ipse terminans operationem illectus. sed ut hæc omittamus hæc idea de qua loquit⁹ Cartesius, v̄ ē aliquid reale præter operationē intellectus: si ō sit, tunc v̄ē idea intellectus operatio v̄ pure nihil: atquicq dixeris parū proficies: si sit aliquid reale præter opera tionem intellectus tum erit aliquid infinite perfectū v̄ aliquo modo imperfectum: si sit aliquo modo imper fectum, tunc ō supponit causam infinite perfectam: si sit infinite perfectū tunc erit v̄ a Deo ipso re aliter distinctū v̄ ō: si prius, duo erunt Entia infinite perfecta qd absurdissimū ē: si posterius supponit⁹ id qd probandū fuit et sic causa contra Atheos perdit⁹. sed ad minorem etiam respon demq eandemq quoqꝫ negando: infinitæ perfec: tiones, inquis, sunt objective in meo intellectu. alt quomodo? utique ō positive ab illectu re præsentantur sed perceptione tūm negativa: nequ impossibile ē menti finitæ repræsentari sibi infinitas perfectiones positive, h:e: oēs istas perfectiones ut in se sunt exhiberi; nā hoc modo infinita foret ejq cognitio: negative igit⁹ tūm concepta nos concipimus infinitas Dei perfectiones h:e: repræsentamq quasdam perfectiones finitas ques extendimq quo usqꝫ possumq, postea dicamus ēē aliquid in Deo oēs istas perfectiones longe exce dens, ad quod finito nostro captu pertingere ne quimus. Atque haud aliter fieri potest, cū mens nos tra nec possit ēē causa infiniti effectus, nec subjectum infiniti adjuncti.

Aliud Cartesii Argumentū desumit⁹ ab idea Dei Essentia qd prosequit⁹ meditatione 5ta, ut dixim⁹, sed clarius proponit responsionibus ad 1mas objectiones

... motu quicquid inquit Ego clare et dis
tincte percipio ad alicujus veram et immutabilem
essentiam sive formam pertinere id potest de
re vere affirmari; sed postquam satis accurate
investigavimus quid sit Deus clare et distincte in
telligimus ad ejus veram et immutabilem naturam perti
nere ut existat: Ergo tunc cum veritate possumus
de Deo affirmare quod existat. *
Hoc Argumentum quamvis prae se veritatis speciem
ferat attamen si penitus introspiciatur inveni
emus idem esse falsum in majore propositione, esse quic
quid nos concipimus ad alicujus rei essentiam etiam
veram et immutabilem pertinere ~~[illegible]~~ ad rem
istam esse transferendum ac si aliquid extra intellectum
daretur simile isti conceptui quem in mente habemus;
quis enim ex eo quod inveniat in mente sua ideam ali
cujus Chimaerae v.g. equi alati ad ejus essen
tiam ut in intellectu repraesentatur pertinere alas
concluderet eo quod in suo conceptu alas repraesen
tatas percipiat. At hic Respondet Cartesius
longe disparem esse rationem equi alati in mente
concepti et conceptus quem habemus Dei Entis infi
nite perfecti: dicit enim nos solere in aliis rebus
distinguere inter Essentiam et Existentiam quod
hic non est faciendum, quandoquidem necessaria Existentia
pertinet ad ipsam Essentiam Entis infinite per
fecti; adeo ut quamvis ad Essentiam Equi alati
pertineat et in ea includatur Existentia possi
bilis non tamen Actualis, multo minus necessaria; et ideo
est ab una parte quod ex eo quod habeamus ideam Equi
alati in quo clare percipimus ad ejus Essentiam
alas pertinere, non inferimus talem Equum existere

quoniam scz: non percipimus actualem existentiam ad ejus Essentiam pertinere prout per ideam nostram repraesentatur. Sed et ab altera parte dicit nos hinc difficultatem invenire ex hoc capite quia non rite distinguimus inter veram et immutabilem rei naturam, et naturam a nobis fictam: Nam dicit naturam Equi alati non esse immutabilem et veram, sed fictam a nostra mente; naturam autem Dei et ideam quam ejus habemus esse veram et immutabilem: non vult autem concludere ex eo quod hoc vel istud ad naturam fictam pertinere percipimus ideo hoc vel istud de ea vere posse affirmari; sed ex eo quod aliquid ad veram et immutabilem rei naturam pertinere clare et distincte percipimus. Et ut possimus distinguere inter veram et immutabilem ideam et fictam, dat signum seu notam, qua possimus hanc ab ista discernere scz: ideam fictam potest a nobis mutari; et quae in ea semel univimus, possumus iterum pro arbitrio disjungere; idea vero immutabilis et vera semper eadem manet, nec a nobis mutari potest, nec praedicata in ipsa conjuncta separare possumus separatione scz: negativa.
Ita inquit, quoniam idea equi allati et Sirenis actu existentis a nobis fingitur, et praedicata a mente nostra conjunguntur ideo etiam a nobis sejungi possunt; nam quemadmodum concipimus Equum allatum, sic possumus concipere Equum sine alis non solum praecisive, sed etiam negative, negando scz: alas de equo et actualem existentiam de Sirene: at idea Dei immutabilis semper manet, nec possumus concipere Deum non existentem

ut possumus Concipere sirenem ō existentem et equū alati; saltem ō negative, hoc ē non possumq negare Deum scz: existere.
sed tota hoc negotio parū proficit quandoquidē quod ad primū attinet, Essentia et Existentia nullius rei realiter distinguntur; verū existentia ō solū possibilis, sed etiam Actualis ad Essentiam cujuslibet rei pertinet sine qua nullū aliud Attributū ei competere posset: si ad essentiam equi alati aeque pertinet actualis Existentia ac habere alas. Et quoad secundū ō putamus istam distinctionem difficultatē tollere, aut notam istam inter veram et fictam ideam ēe sufficientem ad easdem distinguendas: quia quamvis esset immutabilis idea aliqua, adeo ut nihil ei addere nec ab ea abstrahere possem q negative; ō tamen ideo sequitur in quo Cardo Controversiae, aliquid dari extra mentem isti ideae conforme: ō & ex idea immutabili trianguli, cujq tres anguli interni sunt aequales duobus rectis sequitur alicubi aliquod tale triangulum existere, itam possim verè affirmare aliqd triangulum extra mentem meam cujq dicta sit proprietas.
at si diceret vos ō clare et distincte percipere ad essentiam trianguli existentiam, ūg lactum existat: Responderemus primo aeque pertinere ad essentiam trianguli ut existat, qm ut habeat tres angulos internos aequales duobus rectis nam sine Existentia neq hac neq ulla alia proprietas ei convenire posset. Et secundo nullam ideam repraesentare naam cujus partes seu attributa Essentialia possunt

separari a se invicem citra interitum et destructionem talis: sic ergo 7 prædicata essentialia quæ continentur in idea equialateri separare ab invicem quia in hoc est idea equi quod immutabilis: sicut omnes ideæ hoc respectu repræsentare dicuntur veram et immutabilem naturam. Quamobrem idea Entis infinite perfecti ideo dicitur repræsentare naturam immutabilem quia supposito semel quod haec natura repræsentata sit natura infinite perfecta, impossibile erit per ullam quamlibet operationem seu negativam separare quodlibet attributum ab alio; nam fore contradictio si supponeretur natura infinite perfecta, et tamen aliqua perfectio de eadem negaretur: ast eodem modo supponendo ideam equialateri repræsentare eq. aliquam ala habentem, impossibile erit intellectui idea separare unum prædicatum nempe habere alas ab alio scilicet: esse eq.; quoniam fore contradictio si statueretur natura equialateri cui tamen deesset unum a quo auferetur aliquod prædicatum talis naturæ essentiale. Concludamus igitur tandem hoc argumentum Cartesii ad summum id probare rerum existentiam vere posse affirmari de Deo, modo daretur aliquis talis Deus in rerum natura

qualis a me concipit.3. qd prorsus nihil ē, o ē contendunt Athei veriam existen-tiam ō compelere naā inferenter perfecta si daretz a parte rei talis naa; at nolunt tolem eē, et istiq argutī vim facile dedi-nare possunt.

1
a
o

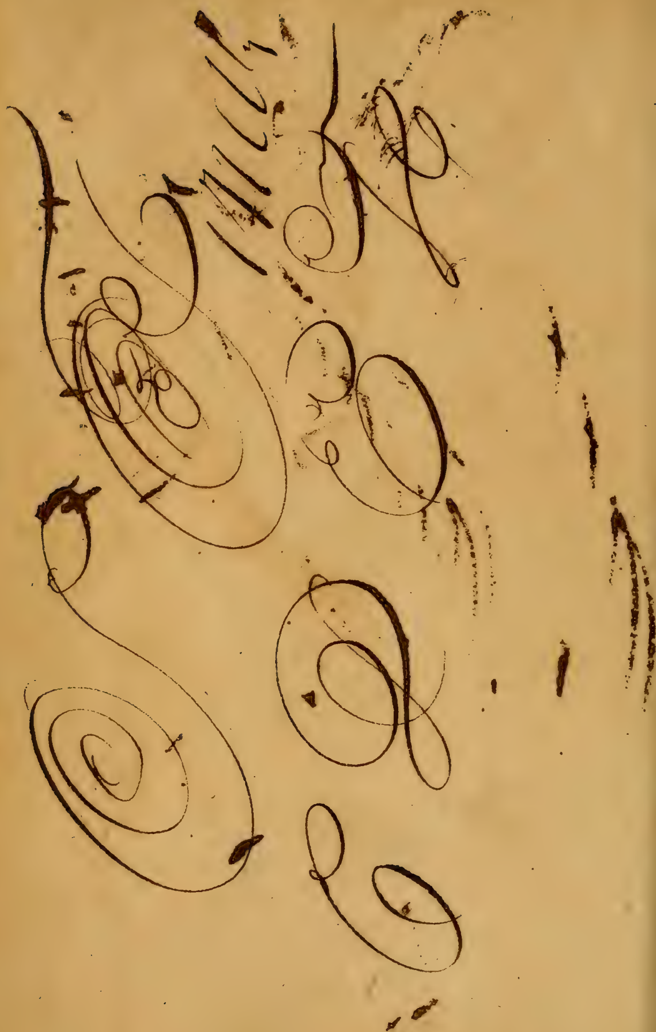
Physica est Philosophia explicans naturam Corporis qua talis. Physica genus est Philosophiæ Speculativæ. Objectum Materiale ē corpus sive naa Corporea. Objtum Formale ē Corpus qua tale. Corporum Existentia, sens: testimonio clare innotescit: Principia Physica st v Essendi v Cognoscendi: Principia Cognoscendi Physica st axiomata quadam generalia perspicuæ certitudinis unde deducuntur Physicæ conclusiones. Qualia st Ex nihilo nihil fit naaliter Corpora non tendunt naaliter ad interitum sui ipsorum: unumquodque corpus in statu suo naali manet, donec a fortiori Causa inde deturbatur; & id genus multa quæ per generaliora Metaphysica principia demonstrantur, v sensus testimonio & experientia certo & evidenter innotescunt Essendi Principia st quæ ad Corporis ee aliqd conferunt: et st v interna v externa: de principiis externis, Causa Sci Effici: et fine quæ essentiam corporis ō ingrediuntur in Physica speciali vulgo dicta, ubi de particularibus naæ Phænomenis tractandi locus est. Principia Corporum interna st earum Secundia ex quibus primitus fiunt et in quæ ultimo resolvuntur. Duo st interna Corporum principia quorum alterum est cuilibet corpori coe et in oibus uniforme, quotcunque varias mutationes corpus patiatur, et vocatur materia.

alterum ē aliquid materiæ superadditum qd unum corpus ab alio specifice distinquit et vocatur forma. Maa duplex ē prima et secunda, maa secunda nihil aliud est qm corpus aliqd simplicius respectu magis compositi ex eodem producti datur maa prima in oibus corporibg sublis et individua quæ multiplicatur secundum numerum individuorum corporum quæ sub duplici respectu consideratur, primo absolute et in se quatenus Ens est absolutum, habetqß absolutam Essentiam: secun relative, quatenus principium ē una cum Forma compositum constituens. Priori modo considerata defin potest substia extensa, sive partem habens extra partem per se. Maa prima relative considerata definire potest principium internum in oibus corporibus prorsus sile, Formas sustentans, & cū iis ad corpg constituendū concurrens.

Compositio ex partibus integralibus vocatur vocatur vulgo Extensio et quantitas; et quod sic componitur dicitur quantum et extensum. Quantitas dividitur in continuum et discretum: Quantitas discreta quæ alias numerus vocatur, considerari potest & in abstracto qualenus mente repræsentatur a rebus qutis sive numeratis; & sic ab Arithmeticis in definitum & indefinitum; vel in concreto, & vocatur numerus concretus & numeratus, uti prior abstractus & numerans, et nihil aliud ē qm res ipsæ numeratæ quatenus numerantur.

Quantitas continua ō ē Accidens aliqd ab ess entia maæ distinctum, verum ipsissima maæ essia eodemqß modo se habet ad maa quæ quanta dicitur quo humanitas ad ho:

non e considerator a nobis tanqm relatio inter partes unitas, sed tanqm partes ipsa unit. De partibus ex quibus mãa componitur Quæstio difficillima, & controversia in hunc usq diem a nullo mortali quantu scio determinata. hujus controversiæ summa huc redit, n7 mãa constat partibus, quas dividendo, mente saltem ad ultimas nullius ulterioris divisionis capaces pervenire liceat; an vero ex partibus in infinitum divisibilibus, ita ut quousqs dividendo progrediamur adhuc tãen spr divid et subdividi possint: Observandum hic ẽ partes duobus modis dici indivisibiles primo simpliciter & mathematice, ū secundum nos & physice: partes secundum nos & physice indivisibiles st partes valde minutæ suaqs subtilitate sensq nostros fugientes; partes simpliciter et Mathematice indivisibiles dicuntur puncta minutissima quorum nulla prors, s! partes disjunctæ, quaqs propteria õ solum nobis sed etiam in se st indivisibilia, quippe quæ nullam omnino habent partem extra partem ac propteria ne cogitatione quidm, aut omnipotentia divina, uti loquuntur dividi poss ulterius: quum prioris generis partes indivisibiles dentur et ex illis mãa componatr, ut Qntitas major ex minoribus

1734

Mr 1734

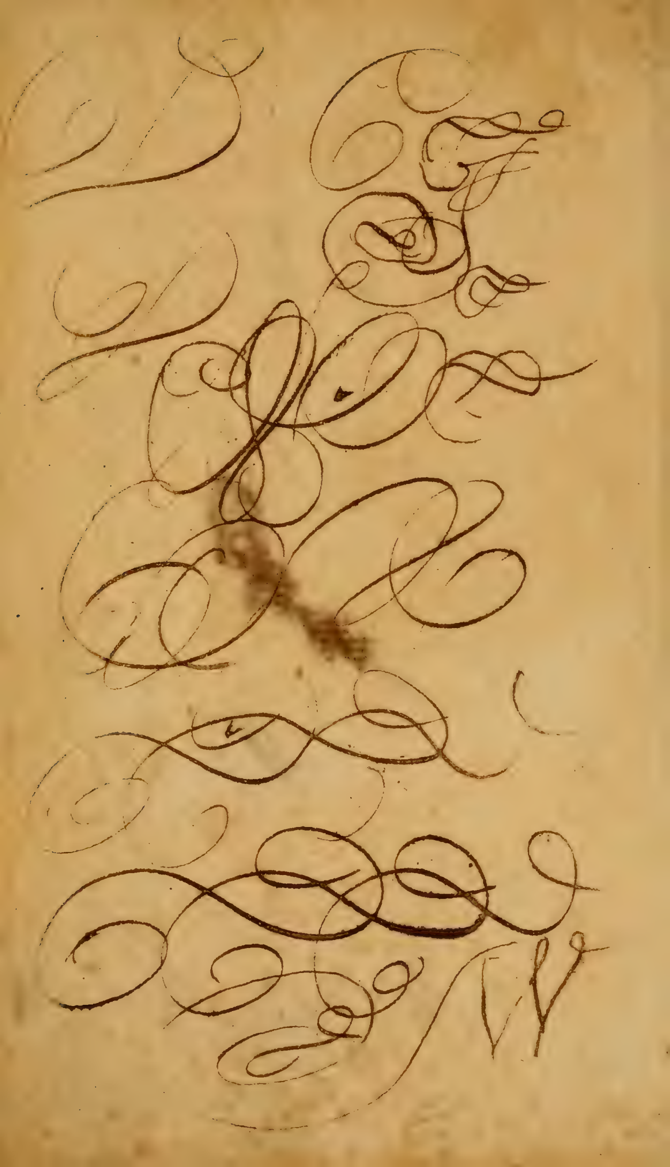
Kenall

1734

1734 4 4 4 8

Sum — 2/5/2

Dun'l Mc Lean — 3/2

Sam Thom 2/4/5

John Dug: 2/6/3 2/11/6

Don McLen: 3/2/

James Stun 2/6/3

Wm Dav 3/5

Don: McLen 2/6/9

Arch Dog 2/5/6

Don McLen 2/6/3

[illegible] man

2/1/1 6

Finlay Kincaid

amore

Sam Thom 2 5 yar 3
James Hunter 2
John Duglass 2/6/5
Duncan McCrae
Don: McLenan
Will. Gray
Thos. Craig
Will. Bacon
Arch. Doig
James Culany

Relatio Si Considerata
a parte delatoriam ~~[illegible]~~ rei
Distincta ab operatione
Intellectus meri non est a §
i. II.
Alex Vilant
1734

Definitiones quædam Ethices

Lex est voluntas promulgata ejus qui jus habet ijs in quos jus habet sua constituens officia.

Lex naturalis est lex divina rationis lumine manifesta, omnibus hominibus ex æquo sua constituens officia.

Lex naturalis in genere, est omne dicta-machicum, quod ex consideratione divinæ & humanæ naturæ & relationis inter utramque deduci potest.

Fundamentale & primarium dictamen naturæ est, Deo est in omnibus suis præceptis obediendum.

Officium hominis est obedientia legi divinæ exhibenda.

Officia Lege nobis præscripta, alia immediata, alia mediata.

Officia immediata sunt, quæ directe & immediate Deum respiciunt.

Officia vero mediata sunt, quæ vel nos metipsos proximum directe & immediate respiciunt.

Primarium præceptum de officiis immediatis est, pietas est erga Deum exercenda, vel Deus

est venerandus: h. e. estimandus, amandus, timendus.

Secundarium de iisdem est, Devotio erga Deum exercenda, vel quimodus re[li]gionis cultus est Deo exhibendus, quem ipse sibi a nobis exhiberi se velle declar[at].

Praeceptum quod officia media la con[tinet], est, unicuique homini, universi humani generis communi bono, et, quod hoc patitur, proprio singulorum pro viribus esse procurandum.

Hoc generale praeceptum in dua praec[eptio]ne ei subordinata est distinguendum.

Primum, unicuique homini se esse cum [qu]alibet innoxiam utilitatem promovendam.

Alterum, cuilibet homini, quanti in [pr]ocurandam et servandam esse socialitatem.

